

שו"ת

באתרא דרב

הלכתא למשיחא

תדפיס

מאת

הרה"ג הרה"ח

הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

מד"א וחבר הבד"צ דק"ק קראון הייטס

תשורה משמחת נישואין של

שלמה זלמן וחנה ליבא שיחיו ברוין

שו"ת
**באתרא
דרב**

- הלכתא למשיחא -
תדפיס

נקלטו ונסדרו מתוך כתבי ותשובות

הרה"ג הרה"ח

הרב **יוסף ישעי' ברוין שליט"א**

מרא דאתרא וחבר הבד"צ

דק"ק שכונת קראון הייטס, נ.י.

כאן צוה ד' את הברכה

יוצא לאור על ידי מערכת

"באתרא דרב" - ברוקלין, נ.י.

לעילוי נשמות

הרב הגאון הרה"ת אהרן יעקב
בן הרה"ג הרה"ת מרדכי אליהו ע"ה

שוויי

זכה להיות מלמד ומגיד שיעור בישיבת תו"ת ליובאוויטש
במאנטרעאל וניו יארק במשך יותר ממו"ג שנה
ואח"כ נבחר להיות מו"צ וחבר בבד"צ של ק"ק קראון הייטס
במשך טו"ב שנים

נפטר ערב שבת קדש ל' ניסן א' דר"ח אייר ה'תש"פ
והובא למנוחות בו ביום אחרי הצות
תנ"צ'ב'ה'

לעילוי נשמות

הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ישראל
בן הגאון המובהק הפוסק המפורסם
רבי שלמה זלמן ברוין זללה"ה

ממשיך דרכו וממלא מקום אביו
ברבנות ח"י שנים, ובחיבוריו, רב דקהל שערי ציון דפלעטבוש
ידיו רב לו בספרי דבי רב אביו
וגם חיבר ספרי שערים מצויינים בהלכה על הש"ס
(י"ד כרכים לע"ע, ועוד בכתובים)

נפטר ערב שבת קודש, ח' טבת תשע"ג

"והקיצו ורגנו שוכני עפר"
והוא בתוכם תיכף ומיד ממש

י"ל ע"י מערכת ההו"ל של "באתרא דרב"
אלול תשפ"ב

להערות, הארות ותיקונים לפנות לדוא"ל: shut@asktherav.com

Layout By Chaim Tauber | ChaimByDesign@gmail.com

פתח דבר

בשבח והודאה להשי"ת, הננו שמחים להגיש בזה לקהל שוחרי התורה ולומדי' את הספר שלפנינו – שו"ת "באתרא דרב" - הלכתא למשיחא –

ליקוט שאלות ותשובות מאת הרה"ג הרה"ח הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א, מרא דאתרא וחבר הבד"צ דק"ק קראון הייטס, כאן צוה הוי' את הברכה, בנושא "הלכתא למשיחא".

במקום הקדמה – נדפס בזה שקו"ט בנוגע ללימוד ובירור "הלכתא למשיחא", מיוסד על כו"כ שיחות קודש, בהיות והן בגדר "הלכות הצריכות" בביאת משיח תיכף ומיד ממש.

וזאת למודעי: התשובות נלקטו לאחד אחד, הן מהנמצא אצלנו, והן ממה שעלה בידינו אחר החיפוש בכמה מקומות, ונכתבו בזמנים שונים ובסגנונים שונים בהתאם למיסת הפנאי ולפי צרכי הזמן והמקום. ולדוגמא: יש שנכתבו כמענה לשואל לפי מקומו ושעתו כדת מה לעשות בדרך קצרה, או שנמסרו לשואל בעל פה על אתר, "מענה רך ישיב", בכדי לידע המעשה אשר יעשון, ונערכו ונסדרו מחדש ע"י המערכת, ועל אחריותנו בלבד. ואשר לכן, אם המצא תמצא איזה טעות – יש לתלות הטעות בידי העורכים, ואתנו תלין משוגתנו, ושגיאות מי יבין.

יצוין גם שחלק חשוב מהבא לפנינו הוא מתשובות הרבות שניתנו במסגרת מכון "אתרא דרב", ובו צוות תלמידי חכמים מופלגים הבקאים בדרכי ההוראה "חברים מקשיבים" – והכל בעינא פקיא של ראש המכון, הרב שליט"א – אשר הקדישו מזמנם להיות מוכנים בכל עת לענות לשאלות הרבות המגיעות תמידים כסדרם, כיד ה' הטובה עליהם. תהא משכורתם שלימה מן השמים, ויזכו לברכת ה' בכל המצטרך בגו"ר.

בתור הוספה הדפסנו ב"נספחים" כמה ענינים בדיני "הלכתא למשיחא" שהופיעו בלוח יומי הלכה למעשה מאת הרב שליט"א, שי"ל במשך השנה תמידין כסדרן עם פרטי ההלכות ומנהגים של חגי ומועדי ישראל, וכן "פניני הקהל" כפי אשר הודפסו בלוח יומי במשך שנת הקהל שעל"ט.

כדאי לציין אשר הלוח תמיד נדפס בהתאם לקביעות של אותו שנה, ומחמת קוצר הזמן לא הספקנו לערוך מחדש כל הקטעים בהתאם לכל סוגי הקביעות, וכן יתכן שבכ"מ אמור רבנן בכפיל"א, בכל חג לפי ענינו. ועם הקוראים הסליחה.

התודה והברכה להרה"ח ר' יוסף ליבעראו על עזרתו באסיפת וליקוט החומר שלפנינו ללקט נפזרים כמלקט שבליים, ולהרה"ח ר' לוי יצחק שליט"א סטאליק שהואיל בטובו לנצח על מלאכת בית ה' מהחל ועד גמירא. יבורכו כולם מן השמים בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר, ובכל אשר יעשו יצליחו, וזכות הרבים תעמוד להם.

בספר תניא קדישא' הפליא והגדיל במעלת "עיון וברור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלז. . שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד עתה", ש"הוא ענין של גאולה (יציאה מהגלות) בתורה עצמה, וע"י הגאולה בתורה "מביא² גאולה (גם) לעולם"³. כמו כן, ידוע ומפורסם המובא בכ"מ לאין מספר בחשיבות לימוד "הלכות הצריכות", אשר להן דין קדימה לשאר חלקי התורה, הן בסדר הלימוד לעצמו, והן לאחרים, והן בכתבתם הדפסתם והדפסתם, וכן בקניית ספרים בענינים אלו. ובנידון דידן – כולהו איתנהו בה.

ובזכות לימוד ועיון בהלכות התורה, אשר אמרו חז"ל⁴ כי "אין כל הגלויות הללו מתכנסות אלא בזכות המשניות", ו"בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והש"ע והגהותיו בכלל משנה יחשבו"⁵ – נזכה תיכף ומיד ממש לגאולה האמיתית והשלימה, כאשר "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה. . וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהי' מקודם. . ככל מצותה האמורה בתורה"⁶ – קיום כל הלכות התורה "כמצות רצונך", וילמד את כל העם "נפלאות מתורתך"⁷, "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

מערכת ההו"ל של "אתרא דרב"

AskTheRav

י"א אלול, יום חתונת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ה'תשפ"ב

1. אגה"ק סכ"ו (קמז, ב).
2. אבות פ"ו מ"ו.
3. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 586
4. ויק"ר פ"ז, ג. וראה הנסמן בסה"ש תשנ"ב ח"א ע' 211 הערה 17.
5. הל' ת"ת רפ"ב (וש"נ).
6. רמב"ם הל' מלכים רפ"א. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 271 ואילך.
7. תהלים קיט, יח.

מפתח

- 5 פתח דבר
- 8 "הלכתא למשיחא"
- הציפי' לגאולה
- 11 סימן א: הלכות הגאולה בשולחן ערוך
- 12 סימן ב: בהחיוב לחכות לביאתו
- 13 סימן ג: האם יש חיוב לקבל מלכותו של מיי שהוא בחזקת משיח
- 17 סימן ד: הנחת ד' זוגות תפילין ערב הגאולה
- 18 סימן ה: בניית כלי המקדש
- 27 סימן ו: תרומות לבית המקדש בזמן הזה
- 30 סימן ז: שלילת גידול הציפורן עבור מליקה
- 32 סימן ח: הכנת סממני הקטורת
- ביאת המשיח
- 34 סימן ט: הברכות בעת התגלותו של משיח
- 36 סימן י: העומד באמצע תפילת העמידה בעת התגלות המשיח
- בית המקדש והעבודה בו
- 38 סימן יא: האם מותר לעשות חימום תת רצפתי בבית המקדש
- 39 סימן יב: בכור שנוגד בנייתו קסרי לענין עבודה בבית המקדש
- 41 סימן יג: כהן שתרם כליה, האם נחשב לבעל מום
- 42 סימן יד: אם לא מצא חטים לשני הלחם, האם מותר להביא מכוסמין?
- מצוות ומועדים - לעתיד לבא
- 43 סימן טו: נוסח התפילה לעתיד לבא
- 44 סימן טז: תפילין לעתיד לבא
- 45 סימן יז: מוקצה לעתיד לבא
- 46 סימן חי: יו"ט שני של גלויות לעתיד לבוא
- 47 סימן יט: פסח שני בטומאה
- 48 סימן כ: תשלומין לקרבנות של שבועות
- 50 סימן כא: תקיעת שופר ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת לעת"ל
- 51 סימן כב: מתנות לאביונים לעתיד לבוא
- 53 סימן כג: זכירת עמלק לעתיד לבוא
- 54 סימן כד: ערלה
- נספחים
- 55 א. הלכתא למשיחא
- 88 ב. פניני הקהל

"הלכתא למשיחא"

טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה — איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה?].

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה. . . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממחר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה—עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב".³

"דער אויבערשטער בעט זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות". . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו

בספר שלפנינו באו תשובות מעניני "הלכתא למשיחא", מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה, מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז — כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך. . . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין

(1) ולהעיר גם משיחת יום ב' דחגה"ש תש"א (סה"ש תש"א ע' 131. מהדורא אחרת משיחה הנ"ל בתשורה שי"ל לאחרונה, רייניץ, כ"ג שבט תש"פ) בהנחיצות לקבוע שיעור לימוד בעניני קדשים וטהרות כהכנה לביאת המשיח, עיי"ש.

ובס' שערים מצוינים בהלכה עמ"ס זבחים שי"ל ז"ע (מכת"י אמו"ר, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל (שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת סט), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

(2) שיחת שמח"ת תשנ"ב — סה"ש תשנ"ב ע' 39. — חלק מההדגשות אינן במקור.
(3) משיחה לנשי ובנות הב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפ. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9-108. ועוד. ולהעיר מאג"ק חי"ז ע' שנז. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש חכ"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת — בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"ז צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"נ ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מדין נט"י בזה"ז בכדי שיהיו רגילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז סי' קנח ס"א). וראה גם ב"ח יו"ד סוסי' קפג — לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנג שגם בתקופה ראשונה דימוה"מ ל"ש טומאת נדה, משא"כ שאר טומאות. וראה גם לקו"ש חי"ד ע' 27 הע' 59. וי"ל). וראה זה פלא, בס' שערי ג"ע (אורח צדיקים דרך ז) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס"ש ויעביר רוה"ט ויהיו קצת מצות בטלות כגון פרשיות טומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמה, ב) שהנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פ' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א (שם). וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק". וכ"ה להדיא בר"ד משיחת ש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח).

הקריב כו') — און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' כפשוטו — המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל — ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך".

ודע, שלפעמים הובאו גם דיני טומאה וטהרה, והוא ע"פ המבואר בתניא (אגה"ק סכ"ו — קמג, א) שלימות המשיח יצטרכו לידע הלכות טומאה וטהרה. (ומצות בטלות לעת"ל — היינו בתחה"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ — ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה. ולהעיר, שמש"ק שם בדין תק"ש בכ"מ שיי"ב בי"ד שהביאו הרמב"ם — יש ליישב ע"פ שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתו"ט (יחזקאל מב, כ) בטעם התרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים נ, א) שדיני נגעים ואהלות יקרין בעוה"ז, וקפויין — היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בניהו שם) — לעוה"ב. (אבל ראה מה שפי' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר וגו'" (בשלימות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימוה"מ, בתחה"מ, וכמובן מכ"מ.

מתוך גליא דתורה, בבחי' "ותלמודו בידו"), משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופלפולא דאורייתא, לאפשא לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מד"ה הנה ישכיל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תש"נ ע' 357. וצ"ע בסה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך), ששקו"ט בתושבע"פ יבטל לעת"ל. ובפשטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במחשכים הושיבני") לברר ההלכה, שזה ל"ש לעת"ל — ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. וע"ד הנת' בסה"ש שם ע' 510 — ראה בכ"ז קובץ העו"ב לך וחיי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמשיח לא ישפיע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ו. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב).

ועוד כתב באו"א בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים [ערב רב] לפרטי הלכות איסור וטומאה יותר מישראל שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו". ולכאו' לפי בי' זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"ע].

אמנם, בהמשך הענין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם). ור"ל, שלפי בי' זה, ת"ח א"צ כלל ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשער האמונה פנ"ו בארוכה. וצע"ק שבכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל — ראה לקו"ש חט"ז ע' 39 בשוה"ג להע' 45. ר"ד משיחת יום שמח"ת תשמ"ח. כ"ח חשון תשנ"ב. וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח — ד"ה והמשכילים יזהירו תש"כ. הבאים ישרש תשל"ח. השמים כסאי תשמ"ח. ואולי הדיוק בתניא שם רק "גופי התורה הנגלית" (וכמ"ש לפנ"ז בתניא שם, ש"יהי' גם עיקר עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמיהם הנסתרים". ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואילך. סד"ה והי' ביום ההוא תשכ"ב. ועוד). ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תרל"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' עדר) במעלת לימוד הנפלאות דתורה

סימן א:

הלכות הגאולה בשולחן ערוך

שאלה: בשיחת ח"י אלול תנש"א קרוב לסופו:

"הוספה אין דעם לימוד פון הלכות הגאולה אין דעם רמב"ם אדער אין שולחן ערוך וכיו"ב וואו ס'רעדט זיך וועגן דער ברכת הגאולה פון שמונה עשרה וכיו"ב..."

א. האם הכוונה להלכות סמיכת גאולה לתפילה (כ"ה בא' ההנחות) או לברכת גאל ישראל או בכלל לברכת את צמח דוד עבדך?

ב. איפה עוד בשו"ע יש הלכות הגאולה?

תשובה: סגנון הדברים "ברכת הגאולה פון שמונה עשרה" משמע שהמדובר בברכות השייכות לגאולה בשמונה עשרה גופא. ולא בברכת גאל ישראל שלפני או בדיני סמיכת גאולה לתפלה.

פרטי דינים – בטור סימנים קטו-טז, קיט-כ.

עוד מקומות בשולחן ערוך – שו"ע או"ח קיא (סמיכת גאולה לתפלה, כנ"ל). קפז-ח (ברכה שלישית בברהמ"ז). רמ"א או"ח רצה (הזכרת אליהו הנביא במוצ"ש). רמ"א או"ח תכו (מלכות בית דוד נמשלה ללבנה). רמ"א או"ח תפ (פתיחת הדלת בליל הסדר). טור או"ח תצ (טעמי ההפטרות דשבת חוהמ"פ וסוכות).

סימן ב: בהחיוב לחכות לביאתו

שאלה: מהו גדר האמונה במשיח וחובת הצפי' לישועה? מהו המקור לכך?

תשובה: אחד מיסודות ועיקרי האמונה היא להאמין בביאת המשיח - ולא רק להאמין בו, אלא לחכות לביאתו בכל יום ויום. בתורה שבכתב נזכר כמה פעמים אודות ביאת המשיח. ואף בתפלות מבקשים כמה פעמים ביום על כך. יתירה מזו, מהשאלות הראשונות שהנשמה נשאלת בבית דין של מעלה היא "צפית לישועה". לכמה דעות האמונה שהשם יגאל עמו ע"י משיח צדקנו נכללת במצות אמונה בה', בפסוק "אנכי ה' אלקיך". ומי שאינו מאמין בביאת המשיח כופר בכל התורה כולה. ולכן, מוכרח לפרסם לכל ע"ד אמונה יסודית זו.

מגדרי אמונה זו: אסור להתנות תנאים לביאתו, ולדוגמא - אסור לחשוב שמשיח אינו יכול לבוא כיון שלא בא אליהו מאתמול. כמו כן, אסור לחשב קיצין, ולהגביל זמן מסויים לביאתו, ואדרבה - צריך לחכות תמיד לביאתו. ולהלכה, חובה לצפות ולהתפלל על ביאת המשיח, בכל פעם שחושבים או מדברים ע"ז.

מקורות ועיונים

חלק היסוד הי"א. רמב"ם מלכים פי"א ה"א. וראה מאמר צפית לישועה להח"ח. וראה לקו"ש חכ"ח ע' 136. דברי תורה להרה"צ ממונקאטש ח"ה סכ"א. וראה בהנסמן בס' תקות הגאולה. התקופה והגאולה ש"א פ"ג. **צפית לישועה** - שבת לא, א ובמפרשים לשם.

מנין המצות - סמ"ק מ"ע א.

בהחיוב לחכות לביאתו - יש להמליץ ע"ד לשון הרמב"ם בנוגע לכללות האמונה בביאת המשיח בכלל ש"כל הספרים מלאים בדבר זה". ומפורש הוא בחבוקק ב, ג (וראה סנהדרין צז, ב). צפני' ג, ח. ירמ"ל, יז (ובסוכה מא, א: מכלל דבעיא דרישה). וראה גם ישעי' ל, יח. שם סב, ו-ז וברד"ק שם. הושע ג, ה ובפירש"י שם. תהלים קלו, ו ובפירש"י שם. וראה זהר ח"א ד, א. קמ, א. פיה"מ להרמב"ם ריש פ'

סימן ג:

האם יש חיוב לקבל מלכותו של מי שהוא בחזקת משיח

שאלה: ילמדנו רבינו, האם ישנו חיוב ע"פ הלכה (ולא רק ע"פ פנימיות הענינים – שזה מוסיף חיות וכו') לקבל מלכותו של מי שהוא בחזקת משיח? ובאם כן במה מתבטא קבלת מלכות זו.

האם זה כמו כל החזקות שבתורה, והלא בד"כ בחזקות אין צריכים לעשות עוד פעולות לברר החזקה? [היינו האם הכוונה "בחזקת" הוא שבעינינו מחזיקים אותו כמשיח, או שיש לו חזקה שהוא המשיח?]

תשובה: מסתבר לומר שאם יש מישהו שהוא בחזקת משיח חייבים להאמין בו, כד' הרמב"ם רפ"א, ובפשוטו הוא להאמין ולחכות שיתקיימו על ידו שאר הסימנים, שכיון שהמלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד, ומי שאינו מחכה לביאתו כופר בתורה, וממילא בשעה שעמד מלך מבית דוד, ונוהג בדרכי המלוכה, מצפה ומאמין שיבנה מקדש ויקבץ נדחי ישראל. (ובמכש"כ ממלך משאר שבטי ישראל שאם הולך בדרכי ה' ונלחם מלחמות ה' כל מצוות המלכות נוהגות בו – רמב"ם מלכים א, ח. ועאכו"כ במלך מבית דוד, שהבטיחה תורה שכסאו נכון עד עולם).

ועוד זאת, כלשונו בפיה"מ ביסוד הי"ב: שיאמין שיהי' לו יתרון מעלה וכבוד על כל המלכים שהיו מעולם ומי שנסתפק בו או נתמעט אצלו מעלתו וכפר וכו'. ובתרגום קורח שם: להאמין שיהיו בו עוצמה ואהבה ודרישה אליו ומי שנסתפק בו או הקל ראש בענינו הכחיש וכו'. ובתרגום קאפח: להאמין בו מן הגדולה והאהבה ולהתפלל לבואו ומי שנסתפק בבואו או זלזל בענינו וכו'.

וכהנהגת בן כוזיבא שאומר עליו שהוא מלך המשיח.

ואסור לחלוק עליו כשאר מלכי בית דוד.

וכן חייב לנהוג בו כבוד – ראה רמב"ם מלכים רפ"ב. ובסהמ"צ עשין קעג: אמרו בספרי שום תשים עליך מלך מצוות עשה ובא הפירוש שזה שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ושיהי' בלבנו בתכלית הכבוד והגדולה והרוממות שאין למעלה ממנה עד שתהי' מעלתו אצלנו גדולה ממעלת נביא מבין הנביאים שבדורו וכו' וכשמצווה המלך הזה איזה ציווי שאינו נגד ציווי תורני חובה לקיים פקודתו. ובתרגום קאפח: ושיאויים לבנו מהכבוד והגדולה והתהלה והמעלה עד התכלית האחרון שאין למעלה הימנה וכו'.

ובחינוך תצו: שענין המצוה אינו למנות מלך חדש לבד אבל מענינה הוא כל מה שזכרנו למנות מלך חדש אם תהי' סבה שנצטרך לו וגם כן להעמיד המלוכה ביד היורש ולתת מוראו עלינו ונתנהג עמו בכל דבר כתורה וכמצוה הידועה. וממילא

נכלל בגדר זה שעליו להעמיד המלוכה בידו ולתת מוראו עלינו. ובהלכתא למשיחא (להגרי"א שליט"א העלער) ט, כתב ע"פ תוספתא סנהדרין ד, ב, שקוראין אותו אדוננו ורבינו.

אבל בחקרי זמנים ע' דש ר"ל שכשהוא בחזקת משיח אינו יכול להכריז ע"ע שהוא משיח. ודבריו אינם מובנים לדידי ולדכוותי, שבפשטות חזקה זו ככל חזקות שבתורה, ודמיא לחזקת נביא – ראה יסוה"ת י, ה – שאף שאי"ז משיח בודאי, כל שלא התברר אח"כ ש"אינו זה שהבטיחה עליו תורה", ה"ז בגדר משיח. וחזקה זו היא מסימנים מובהקים דמלך מבית דוד, ש"מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה'" (רמב"ם מלכים ה, י), וכל שרואים עמידת מלך מבית דוד שעושה כנ"ל – ה"ז סימן שעל ידו חוזרת מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה (אלא שאם לא הצליח ה"ז מורה שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והוא "ככל מלכי ב"ד השלמים והכשרים"). ומש"כ שאין חזקה שכזו בתורה – הרי בכל החזקות אפשר להתברר שאינו. וגם בשאר החזקות, אף שהחזקה קובעת המסקנא – היינו רק כשאין אפשרות לברר, אבל באם יש אפשרות לשאול ולברר, מחוייב לברר, דכל היכא דאיכא לברורי מבררינו, ולדוגמא בשוכר בית, שאף שחזקתו שבדק, אם המשכיר או ב"ב בעיר מחוייב השוכר לשאול אם בדק. אבל בסו"ד נראה שגם בחקרי זמנים לא ס"ל הכי למסקנא.

ואף שאין לו דין מלך, שהרי לא הועמד ע"י בי"ד ונביא – ראה לקו"ש ח ע' 361 בהע'. כג ע' 197 הע' 59 בשוה"ג הב'. ועדיפא איכא לאקשוויי, שאם המלך מבית דוד נמצא בחו"ל, הרי אין מעמידים מלך ישראל בחו"ל. אבל האמת תורה דרכה, שאף שאין דין מלך, מ"מ חייב לכבדו לפחות כשאר ראשי גלויות שבבבל שבמקום מלך עומדים ויש בידם לרדות העם – רמב"ם סנהדרין ד, יג. ובפהמ"ש בכורות ד, ד: שדינו של ראש הגלות על כל ישראל כדינה של מלכות שאונסת ומכרחת, הרי קראו רחמנא שבט ואמרז"ל לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גלויות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ר"ל אונס ותגבורת, הלא תראה שאין אנו חוששים לחכמתו אלא ליחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד.

ומה שאין בו דין מלך – היינו שאינו מלך ממש בכל הפרטים, כגון לגבי ירושת בניו וכיו"ב. ופשוט שנק' כאן "מלך" לא רק בשם המושאל, אלא שמתנהג כמלך ומכבדים אותו כמלך, נוסף לזה שהוא מלך בעצם מחמת ירושתו מבית דוד (וראה לקו"ש כז ע' 256).

ואם נתקיימו אצלו סימני בחזקת משיח, עכצ"ל שהצליח בדבר לכוף כל ישראל וללחום ולנצח, רק מחמת שכיבדוהו ויראו הימנו לפנ"ז. וכש"כ שכ"ה אחרי שכבר נתקיימו הסימנים.

ותו, אם אין חובת כבוד ומורא, היאך יכול ללחום מלחמת ה', היינו מלחמת עמלק (אם נפרש כך, ראה בלקו"ש טז ע' 304 הע' 49 ובכ"מ) כשאין לו דין מלך. ובפרט,

שהולכים למלחמה ע"פ ציווי שזהו פקו"נ ממש – ראה לקו"ש כז הע' 69. ל ע' 101. וראה שיחת תזו"מ תנש"א – סה"ש תנש"א ב ע' 496 – הע' 64, שהוא כבר מלך. ויש להעמיס בדברים שהכוונה גם ע"ד הנגלה.

ועכצ"ל בכ"ז שרק בתחילת העמידה אין לו דין מלך, ובלקו"ש מדייק כן להדיא. ובפיה"מ כריתות א, א, שאם אירע סכסוך וקטטה בזרע דוד איזה איש למנות והיתה אחר כך הסכמת הכל על אחד מהם, או שהלכו הרוב אחריו, או שמנוהו הסנהדרין או נביא או כהן גדול, או שהושגה המלכות לאחד מהן באיזה אופן שיהיה, נמשח בשמן המשחה. ומי שנתקיים אצלו כפיית כל ישראל בודאי הסכימו עליו כולם. אמנם י"א שזהו דוקא בקטטה בזרע דוד גופא, ושבתחילה צ"ל דוקא ע"י ב"ד של ע"א ונביא, ושניהם גם יחד, ולא מהני הסכמת הקהל. ובלקו"ש שם אין ראי', דקאי בתחילת עמידת המשיח, וי"ל דס"ל שהוא כמינוי בתחילה, וכספקו של המנ"ח קז ותצז לגבי משיחא. וראה צפע"נ הוריות יא, ב דס"ל שצריך משיחא. וראה לקו"ש כג שם בפנים ההע' ובשוה"ג הא'.

וראה גם בלקו"ש מ [מהדורה אחרת מלקו"ש חכ"ג הנ"ל] ע' 308 בהע' 20, ע"פ החינוך תצז, שמשיח א"צ מינוי כיון שהוא מזרעו של דוד, וא"כ ה"ה דלא בעי משיחא, וא"צ מינוי ב"ד ונביא רק בתחילה. (וכנ"ל מד' החינוך שביורש המצוה להעמיד המלוכה בידו ולא למנותו). אלא שסיים עלה בלקו"ש שם, שאין לה"ר מלשון הרמב"ם "ואם יעמוד מלך מבית דוד", דתיכף בתחילת עמידתו לפני שהחזק להיות משיח (וכ"ש קודם מינוי ומשיחא) קרוי "מלך", די"ל דאין כוונת הרמב"ם שיש לו דין מלך כ"א הנהגה דמלך, וכנ"ל, עיי"ש. אבל נראה עיקר שתפס, כאן עכ"פ, שבאמת אי"צ מינוי וה"ה מלך כפשוטו וחל עליו דין מלך. אבל ראה שם בשוה"ג הב', ושם בהע' 19, דקאי רק בשי' החינוך, ולא בשי' רש"י. ומ"מ, אנו בשי' הרמב"ם קיימינן השתא, ולדידי' לא בטלה הירושה כמבואר שם.

או"י שאצ"ל דין מלך גמור בכדי להילחם, אבל יש אצלו גדר מלוכה.

וי"ל ע"ד המבואר בח"ל שם שע"י בחירת דוד בשלמה בנו חל עליו שם מלך בפועל, אף שפשוט לכאו' שאינו מתכפר בשעיר. ועוד דוגמא: דוד בעת בריחתו מאבשלום את"ל שאי"ז רק דין בנוגע לשעיר אלא לכללות המלוכה, ראה שם הע' 23, ומ"מ לגבי דין מרידה במלכות עכ"פ יש לו גדר מלך. אבל ראה הע' 24. וראה ח"מ שם הע' 19. וכן ברדב"ז ג, ח: והאי מלך היינו שהומלך על פי נביא או שהסכימו עליו כל ישראל, אבל אם קם איש אחד ומלך על ישראל בחזקה אין ישראל חייבין לשמוע אליו והממרה את פיו לא נקרא מורד במלכות. ועכ"ז י"ל שכשכבר נתקיימו הסימנים והסכימו עליו שאני.

וכן משיח בונה המקדש, שצ"ל ע"י מלך דוקא. ובהכרח כנ"ל, שאחרי בחזקת משיח חל עליו דין מלך, או שגם בזה אין נוגע דין מלך ממש. והעיקר שיהא מצביא ראשי לישראל, ושעל ידו יסתלקו הקטטות, ראה מו"נ ג, מה, לגבי בנין ביהב"ח.

אבל, איך שיהי' אין אפשרות להצליח בדבר רק אם מכבדים ויראים. אלא שבזה י"ל שכיון שחזרת סנהדרין היא לפני התגלות משיח, ככפיה"מ סנהדרין א, ג, וכן צ"ל נביא לבנין ביהמ"ק, ראה שו"ת בנין ציון א. צי"א י, ב. שם ה. (ואף שאין נביא רשאי לחדש דבר – הרי כל עיקר בנין ביהמ"ק בנבואה ניתנה, ומה גם ביהמ"ק הג'. וכן מצינו שנביא העיד על מקום המזבח, ראה ביהב"ח ד, א. אבל שם הוא בירור המציאות, ולא הלכה. וגם אפ"ל בדוחק שהוא מדין עדות ולא כנבואה. אבל העדות על מדות המזבח הוא לא רק בירור המציאות כ"א שינוי במדות המזבח. וראה שו"ת חת"ס או"ח רח. יו"ד רלו. צי"א שם). וא"כ הנביא וסנהדרין יכולים להעמיד משיח כמלך. אבל בס' הי"ד לא הובא כלל שצ"ל נביא לבנין ביהמ"ק. ואכ"מ.

ולהעיר משיחת כ' – מ"ח תשמ"ג בנוגע לרבותינו נשיאינו בכלל, שהמלוכה היא הנהגת הנשיאות וקבלתה ע"י העם.

סימן ד:

הנחת ד' זוגות תפילין ערב הגאולה

שאלה: האם זה בסדר עבורי להתחיל להניח ד' זוגות תפילין? חשבתי שלאור בקשת ודרישת כ"ק אד"ש להתחיל 'לחיות עם משיח', הרי מהראוי להתרגל להנהגה של ימות המשיח בצורה זו. שאלתי את ה'עשה לך רב' שלי והוא הורה לי לשאול את כת"ר שליט"א.

תשובה: שלילה מוחלטת.

מקורות ועיונים

ולהרוצה בדוקא לראות סתירת דבריהם, אף שג"ז הוא רק מקצת מן המקצת ממה שיש לכתוב בזה, יעיין במאמר "הנחת תפילין דשימושא רבא והראב"ד" להרה"ג הרי"ל נחמנסון שליט"א (נתפרסם בבמות שונות). וכמה מפליא הדבר, שהרי יש לנו משנה ברורה וסדורה והוראות ברורות לקטן ולגדול באופן ההכנה הרצוי לביאת המשיח, ואיך לחיות עם משיח ולקבל פניו בפו"מ, וכולן כתובים וחתומים בטבעת המלך בשיחות קודש, ובפרט – דשנים האחרונות, ולא נרמז בהם לא דבר ולא חצי דבר ע"ד ההנהגה הנ"ל וכיו"ב. ומעשה שטן הצליח ומצליח רח"ל להסיט ההדגשה והכיוון מתפקידנו עליו נצטוינו ברורות, ולהחליפו בהמצאות שונות ומשונות. וידוע הפתגם שעבירה על כל תוסיף ח"ו גורם לא תגרע ח"ו. ואם כחו בידו יעשה כל אשר לאל ידו להשפיע על הנשמעים לקולו להיצמד אך ורק להוראות הנזכרות. ונזכה לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש ותיכף ומיד ממש, ואז נעשה לפניך כמצות רצונך.

ראה שו"ת הרמ"ע מפאנו קז: שבקושי התירו להניחן וכו' שהשוגה באהבתן צריך לקדש עצמו הרבה מאד ושתהא דעתו שפלה עליו תמיד באימה ויראה ורתת וזיע. ובשולחן הטהור לד, ה: "לא יעשה כן אלא המחזיק נפשו מנעוריו בחסידות ויראת חטא, ואזי ירגיש גם בהם אור מופלא". וראה בארוכה לקו"ש ב ע' 507 ובהערה 40. ימי בראשית ע' 91 בהערה בשוה"ג.

וחדשים מקרוב באו בראיות שונות ומשונות לומר שהותרה הרצועה ושתורה זו מוחלפת ח"ו. ולפלא שצעירי הצאן שלא שימשו כל צרכן וכאפרוחים שלא נפתחו עיניהם, וכסילים ישנאו דעת, מתיימרים ברמות רוחא להורות לרבים (ואפי' אם הוא רק לעצמן) בדברים שאין להם שום הבנה, ועל יסוד דקדוקים קלושים שרוח ישאם, ושאינ דעת נפש היפה סובלתן, כמובן לכל בר דעת ישר הולך. וכל דבריהם הבל ורעות רוח, ואינו ראוי לעלות על שולחן מלכים, אפי' לא ע"מ לדחות דבריהם, ואל תען כסיל כאולתו, שלא יחפז כסיל בתבונה, כי יבוז לשכל מליך. ודי בהערה זו.

סימן ה: בניית כלי המקדש

שאלה: מתוך רצון להגשים את רצונו של הרבי, ללמוד עניני גאולה ובפרט - על בית המקדש, העלינו רעיון ליצור תערוכה חינוכית עם כלי המקדש. היתרון בזה שהילדים יכולים ממש לדמיין ולקבל תחושה איך זה באמת יהיה.

את רוב הכלים אנחנו בונים בעצמנו מעץ, ומנסים לעשות את זה בצורה דומה אבל שונה מהדרך שבה זה יהיה לעתיד.

האם מותר לבנות ארון העדות, לצורך לימוד בית המקדש, ולבנות על גבי הכפורת את הכרובים?

תשובה: מותר לבנות את הארון כיון שהוא מעץ. אבל אסור להרכיב על גביו את הכרובים, וגם אין לעשות את הכרובים בנפרד.

המנורה שבתמונה - מותרת, כי אי אפשר להדליק בה.

המזבח הפנימי והשולחן - מותר לבנותם כי הם מעץ.

(המזבח החיצוני אינו כלול כאן, ודורש שקו"ט בפ"ע).

עם כל זה, לדעתי נכון לקבוע שלט כללי המודיע שכל הכלים הללו מיוצרים למטרות חינוכיות בלבד.

נ.ב. אם ירצו לעשות של מתכת, מותר לבנותם רק אם זה דגם זעיר, או אפילו דגם גדול אבל לא במידות הנכונות.

השולחן: אם עשוי ממתכת ובמדות הנכונות אין לבנותו גם אם הוא כשולחן רגיל עם ארבע רגליים.

המדות שאפשר לבנות מזבח החיצון - רק אם הוא פחות מאמה על אמה, בגובה של שלוש אמות, או יותר מששים אמה.

בנוגע למנורה, אם היא של מתכת וניתן להשתמש בה להדלקה, אפילו אם נעשה בנמדות אחרות ממנורת המקדש, אין לבנותו, רק אם הוא דגם זעיר. כמו כן, מותר לבנות אותה אם יש פחות או יותר משבעה קנים.

וראה אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות תקרב בנוגע דיני מנורות של ז' קנים.

מקורות ועיונים

לישנא דכלים ל' רבים אכתי קשיא קצת לדידן. ובפרט שי"א שגם הכיור אינו בגדר כלי המקדש שהוא רק לרחיצה. ובתוס' הרא"ש שם כתבו שחייב רק בכלי שלם כארון וכפורת וכו' ובמנ"ח צה כתב בטעם שלא הביא הרמב"ם צורת הארון, שאין בזה נפק"מ למעשה, עיי"ש, ואף שאין לעשות כמתכונתו – הרי שכרובים בלא"ה אסור (והיינו או משום דמות שמי במרום או משום פרצוף אדם) וללא כרובים אפשר דמות. וסיים בצ"ע.

ויל"ע, דנפק"מ בעשה כבר כרובים ומוסיף ועושה כרובים שעובר בעוד איסור. ועוד צע"ק, שלרמב"ם שהאיסור משום מורא מקדש – ראה לקו"ש טז ע' 306 הע' 60 וש"נ – אכתי איצטריך לאשמועינן בברייתא, אף שעובר בלא"ה משום כרובים, משום חובת מורא מקדש, בבחינת לעבור עליו בשני לאוין. ובצפ"נ תנינא סז, ד בטעם שלא נזכר בגמ' ארון בצורת ארון שאינו חייב שאינו כלי שרת גמור. ומצינו במדרש הגדול יתרו תרומה עה"פ ועשו לי מקדש" אבל הארון הרי הוא ללוחות ואינו מכלי המקדש". אלא שכנ"ל בתהורא"ש ועוד מבואר הפכו. וראה גם במעשי למלך ביהב"ח ג, יב, ב ד"ה והנה, שתפס בפשיטות שיש איסור לעשות כצורת ארון. וראה בלקו"ש כו ע' 176 שאת"ל שהארון

בגמ' (ר"ה כד, א וע"ז מג, א ומנחות כח, ב) לא נזכר ארון. וכן ברמב"ם ביהב"ח ז, י וטושו"ע י"ד קמא, ח ושאר פוסקים. ולכא' י"ל שלא נמנו כלים שאין מעכבים. ומה"ט לא נמנה מזבח הפנימי שנעקר מזבח מקטירין במקומו. אבל מצינו שמזבח נז' להדיא במדה"ג, כדלקמן. וכן ארון נז' בתוס' הרא"ש ר"ה שם. וכן מוכח מקושיית מתוס' ר"ה כד, ב ד"ה לא תעשון לגבי כרובים. ובתירוץ דלא מיקרו שמשיי, אינו ברור אם כוונתם כתוס' הרא"ש או מטעם אחר. וראה משה"ק בערול"נ שם. ובתוס' ר"י מפאריש לע"ז שם מפרש יותר שאינם משמשים כלום. וכ"ה גם בתוס' ר"י מבירינא ע"ז מג, א. ומשמע שז"כ התוס' ג"כ. ואולי איכא לפרושי נמי שכרובים לעצמם אין משמשים כלום ללא הארון, וקרובים דבריהם לד' תוסהרא"ש. ובחי' ר"מ מאימראן שפתי חכמים ורצוף אהבה פי' באו"א.

ומצינו גם בתוס' יומא נד, ב ד"ה לא, שכתבו "בית ושולחן וכלים". ובחי' חת"ס ר"ה כג, ב שבכלים לא נתכוונו למנורה, עיי"ש ההכרח שא"צ לאדם מנורה בת ז' קנים. ולכא' הכוונה לארון שהוא דבר רגיל לעשות בבית. והוא דלא כיבי"א א יו"ד יב, שבודאי אין כוונתם לארון ומזבח שא"צ לאדם בצורתם כ"א למנורה. ויל"ד שהכוונה לכיור וכנו. אמנם,

כמרע"ה הראוי להוועד עמו מבין שני הכרובים אין הארון מעכב. וברש"ש יומא נג, ב ד"ה משניטל, שכשאין לוחות א"צ בארון. והאריכו בכ"ז. ואכ"מ. וראה גם לקו"ש ד ע' 1346. יא ע' 118 ובהע' 24). וראה עוד בהמצויין בשולי המנחה למנ"ח שם שכתבו עד"ז. וראה הנסמך באנצ"ת ערך כהמ"ק ע' שצג ואילך.

וי"ל עוד, דממנ"פ שאם נאמר שהאיסור מחמת קרא דלא תעשון אתי בלא"ה עובר מחמת הכרובים, וגם להסוברים שהאיסור משום מורא מקדש, אין להקשות דלישמעון הדא, שהארון אינו מכלי המקדש, ולא שייך מצות מורא מקדש. איברא, שלהמבואר בלקו"ש כא ע' 158 שהארון חלק מצורת הבית, אכתי י"ל דעובר משום היכל תבנית היכל. אבל לא נ"ל, שאף שהוא חלק מקדה"ק, אינו עובר אא"כ עשאה בשלימותה. ועוד, שמקום ארון אינו מן המדה.

(וראיתי למי שכתב, כלפי לייא, ששאר הכלים הם מגוף בנין המקדש, אבל הארון הוא בגדר כלי. ואמטו להכי לא נאסר לעשות תבנית ארון. והוא תמוה. ובמדה"ג מפורש איפכא שאינו מכלי המקדש כלל. אבל י"ל כסברא הנזכרת, שארון אינו בכלל מקדש וכליו כלל, לפי שהוא רק לצורך הלוחות, וכד' מדה"ג שם, וכ"כ בקנאת סופרים ע' לג, שלא נתקנה אלא לתכלית אחת לשים בתוכה לוחות העדות (אבל בלקו"ש ד ע' 1347 שהעיקר שהוא כלי להשראת השכינה, והלוחות רק פרט מעניני (קדושת) הארון). או שהוא רק לצורך הדיבור עם משה, כנ"ל. ומשו"ה י"ל גם שאינו מעכב במקדש. ובפרט לסברת המגלת אסתר במ"ע לג, שמצות עשיית ארון נוהגת רק לשעה. וראה לקו"ש ד שם. ונפק"מ גם שאם הוא בכלל כהמ"ק צ"ל משל ציבור).

ובתורת הקודש שם כתב, שלהרמב"ן אכן הארון ה"ה מהכלים ושייך בעשיית תבניתו מורא מקדש, נוסף ללא תעשון (אא"כ נאמר

בכלל האיסור – י"ל דתליא בפלוגתת רש"י ורמב"ן אם עובר רק כשעושה ארון עם כפורת או גם בארון וכפורת (עם כרובים) כאו"א בפ"ע. וראה בהערות לשם. וראה גם הנסמך באנצ"ת ערך כפורת שלכמה ראשונים הכפורת אינה בגדר כיסוי לארון אלא כלי בפ"ע. ולכא'ו לש"י התוס' ודעמי' דקס"ד לאסור הכרובים משום שמש"י, לולא הסברא שאין משמשים כלום, משמע שאצ"ל הארון בשלימותו לעבור עליו. אלא שי"ל דלדידהו גם בארון אינו עובר, שאינו משמש כלום. ואכתי יש לחלק שארון משמש לצורך הלוחות שבתוכו, או לצורך השראת השכינה. ומשמעות התוס' דקאי רק אכרובים ולא אארון.

ובמקד"ד קדשים ב, א ר"ל דשאר כלים אין להם תבנית מיוחדת ומשו"ה לא נאסרו. אלא ששאר הפוסקים לא נקטו הכי.

ובגו"א עה"ת כה, ט שבכלים המטלטלים כבארון וכו' מעכב שיהא בבית עולמים כתבנית שעשה משה. וראה בארוכה הנסמך באנצ"ת כהמ"ק ע' תיג ואילך.

וראה חבצלת השרון קרליבך שמות פ' ויקהל ע' תתס, בהשקו"ט אם הארון של שברי הלוחות ה' ללא כפורת וכרובים, ושלפ"ז יש מקום לאסור גם באופן כזה, ותלוי אם האיסור מחמת כלי המקדש או שמש"י המקדש, עיי"ש סברתו. וראה תורת הקודש דלקמן שאם הוא מדין מורא מקדש אינו שייך לארון שיצא למלחמה. וראה שם א, נד, ה.

וראה תורת הקודש אילן ב, יב שלרמב"ם שהאיסור אינו משום לא תעשון רק מדין מורא מקדש ל"ש בארון שאינו נחשב בין כלי המקדש. (ויודע השקו"ט במה שלא נז' בכלי המקדש ברמב"ם ולא נמנה עשייתו כמצוה, וגם לא ה' בבית שני. וכבר כתב כן בשושינים לדוד מנחות יא, ו, ובכל"ח תרומה ג – קלז, ג. ובשו"ת חת"ס יו"ד רלו, שטעם הארון והכרובים רק לצורך מקום מועד לדבר עם מרע"ה מבין ב' הכרובים וכשאין נביא

התוס'. וא"כ אין לנו להקל ובפרט שלרוה"פ הוא מה"ת. ואף שלרא"ש אסור רק בכלי שלם, הרי בתוס' ותוס' ר"י מבירינא ממש"כ להתיר כרובים מטעם אחר, משמע שגם בל"ז אסור. וכבר הבאנו דתליא בפלוגתא במהות כלי הארון. וראה גם הנסמן באנצ"ת כהמ"ק ע' תמד.

ולהסוברים שארון כשר גם כשאינו של זהב – ראה מנ"ח שם והנסמן בשולי המנחה לשם – הה"נ שאסור לעשות כתבניתה משאר מתכות.

אלא שנראה שגם למחמירים אינו עובר רק במדתו. ואף שתלוי בב' הת' בתוס' יומא נד, ב ד"ה כרובים בטעם שאסור רק כמדתן (דאל"ה לא יוכל שום אדם לעשות בית שלחן וכלים, או שכיון שאפשר לעשות כמותן מסתמא לא אסרה תורה אלא כיוצא בהן. ועוד טעם במהרי"ק שרש עה, שכשאינו במדתו לא מינכר כולי האי. וראה אבהא"ז ביהב"ח א, ו בדעת הרמב"ם שבכלים אסור לפי צורה שבמקדש גם כשאינו לפי גודלו). להלכה נקטינן שכל שאינו כשר במקדש מותר. וגם למחמירים (כדמוכח דעת מהרי"ק שם) – לא מצאנו כן אלא לענין מנורה, דחמיר טפי, וכדלקמן. (ובמהרי"ק גופא כתב דתליא בפלוגתא, והחמיר לפי שהוא ספיקא דאורייתא, והרי י"א שהוא מדרבנן (עיי"ע מזה בשו"ת מנח"י דלקמן). ועוד שעיקר דבריו להחמיר בשינה גובהה שאינה מעכבת, עיי"ש"ה. וכן מפורש בפסקי מהרי"ק רסז. ודעת המחבר נראה ברור שהבין כן במהרי"ק כדמוכח ממה שהביא ביתה יוסף יו"ד קמא. וכ"כ בלבוש יו"ד קמא, ח. ש"ך שם לו. וכ"כ בדעת מהרי"ק בשו"ת חכ"צ ס. וראה להלן בשיטת הבכור שור). ובשו"ת שערי דעה ב, רסו כתב שהרוצה יכול לסמוך להקל על שו"ת החכ"צ שם שחולק אמהרי"ק. ואף שמקום ארון אינו מן המדה – מדותיו מעכבים. וכ"ז דלא כשו"ת שלמת חיים או"ח עב

שאינו עובר ללא לוחות, אם נאמר שלכן לא עשו ארון בב"ש, שא"ב גדר ארון ללא לוחות). ועוד שם, שגם למשך חכמה יתרו שם, שמשמע מדבריו שעובר רק בשמשי המקדש, ושלכן לדעתו במזבח אינו עובר (ראה בארוכה מזה בנהו ההיכל דלקמן), ארון אינו בגדר שמשי לפי שטעון גניזה. ובגל' נוה ההיכל תכ תרומה תשע"ח פ'י בד' המשך חכמה באו"א, ור"ל שכל שאין עושים בו עבודה אפשר שאינו בגדר שמשי המקדש. וי"ל שעולה יפה גם עם ד' התוס' בטעם שכרובים לא מיקרו שמשיי, לפי שאין משמשים כלום.

ולאידיך, ראה אמרי חן לעוונענבערג ב תרומה ע' נח שר"ל איפכא ממש, שלכן לא מנה הרמב"ם ארון ומבח וכבש וכיור וכו' בכלל האיסור, שכל אלה הם לתשמיש מיוחד – ראה ל' הרמב"ם ביהב"ח א, ו שפירט בכא"א מהם תשמישו, משא"כ במנורה ושולחן (וראה גם גבורת יצחק סורוצקין תרומה), וכל שלא עשה לתשמישו במקדש אינו בגדר האיסור. משא"כ בשלחן ומנורה שהחפץ בגוף מציאותו, בעצם החפצא, אסור לעשות כתבניתו. ולדבריו י"ל (ודלא כדבריו שם) שלא נז' מזבח הפנימי בכלל האיסור, שגם בו תשמישו לקטורת כל' הרמב"ם שם. (אלא שבכ"מ מצינו להדיא שנו' גם מזבח, כדלקמן). ואכ"מ.

ולמעשה, שערי סברות לא ננעלו, ובמה שלא נז' ארון להדיא – איכא למימר בפשיטות דתנא ושייר, ועוד שנקטו רק מילתא דשכיחא שיעשה אדם אצלו, ואין הכרח לסברות הנ"ל שבאחרונים. ועוד, שמצינו הושמט גם מזבח אף שמצינו שנו' להדיא במכילתא דרשב"י יתרו כ, כ ובמדה"ג שם (אבל ראה נוה ההיכל שם). וכן פשיטא להו לכמה אחרונים לענין מזבח – מנ"ח רנד. ועוד. ובמאירי ר"ה וע"ז שם שהאיסור גם בשאר כלי שרת. ועוד ועיקר, שמפורש מצינו לענין ארון בתוס' הרא"ש שהוא בכלל האיסור. וכ"מ גם דעת

מנורה שבמקדש, כיון שיכול לצורך תשמישו להימנע מכך. והוא חומרא יתירה. והוא עצמו כת"ש להתיר להתלמד. וכ"כ וישמע משה א ע' שכ בשם הגריש"א. וכ"כ בהליכות עולם ז ע' פרח.

ואכתיו איכא להנזד בה פורתא, שהרי ההיתר דלהתלמד הוא "להתלמד ולהורות". וראה שו"ת חת"ס יו"ד קכח לענין צורות לבנה. (אמנם מיירי לענין לימוד של חול. ועוד זאת, דמיירי שרוצה להתלמד אומנות הפיסול, וי"ל שז"כ החת"ס של"ש היתר להתלמד כשרוצה ללמוד לעשות, שה"ז כל האיסור. ומעולם לא נתכוון לאסור להתלמד להבין כשאינו הלכה למעשה. ומפורש שם שגם דרוש וקבל שז"כ הוא בכלל ההיתר. וגם בחת"ס גופא מוכח לענינו, שכתב בדעת הרמב"ם שהשמיט ההיתר דלהתלמד כיון שכבר כתב שנאסר רק לנוי, וכ"ה במע"ק פר"ח מרכה"מ וזיו משנה לרמב"ם ע"ז ג, וכן במהרי"ט ב יו"ד לה. ומינה שכל שאינו לנוי הותר). ולדידי נראה פשוט שלימוד בכדי להבין פסוקי המקרא בכלל להתלמד הוא לכו"ע. וראה בפיה"מ פסחים ספ"ד דמוכח דסגי בעושה להבין. וכ"מ בתקו"ז ע – קכד, ב. ובמאירי ע"ז מג, ב כתב להתיר גם בכדי ללמוד חכמת התכונה. וכבר כתב בנקה"כ על הט"ז קמא, יג שהנפס בסידורים הוא בגדר להתלמד. ויש להוסיף בטעמא דמילתא, שיש מקום למיסבר סברא, בהאיסור דתבנית המקדש שהוא רק כשנעשה לתשמישו. ובפרט אם הוא משום מצות מורא מקדש. וראה במשך חכמה שם שנסתפק בסברא זו. ובאמת כבר כ"כ בריטב"א ר"ה כד, ב: שלא נאסרה העשי' אלא להשתמש בו. ובפרט אם נאמר בגדר האיסור בכדי שלא להשתמש בשרביטו של מלך – ראה רדב"ז ביה"ב ח, ז, י. ר"י בכור שור ודעת זקנים כי תשאל, לה (הובא גם בלקו"ש טז שם). ומתאים גם להסברא שאינו עובר רק בכלים שהם לתשמיש, שלכן בעשאם לתשמיש הדיוט עובר.

לאסור צורת משכן קטנה לתלמידים. וכבר תמה על דבריו בשו"ת אג"מ יו"ד ג, לג. ועיי"ש להתיר גם מטעם אחר לפי שהוא להתלמד. (כ"מ מסתימת הראשונים שאין לחלק בין עשיית שאר צורות לתבנית כלי המקדש. וכ"מ בלבוש יו"ד קמא, ד, שלהתלמד מותר בתבנית שמישי המקדש. וכ"ה להדיא באשכול אלבק הל' ע"ז קצד, א. ולדא כמי שכתב שאם הוא משום מורא מקדש לא מהני היתר דלהתלמד, שעיקר היתרו מלישנא דקרא דלא תלמד לעשות, שאינו שייך למצות מורא מקדש – דליתא. ועוד שביסוד האיסור דביטול מורא מקדש, כתב בשו"ת מנח"י, י, עג שמשוה עבד לרבו, וכל שעושה להתלמד אין בזה משום הנ"ל. וצע"ק בסברת המנח"י מד' הקרית ספר ביהב"ח ז, שבמכוון לקודש חמור טפי. ועדיין י"ל בפשיטות שאין כאן זלזול אם הוא להתלמד. ועכ"פ, אין לנו לחדש איסור על יסוד סברות כנ"ל. ובחי' רבינו ישעי' עה"ת תרומה ע' קעה כתב לאסור להתלמד מטעם אחר, שאפשר בשל עץ. אבל גם בזה אין דבריו מוכרחים, והוא היפך סתימת כל הראשונים).

ודעת השלמת חיים בנדו"ד, שלהתלמד היינו רק לדעת מה לעשות כשנוגע לפועל. ומצינו בכמה דוכתי שנהגו לעשות תבנית מקדש להתלמד בשינוי מדותי' – ראה חנוכת הבית לר"מ אשכנזי ממנוטובה ע' פב. אלא שי"ל דהיינו בשינוי המדות לגמרי, ולא באנפין זעירין. ומש"כ בשלמת חיים לאסור גם במדות קטנות – אולי כוונתו רק מחמת המנורה. (ובמש"כ בשמו באג"מ לאסור גם בשל חרס – המעיין ישר תחזינה עינימו של"כ כך בשלמת חיים. ותשובתו נסבה רק על התחלת ד' השואל. ותו לא).

אבל ראה שו"ת מנח"י שם, שכתב למיסבר סברא, שאם כוונתו שיהא דומה למקדש אסור בכל גווני, ע"פ תורת משה להחת"ס סו"פ יתרו, לאסור במנורה גם כשאינה במדת

גם להתלמד וגם לסוך (משא"כ בקטורת שאפשר לעשות לצורך ציבור, יכול לעשות לצורך ציבור וגם להריח בה. וראה גם אוצר חידושים כריתות ע' רלו. וראה כע"ז קצת בחי' ר' ארי' ליב מאלין ב, נז ד"ה ונראה עוד). ונראה, שלגבי דין מורא מקדש קשה להתיר בכגון דא, דמסתברא טפי שההיתר הוא אך ורק להתלמד גרידא ללא טעם נוסף. ואכן בוישמע משה שם כתב להתיר באופן שהוא רק לכוונה זו ללמוד לאחרים. ומשו"ה לבי נוקפי קצת, ומ"מ זה יצא לצורף בצירופא דרבנן כסמך נוסף להתירא.

ועוד הוסיף במנח"י שם, שבתבנית קטנה שא"ר להיקרא בשם מנורה ושלחן, ואינו ראוי לשימוש, ודאי אין בית מיחוש.

ובהיותי בזה, כבר העירו במה שהובא בשם האריז"ל בפע"ח שער השבת ז – צט, ד, ועוד, לעשות השלחן של שבת כתבנית שולחן שבמקדש, שהרי אסור מדינא. והאיסור הוא גם בד' רגליים גרידא, כדמוכח ממש"כ התוס' דאל"ה לא יוכל שום אדם לעשות שולחן. ובשו"ת לב חיים ג, מד והובא באר"ח ספינקא רסב, א, תי' שכיון שמכוון על שלחן שלמעלה הותר. ודבריו תמוהים. ובאמת, כע"ז מצינו בשו"ת בשערי דעה הנ"ל כשאינו מכוון לעשות בדוגמת ביהמ"ק, והוא כמתעסק בעלמא. אבל אינו דומה לנדו"ד. ועוד, שממש"כ בתוס' הנ"ל להכריח שמותר כשאינו במדת ארכו ורחבו שבמשכן דאל"ה לא יוכל אדם לעשות בית וכלים וכו' משמע שגם כשאין כוונתו למקדש אסור. ובשו"ת יבי"א שם כתב לתרץ דמייירי בשל עץ, עיי"ש בארוכה להוכיח דבכה"ג הותר. וכבר קדמו לתרץ כן בועש אברהם טשענוב ע' תכו. ושוב דחאו. אבל אישתמיטת' לבעל יועש אברהם שמפורש כתב הרמב"ם ביהב"ח א, יח, שמנורה ושולחן ומזבח הקטורת וכל כלי שרת אם עשאו של עץ פסולין. (ואף שיש בראשונים שפסקו כריב"י להכשיר בכל כלי

ומסברא איכא למימר דאדרבה עשיית תבנית כלי המקדש קיל מצורות חמה ולבנה כשעושה להתלמד, אם נאמר שאין בזה משום לא תעשון אתי ורק משום מורא מקדש. ועוד, שבחמה ולבנה אין ההתלמדות מוכרחת ואפשר באו"א, כמ"ש הפוסקים להחמיר בכיו"ב, משא"כ בכלי המקדש שאפי' משה נתקשה בצורתם. ובמנחות כט, א שגם ארון ושלחן ירדו באש מן השמים. ולכמה דעות ה"ט כיון שנתקשה גם בהם. ולך נא וראה בשו"ת מנח"י בתשו' הקודמת, י, עב לגבי חמה ולבנה שפקפק בהיתר דלהתלמד, שמי הוא שיאמר שזקוק לכך, ואילו במשכן וכליו סמך על כך, כנ"ל.

ועכ"ז לא ניחא לי כ"כ להתיר רק משום האי טעמא, שהרי גוף ההיתר דלהתלמד כבר כתבו לפקפק בה מחמת השמטת הרמב"ם. ואיכא דס"ל דלא שמיע לי' (ראה בחת"ס יתרו עה"פ לא תעשון. ועוד). ובמנח"י שם הביא גם שהושמט בחכמ"א. ובמייירי ע"ז מג, ב כתב שהותר רק בעשאה גוי (וגם כתב שם מב, בשאינו מועיל בעשיית צורות אדם). והעיקר, שלגבי שמושי המקדש לא נז' להדיא בפוסקים. (וטעמא רבה איכא לחלק, כנ"ל, שההיתר רק ממיעוטא דלא תלמד לעשות, אבל לענין ביטול מצות מורא מקדש ליכא הך סברא). ועוד איכא בגווה, שכיון שנעשה בפרהסיא (אף שמחד גיסא יש לצרף גם ההיתר דבשל רבים ליכא חשדא. וילע"ע) לא כו"ע ידעי בסברת ההיתר, ומכוער הדבר. ואף גם זאת, מש"כ בשלמת חיים לפקפק שאי"ז בגדר להתלמד. וזאת ועוד אחרת בענינו, שמסתפינא להקל בנדו"ז, דמייירי שמשתמשים בו גם למשחק, וגם להרויח כסף. ומהיכא תיתי שהותר כשהוא גם להתלמד וגם למטרה אחרת. ותלוי בשקו"ט אם להתלמד הוא סיבת ביטול האיסור או שהוא טעם להיתר, וראיתי בכתבי הגרי"ז כריתות ה, א שבשמן המשחה אסור כשנעשה

הוא לעיכובא. ואף שבפוסקים נז' רק במנורה שבעשאה של עץ מותר, ליכא לדיוקי מינה לגבי שלחן להחמיר, שהטעם לא נז' רק גבי מנורה לפי שנחלקו בגמ' ר"ה שם (ועוד) בזה. ולמעשה, להלכה קייל"ן כלי שרת שעשאם של עץ פסולים. ועוד כתב בויעש אברהם שם לאסור גם בשל עץ עפ"ד הבכור שור ר"ה כד, א שגם בשינה בדבר המעכב אסור. אלא שנראה ברור שלא כ"כ רק לענין מנורה. וכמה חילוקים ישנם בדבר: שבמנורה יכול לעשותה של ח' או ו' קנים, ומי מעכב בידו, וכסברת חת"ס הנ"ל. ועוד שבתבניתה דומה יותר למנורת המקדש מחמת מנין הקנים, ואסור מה"ט גופא. וגם שבמנורה שאינה של זהב אין שאר הדברים מעכבים, ואמטו להכי יש לאסור כה"ג גם בשל זהב. ועוד זאת, שעד כאן לא שמענו אלא שגם בשינה בדבר המעכב אסור, אבל מהיכא תיתי לאסור כשנעשה מחומר שפסול למקדש, שפשטות הגמ' להתיר בכגון דא במנורה, וכש"כ בשאר כלים דקיל טפי. וכ"ה פשטות דעת כל הפוסקים. (וראה לעיל במש"כ באג"מ בשם שלמות חיים). ובמשאת המלך דיסקין על הרמב"ם שד, דאזיל בתר איפקא, שרק במנורה מהני שעשאה מעץ. ודבריו מורפסין איגרא. ובכל אופן, למעשה לא קייל"ן כככור שור כדמוכ בכמה פוסקים.

ובאמת, בשעה"כ ענין השלחן עב, א וכן בטעמי המצות פ' עקב, נז' רק שיהא של ארבע רגליים כדוגמת שלחן שבביהמ"ק ולא נז' ארכו ורחבו. וכ"ה בנגיד ומצוה צו, א (ובמהדו"ח – ע' רב), ובלחם מן השמים כה, ב, ובסידור האריז"ל, ובשל"ה מס' שבת תורה אור. ועוד. והובא גם במג"א רס"י רסב. ועוד. ומקורו טהור בתקו"ז תיקון מז – פז, א. וראה זח"ג רעג, ב. ואולי ד"ז לעשות כמדות השלחן לא מפי האריז"ל יצא הדבר, ובפע"ח שם כתב שהוא מהחברים. וכבר העיר בזה בשמן ששון לשעה"כ. וראה גם

שרת בשל עץ – דעת רוב הראשונים מכרעת. ולהעיר ששלחן שבמקדש מק"ט אף שמצופה זהב, לפי שנק' עץ (יחזקאל מא, כב) והוא בגדר כלי עץ – חגיגה כו, ב. מנחות צז, א. וראה שפ"א סוכה רפ"ה, שבמצופה זהב בטיל לציפוי ול"ח מעץ. וצ"ע מחגיגה שם ומנחות צו, ב, שהציפוי אינו בטל לשולחן ונחשב כלי עץ. ולאידך, פשטות ל' הרמב"ם הנ"ל דחשיב לשולחן שאינו כלי עץ. ויל"ע. [ולהעיר מהשקו"ט בפ"י "שהן מצופין" בסוף חגיגה, אם הציפוי סיבה לטהרה (פיה"מ כלים יא, ד. ועוד) או להיפך (משמעות הרמב"ם מטמאי מו"מ יא, יא. רש"י סוף חגיגה. וראה לקו"ש טז ע' 311 הע' 20. שם ע' 318 הע' 67). כן שקו"ט באיזה מזבח קאי בסוף חגיגה שם, שהרי במקדש הוא מאבנים, והפנימי ממתכות – ראה הנסמן בלקו"ש שם ע' 310 הע' 14]. וראה הנסמן באנצ"ת ערך כלי שרת הע' 481 ואילך. והנה, שקו"ט אם מזבח החיצון בכלל כלי שרת – ראה שם הע' 170 ואילך. אבל פשוט שכשר בשל עץ, שהרי גם בשל אבן כשר, וכך נעשה).

ואכתי איכא לעיוני אם ארון בכלל לפסול בשל עץ, שיי"א שאינו בגדר כלי שרת – ראה צפע"נ תרומה כה. י. שם לז, א. אבל ראה ערול"נ סוכה נ, ב לפסול ארון שאינו של מתכות. ואדרבה י"א שבארון ציפוי זהב הוא לעיכובא – ראה מנ"ח צה, י. הר אפרים מכילתא יתרו י והוריות יד, ושם בטעם שהשמיט הרמב"ם ארון מכלל כלי שרת לענין זה. ובפשטות י"ל מה"א שהשמיט בכלל דיני עשיית ארון, אי משום מאי דהוה הוה, או שאינה נוהגת לדורות

אלא, שאין לנו להחמיר כ"כ גם בארון של עץ, שהרי ממנ"פ לצפע"נ בלא"ה ליכא איסורא, כיון שאינו בגדר כלי שרת, ראה צפע"נ תנינא שם. ולהאומרים שהוא בכלל כלי שרת הרי מותר בשל עץ.

ובחדרי דעה קמא, ח, שבשלחן ודאי זהב

במדותיו, כיון שיוכל לעשות של עץ – דס"ל שגם בכה"ג אסור.

ועכ"פ, מובן היטב יסוד ההיתר שבפנים בשלחן של עץ. וכש"כ במזבח, שלא נזכר בגמרא כלל. [אבל נזכר במדרש הגדול יתרו כ, כ. ולהעיר שי"א שמזבח החיצון אינו בכלל האיסור – ראה משך חכמה שם. טל תורה לירושלמי מגילה א, א. ואכן י"א שמזבח החיצון אינו בגדר כלי והוא מכלל הבנין – ראה זבחים ס, א. וראה הנסמן באנציה"ת ערך כהמ"ק הע' 127. וגם להאוסרים, עכ"ל בטעם ההיתר שבנו בני גד וראובן מזבח שהי' ע"מ שלא להשתמש בו – משך חכמה שם. תורת הקדש ב, יז, א. או שנעשה בכדי להורות – תוה"ק שם. שם א, לד, ו, לח, א]. ושיעור המזבח, ע"פ זבחים סב, א. ולהעיר שבמזבח הפנימי האמה הוא בת ה' טפחים – ראה כס"מ ביהב"ח ג, יז.

ומעתה, בנוגע למנורה, אף דחמיר טפי, וכנ"ל, הרי בשל עץ נז' להדיא להיתרא. ואף גם בלא"ה בנדוד איכא שריותא מטעם אחר, שאי"ב בית קיבול, וחסר בעיקר ענין המנורה, ראה בשו"ת אמרי דוד הורוויץ פה, שהנרות עיקר יותר מהקנים. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ז, נד שבסתם פיות הקנים לכו"ע שרי, שללא נרות אין ע"ז שם מנורה כלל. (ולהעיר מהשקו"ט אם הנרות מקשה עם המנורה – מנחות פח, ב. ולהלכה קייל"ן שכולה מקשה – רמב"ם ביהב"ח ג, ד, ושם ו פ. וראה הנסמן בלקו"ש טז ע' 322. ושם ע' 327 שגם ע"ד הפשט שאינו מקשה ה"ז עיקר המנורה). וכן גם בפחת ממספר הנרות – ראה חכ"צ שם. אבן יקרה יו"ד נט. קרית חנה דוד סקאלי ב יו"ד י. מהרש"ם שם. ועוד. ועד"ז כתבו ריבוי אחרונים להקל במנורה חשמלית מה"ט – ראה שו"ת מערכי לב צירלסאהן השמטות ג, שבהעדר כלי קיבול חסר עיקר העיקרון, ואפי' כשיש כלי קיבול אם הוא חלק מהקנה ולא בפ"ע. וכ"ה בשו"ת ישכיל עבדי ז יו"ד טז.

בספרו פתח עינים על סידור הרש"ש ע"ד, י. ולפלא שנראה מדבריו בשמן ששון שם שהאיסור רק בעושה סניפים עם לחה"פ. וז"א כנ"ל מד' התוס'. (ועכ"ז לא מסתבר לדחות הדברים בגילא דמחטא רק מטעם זה לחוד, ועד כאן לא שמענו לפקפק בקבלת החברים כ"א בדבר שלא הביאו הרח"ו, וגם מנגד לכתובת הרח"ו בעצמו, ואף גם זאת רק בחידושים בעצם החכמה. אבל לא בפשטים בפסוקים או בהנהגות וכדומה, ושלא מצאנו סתירה לזה בדברי הרח"ו, ובפרט כשהובאו על ידו בעצמו, שנאמנו עלינו דבריהם. וראה בהקדמת הרח"ו לשער ההקדמות ד, ב. הקדמה שני' למשנת חסידים. אגרת השל"ה שבהקדמת נובלות חכמה ליש"ר מקנאדיה. אגרות הרמ"ז כד – כג, א. הקדמת פרי קדש הלולים. אמת ליעקב קכא, ב. שו"ת רב פעלים א או"ח יא. אג"ק יא ע' קסז). וראה גם ברוח חיים רסב, א, שלא פורש באר היטב אם לעשותו כדמותו כצלמו של ביהמ"ק שצריכה רבה אם מותר ע"פ דין. וראה גם אצלו בכה"ח ל, ז. וגם לפמש"כ בפע"ח (וכ"ה בחסל"א מעין ב נהר מו, ובמשנת חסידים מס' תוס"ש ב, א, ועוד, והובא בחסל"א לבעל פלא יועץ או"ח רסב וכה"ח פלאגי לו, ז. ועוד. וראה הנסמן בדברי שלום עפגין או"ח רסב) – איכא למידחי דמיירי בשל עץ וכדומה. ובשו"ת יבי"א מפקפק בכוונת האריז"ל אם הכוונה שיהא ממש כביהמ"ק, ודעתו שיותר נכון בפירושו שהכוונה רק שיהא של ד' רגליים, אבל לא שת לבו לכך שכ"ה להדיא בפע"ח ועוד.

ולהעיר גם מדעת העזרת כהנים מדות ד, ו – סח, א – שללא זר ומסגרת אין איסור. אבל ממש"כ התוס' שהותר שלא במדותיו שאל"כ לא יוכל כל אדם לעשות שלחן מוכח דבכל גוויי אסור. וכן מוכח מקושיית התורת משה ס"פ יתרו במה שאופים מצות בשולחנות של מתכת – לסברתו שבשלחן אסור אף שלא

להשו"מ כחכ"צ). ועוד ועיקר, שבאינה ראוי לשום הדלקה ודאי אין טעם לחוש, שחטר בכל עיקר מהות המנורה.

עוד נחתו כמה פוסקים לדון כשאינו מקשה. ואכ"מ להאריך יותר, שנראה דעת ר"ה"פ להחמיר גם בכה"ג.

ומ"מ, כיון שמצופים בכמה שכבות צבע שנראה כמצופה זהב, ובחיצוניותם דומים לכהמ"ק, וגם נעשה ככוונה שיהא בדומה לכהמ"ק, ולכמה דעות עיקר הענין שלא יהא דמיון חיצוני למנורה, וי"א כן גם בשאר הכלים, ועד שי"א בגדר האיסור משום מראית עין, ואיכא נמי דס"ל שאם הוא משום מורא מקדש גם כשאינו בתבניתו ממש יש לאסור משום קלות ראש וזלזול במקדש (ראה חבלים בנעימים שם) [ולהעיר מתשורה רפפורט מאן טבת תשע"ט ע' 75 שכתב רבינו לחוש גם בצירוי. ונראה שהוא בכדי שלא ילמדו לעשות באיסור. ועוד ועיקר, שהצירוי צ"ל באופן המתאים למציאות. ודלא כהערת המו"ל שם], ועוד שי"א שהוא משום סרך ע"ז, ומכוער הדבר ברבים לעשות כן, ויש לחוש גם שלא ילמדו לעשות באופן האסור, ועוד כמה פקפוקים בדבר, - אשר לכן, כתבנו ליתר שאת, להודיע קבל עולם ומלואו שהוא להתלמד גרידא.

בשיעור המזבח שבפנים - ראה זבחים סב, ב. רמב"ם ביהב"ח ב, יז. מלבי"ם תרומה כז, א. דרך החכמה ביהב"ח שם ביאור ההלכה ד"ה כשיעור. צרור הכסף שם.

נר אהרן בורשטיין ע' קמו. משפטי עוזיאל ב, יח. יבי"א שם. ושוב לו ביחוד"ג, סא. להורות נתן ג יו"ד מח. ועוד. וכש"כ בנדוד"ד שא"ר להדלקה כלל וחסר בעיקר תשמישו להאיר. וגם לסברת הבכור שור - דלא קייל"ן כוותי' מעיקר הדין - מוכרח הדבר, שמה שתלו הדבר במספר הקנים אף שלדעתו גם בשינה דבבר המעכב אסור, בהכרח לפרש לפי ששינוי מספר הקנים ה"ה שינוי בגוף החפצא, וכש"כ בחסר נרות. ויתירה מזו ראינו, במשנת חכמים, הביאו בפת"ש יו"ד קמא, יד, להקל כשאינו מקבל נרות שמן ורק של שעוה. ואף למאי דמסיק שם להחמיר בכה"ג - וי"א שלא ע"ז נסבו דבריו להחמיר (שו"ת קרית חנה דוד שם) - בנדוד"ז ודאי מודה להקל. ואף גם זאת ראינו בשו"ת חבלים בנעימים ג יו"ד נד, ובאג"מ שם להקל אפי' כשמקבל פחות מחצי לוג שמן. וכ"כ כמה מאחרונים הנזכרים בדבריהם. אלא שבשו"ת שבה"ל ה, צו כתב מדנפשי' להחמיר בכה"ג. ואף גם לדבריו, כשאין שום כלי קיבול וחסר בעיקר ענין המנורה, ודאי אין טעם להחמיר. וכש"כ בנדוד"ז שהוא להתלמד, וגם של עץ. הן אמנם, מצינו בשו"ת שו"מ ג, עא שהעלה סברא להחמיר גם בפיתח ממספר הנרות כל שעשה שבעה קנים. אמנם כל שאר האחרונים לא ס"ל כוותי'. ואף איהו נמי הדר הוא לכל חסידיו, שהביא שמד' התוס' משמע כחכ"צ (ראה בדעתו בשו"ת לבו"מ תנינא יו"ד סח. אבל ביד שאול יו"ד קמא, ח נראה דלא ס"ל

סימן 1:

תרומות לבית המקדש בזמן הזה

שאלה: רציתי לשאול בנוגע לתרומות לביהמ"ק בזה"ז:

יש כאלו שאומרים בפירוש שיחת ש"פ תרומה תשנ"ב (סי"ב) הוא לתרום כעת לביהמ"ק הג' ש"הכל חייבין לבנות ולסעד וכו'".

והנה, על אף שמכמה סיבות יש לומר שאין זה הפשט בהוראתו הק', מ"מ אשמח לשמוע דעת הרב, ועוד והוא העיקר – מה ההלכה בזה, האם מותר בזה"ג לתרום כהקדש לביהמ"ק הג'?

ואם אכן יש איסור תרומה כהקדש, האם יש היתר רק להפריש בצד ע"מ לתרום לע"ל ברגע שבו תבוא הגאולה בפו"מ?

ומצו"ב המענה השלילי להרב ציק אודות תרומות לביהמ"ק (וכן ההבהרה בנידון והבקשה להעביר זאת לכל סניפי צאגו"ח).

שאלתי היא, האם מענה כ"ק אד"ש השלילי הוא גם מהפך ההלכתי, וכנ"ל.

ולהעיר, שהיו כאלה שהביאו בפני כ"ק אד"ש תרומות לביהמ"ק הג' – קופסא עם תכשיטי זהב, ביום א' כ"ח שבט תשנ"ב מנשי חב"ד בטורנטו, וחתרכת כסף ביום י"ט אד"ר תשנ"ב מא' מקליפורניה – ובפועל קיבל זאת.

תשובה: בנדו"ד, כיון שנתקבל מענה שלילי, הרי בלאו הכי אי"ז נוגע למעשה כלל. וראה רקע הענין בקונטרס מאחורי השיחות (תשורה ליפש-שפירא כ"ח סיון תשע"ו) פ' תרומה.

ובגוף הענין, פשוט שלא זו הכוונה בשיחה, גם מצ"ע.

וכש"כ שיש בזה איסור מפורש בבכורות נג, א. רמב"ם ערכין ח, ח. ולכאו' צ"ל דמייירי במפרש להדיא, דאל"ה סתם הקדש לעניים – ראה שו"ע יו"ד חו"מ ריב, ח. רמ"א יו"ד רנח, א.

ואף שיש לדון לפעמים להיתר, כדלקמן – אין אחר דברי המלך כלום.

וראה שו"ת מנחת שלמה א, סב מה שמצדד בנדון דידי'. ובפרט אם רק מפריש, שהרי גוף הנדר בודאי מותר, דמאי שנא מר"י שאמר אביא חטאת שמינה. וראה מעין אומר ו, א, כג.

אבל ראה גבורת ארי יומא סו, א, בנוגע לזה שאין מעריכין אף שהוא רק חיוב גברא. (אמנם להעיר משלה"ג ע"ז ד, א בדפי הרי"ף שערכין הוא כמקדיש גופו. וצ"ע). ונראה מדבריו שהטעם לפי שיתחייב להפריש, ולכשיפריש יהא חשש תקלה.

וכבר הקשו, שצ"ע שהרי הם חולין עד שבאו ליד גזבר, כמפורש בחולין קלט, א. וברמב"ם שם ג, יג. (אבל בסנהדרין טו, א פירש"י שחלה קדושה. ויש שכתבו דהתם מיירי שפירש להדיא שיהא לאחריות. ולפ"ז י"ל כן גם בהא דאין מעריכין בזה"ז. ובהערות הגריש"א חולין שם ר"ל שבאמת אינו חולין ורק שלא נחשב שפרע נדרו עד שבא לידי גזבר. ועיי"ש שהעמיס כן בל' הרמב"ם. והוא מחודש. וראה באחרונים דלקמן). ודוחק לומר שבזה"ז דליכא גזבר חשיב כבאו ליד גזבר, כיון שלא יצאו מרשותו, וגם שאין כאן גדר הפרשה. וצ"ל לפ"ז שהאיסור בעצם הענין גם בהפרשה לחוד. ואולי משום לא פלוג, או שנראה כמזלזל במקדש. ועוי"ל שטעם האיסור לפי שעובר בכל יחל וככל היוצא מפיו יעשה, ובל תאחר, כשלא הפריש, או גם כשהפריש, כיון שאינו מביא נדרו למקדש.

ובחינוך שנ כתב שהעובר בזה"ז ולא איבד ביטל מ"ע. וצ"ע שגם במאבד ביטל המ"ע. וראה מנ"ח שם. שו"ת שבה"ל ה קונטרס המצוות ס, ג. ואולי דעתו שמיד כשהפריש חל עליו גדר הקדש וקיים המצוה. ועצ"ע שהיאך ביטל המצוה כשלא איבדם. ואולי כוונתו שזה גופא המצוה בזה"ז, שאחרי ההפרשה חייב לאבד. וצע"ג. וראה בכל הנ"ל בשו"ת צפע"נ בסוה"ס בקונטרס בירור הלכות שונות ב, ד. שם לא, ד. מתנ"ע ז, ט. צפע"נ תנינא יסוה"ת ו, ג – סט, ב. מכתבי תורה להרגצובי רנ-רנא. שו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים צח. חזון יחזקאל סנהדרין ריש פ"א. שם כתובות ב, ג. קה"י חולין מא. שם יומא יז. וי"ל גם שחששו שיש שיבואו להקדיש ויבואו לידי תקלה – ראה בכע"ז הערות הגריש"א כריתות ט, א. וראה הנסמן בעבודה ברורה ע"ז יג, א ד"ה ואין מעריכין.

ולהעיר מרש"י חגיגה כה, א שהיו מטהרין יינם ושמןם לביהמ"ק. ובתורי"ד וטו"א שלא הקדישו אותם מחשש תקלה. ויש לחלק, שבמפריש ממון או תכשיטים ה"ז כעין הקדש, ולא דמי למטהר יינו ושמןו.

ויש לדון גם משום הקדש טעות – ראה שו"ת חת"ס או"ח קלט. מהרש"ם ב, עד. ולהעיר מקובץ תשובות ב, לג דלא משכחת חצוצרות בזה"ז, שאין להקדיש חצוצרות למקדש. ולמעשה, אין אחר דברי המלך כלום.

ומה שמביא שמועות שיש שהביאו כך ונתקבל – לא הבנתי הקשר. ומדוע שיהא אסור לקבל? ויש לחלק בכמה אנפי. ובכל אופן, קבלה לחוד והוראה לחוד. והוראה מפורשת ישנה – הן בהלכה והן במענה הנ"ל – לא לעשות כן. ותו לא.

ולהעיר, שבסיפור עם היהודי מקליפורניא – הרי לפי המסופר, אכן שאל רבינו מה לעשות עד אז. ונענה מהנ"ל "מה שאתה חפץ". והיינו שאינו הקדש. ובסיפור עם נשי חב"ד, הרי לא אמרו להדיא רק בכתב. והנה, נחלקו הפוסקים בנדר או שבועה בכתב אם כתיבה כדיבור. אלא שכאן קאתינן עלה מדין מחשבה. ואף שנחלקו בנדרי צדקה במחשבה, אבל הקדש לכו"ע חל במחשבה. אמנם, בשו"ת דת אש

יד, וחלקו הובא בפת"ש יו"ד רנח, טו, שמ"מ עיקר ההקדש צ"ל בדיבור, ורק לפרטי ההקדש מהני מחשבה. וכן הסכים בשו"ת מהר"י אסאד יו"ד סוסי' שיא. וא"כ לא מהני כלל שיחול גדר הקדש. כמו"כ שקו"ט אם הוא מטעם הרהור כדיבור, ולכן צ"ל מחשבת דיבור, שחושב בלשון שראוי להקדש בפה, או דגמירות דעת בלב לחוד סגי. וראה שו"ת עטרת יעקב יו"ד ה. ובמק"א הארכנו. ולפ"ז לא מהני הכתיבה מדין מחשבה. כן חקרוה אם הקדש במחשבה מועיל שתהא חלות הקדש או שהוא רק חיוב על הגברא. וראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שא. שם ע' דש. ובכ"מ. ולפ"ז נחתינן שוב להשקו"ט בנוגע התחייבות על הגברא לחוד.

והנה, נחלקו ראשונים אם לפדות הקדש בזה"ז – ראה תוס' ותוס' הרא"ש יומא סו, א. תוס' ע"ז יג, א. ס' הישר לר"ת בחי' תשלב. או"ז ע"ז קכז ואילך. וכולהו ס"ל לחלק בין קרקע למטלטלין, שבמטלטלין אין לפדות וישליך לים המלח וכדומה. אבל ברי"ף ע"ז ד, א בדפי הרי"ף וכן בריטב"א ורשב"א ע"ז שם ובראב"ד ערכין ח, ח – שעדיף לפדות. וראה סיכום הדעות ביש"ש ב"ק ה, לה. ובכס"מ כתב שגם הרמב"ם מסכים שאפשר לפדות.

ואחרי כל הנ"ל, כמה ספקות בדבר בנדו"ז לאחר המעשה. ועוד, שאין אתנו יודע עד מה, שאולי מחמת הספק שבדבר – פדאם תחילה. (ויומתק לפמש"כ בצפע"נ על הרמב"ם בדעת הרמב"ם שאא"פ לפדות רק ע"י אחרים). ואולי גם הורה להם אח"כ להישאל על הנדר. ועוד ועיקר, שאף שאין לעשות כן לכתחילה וכמו בערכין, וכמו שנת"ל, מ"מ כיון שהמדובר בתרומה למקדש לכשיבנה, נמצא שכעת חולין הן ולאחרי המעשה אין חשש.

וראיתי לבלר א', שכתב שבזמננו שקרב קץ הגאולה, ובנ"י יושבים על אדמתם וכו', מותר גם להקדיש. וכמובן, אלו פלפולי הבל וסרק. ולדעתני, נוסף לכך שהדברים מופרכים מעיקרא, וק"ל – עוד זאת שגישה כזו מופרכת לגמרי וגם מסוכנת מאד, לעקור דינים בשו"ע על יסוד פלפולים ודריידלאך כאלה, רחמנא לישזבן מהאי דעתא. ואגב, הנ"ל גילו פנים בתורה שלא כהלכה גם מטעם אחר, שזייפו לשון הרמב"ם כאילו כתב בלשון "אמרו חכמים", בכדי לומר שאינו דומה למעשר בהמה שכתב "אסרו חכמים", לפי שכאן הוא רק עצה טובה, רח"ל. וכמובן, הכל מזוייף מתוכו, ואין כאן קורטוב של אמת, שברמב"ם לא כתב כן כלל. ודי בזה.

סימן ז:

שלילת גידול הציפורן עבור מליקה

שאלה: האם יש ענין שבכור שהוא לוי יגדל צפורן אגודלו לצורך עבודת המליקה?

תשובה: אכן, יש לעשות כל האפשרי להתכונן לימות המשיח. אבל במקרה הספציפי – זו גישה לא נכונה.

בספרים מובאים דברים חמורים בנוגע לגידול צפרניים. וההכנה לימות המשיח לא צריכה לבוא על חשבון שאר הענינים במסגרת "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות".

חוץ מזה, שמעולם לא נצטוינו לעשות פעולות כעת בתור הכנה לימות המשיח, כמו הכנת קרבן פסח ודברים דומים לכך. (ואכ"מ בדברים הנראים כסותרים לזה). גישה זו מגיעה מבית היוצר של חוגים אחרים, ולא זו דרכנו. ואף גם לא ראינו אצל רבותינו נשיאינו, או גדולי ישראל בכלל, גישה כזו.

ההכנה שנצטוינו עלי' – היינו להיות מוכנים במחשבה דיבור ומעשה מתאימה לימות המשיח, וכן ללמוד עניני גאולה ומשיח.

אכן, היו צדיקים גדולים שמעצמם עמדו מוכנים בכל רגע עם המקל או השטריימל וכדומה, אבל זה נבע מגודל הצפי' שלהם לביאת המשיח באמת, ולא בתור "פעולת הכנה" שנעשית לשם מצות הכנה, או בתור חיקוי. ודי למבין.

מקורות ועיונים

ויוצא לחוץ נגד הבשר של האצבע זה צריך לחתוך כי שם נתלים החיצונים ויונקים בתכלית [ביתר שאת מן אחיזתם בשערות] וכו' והוא שיעור שהוא חוצץ בענין הנטילה של ידים וכו' ולכן עונשו של מגדל צפרניים קשה מאד.

ובאור צדיקים הלכות שבת כח, ב: יזהר תמיד בתגלחת צפרנים, כי היא טומאה גדולה ועון פלילי במגדלי צפרנים, ובשל"ה נר מצוה אות ח: יהי' אדם נזהר בנטילת הצפרניים בכל ערב שבת, ובזה יקויים מצוה גוררת מצוה, כי כשגדלים הצפרניים יותר על זה השיעור, אז מצוי טיט בין הצפרניים, ויש לחוש אז בכל נטילת ידים לסעודה, שכל דבר החוצץ

ראה זוהר (ח"ב רח, ב): ובגין כך לא ליבעי לי' לבר נש לרבאה אינון טופרי דזוהמא דהא כמה דאסגיאו הכי נמי אסגי עלי' קסטורא ודאיג בכל יומא ובעי לספרא להון. ובהגהות הרח"ו שם: כמו שגדלים הצפרניים כך מתרבה עליו שורת הדין וכו'.

ובספר חסידים נח: ומעשה שראה אחד בחלום מת צדיק שנפטר ופניו ירוקות, ואמר לו משום שהיו צפרניו גדולים וחלב נכנס לתוכם והייתי אוכל דבר חם בלא ניקור צפרנים. והובא בא"ר רס, ד.

ובעץ חיים שער לא (פרצופי זו"ג) ב, והובא בסהמ"צ להצ"צ מצות נט"י לסעודה (סג, ב) מס' אוצרות חיים: מה שעודף מן הצפורן

בטבילה חוצץ בנטילה.

ובפלא יועץ ערך גילוח: לפי סודן של דברים שגם הצפרנים הם בחינת הדינין ראוי לזהר מאד שלא לגדל לא צפרני הידים ולא צפרני הרגלים, כי מלבד שטוב הדבר כשאנו טובלים לטהרה שנעשה המצוה כתקנה ונבדק עצמנו מחוצצי טבילה כאשה המטהרת לבעלה, עוד בה שצריך להקפיד מאד מאד להעביר אחיזת הקליפות מעליו.

ובד"ה בכ"ה בכסלו תשט"ז: ובצפרנים

גופא יש ב' מדרגות. צפורן שכנגד הבשר, שהוא לבוש ומגן, והוא בכלל הקדושה עדיין, ויש גם צפורן שיוצא מחוץ להבשר, שמזה יש יניקה ללעו"ז כו', ועל זה איתא בזהר בטופרהא אחידן, ומטעם זה איתא במקדש מלך שאסור לגדל צפרנים, לפי שמהצפרנים יש יניקה ללעו"ז.

וראה גם סה"מ תקס"ב ח"א ע' קו. סידור עם דא"ח שער נט"י קיג, ג. אוה"ת קדושים קכו, א בארוכה.

סימן ח:

הכנת סממני הקטורת

שאלה: האם מותר לרקוח סממנים של הקטורת במשקל לא מדוייק?
ברצוני ליצור ריח (הדומה עכ"פ לריח) הקטורת, כפעולה שלפענ"ד
ביכולתה לעורר אצל רבים הצפי' לגאולה ולהתחיל 'לחיות עם משיח'.

תשובה: גם כשמכין קטורת במדה מועטת, אם הוא באותה מתכונת שבתורה
כפי שנתבאר בדברי חז"ל, והיינו שהמשקל הוא בצורה יחסית לפי ערך משקל
הקטורת, עובר בלאו וחייב כרת.

ולכמה דעות, אסור גם כשאין בו כל י"א סממני הקטורת. וגם אם השתמש
בסממנים אחרים לגמרי, חייב, בתנאי שהשתמש גם בצרי, צפורן חלבנה ולבונה.
וי"א שגם אם הסממנים הם אחרים, אם הם מעלים עשן, שהעשן עולה למעלה
(או לדעה אחת, אם ראויים לכך עכ"פ שהעשן יעלה בצורה ישרה) ומפיקים ריח
אסור אם נעשו במידות דומות לסממני הקטורת (או בצורה יחסית, כנ"ל). אמנם,
אם שינה לא רק הכמות אלא גם המתכונת, והיינו שאינו לפי ערך המשקל הקטורת
שבמקדש מותר.

בדרך אגב, לדידי ולדכוותי, תמוה איזה צורך יש בדבר. ואם בשביל לחיות עם
משיח - הרי יש לנו דרך ישרה וסלולה מרבתינו, ללמוד תורה בעיני משיח
וגאולה, ולהתנהג במחשבה דיבור ומעשה, מתאים לימות המשיח. ואין צורך
לחדש בעצמנו ולבוא אחרי המלך בדברים אשר לא שערום אבותינו.

מקורות ועיונים

בחינוך קי - משמע שהאיסור רק כשעשה
בכוונה בכדי להעלות עשן להריח בעשנה,
הא בעשיית קטורת כשלעצמה ללא עשן
אינו חייב. ואף שמעלה עשן אינו מעכב (ראה
הנסמן בלקו"ש ח"ד ע' 8-127) - מ"מ משמע
שצ"ל ע"ג גחלים, כבהקטרת קטורת. אלא
שבס' היד - כהמ"ק ב, ט - נזכר בסתמא
שעשאה כדי להריח בה, ול"כ "בעשנה". ומ"מ
גם לס' היד משמע שצ"ל דוקא להריח ולא
מטעם אחר. אלא, שלאידך נזכר בלשונו -
וכ"ה גם בלשון הברייתא בגמ' - רק שפטור
להתלמד, ולא בעשאו בסתמא. וצע"ק דיוקא
דרישא אסיפא. וראה שו"ת אג"מ י"ד ג, לג

ראה רמב"ם כהמ"ק ב, ח. פיה"מ ריש
כריתות. משל"מ כהמ"ק שם. תו"מ ח, ג. מנ"ח
קי. ערול"נ כריתות ו, א ד"ה והלא מי רגלים.
בתי כנסיות בית אבטינס יא. שם כז. עולת
שלמה כריתות ו, ב ד"ה קוטר. רש"ש שם. חי'
רי"ז הלוי כהמ"ק שם.
קוטר ועולה - כריתות ו, ב ובפירש"י
ורגמ"ה. רא"ם אחרי טז, ב. ערול"נ כריתות שם
ד"ה קוטר. מים קדושים כתר ישועה ואביר
יעקב שם. שו"ת אבני"ז או"ח כא.
וראה דברות אריאל כריתות מה. ומו.
לעבודה ברורה כריתות שם.
ונה, בל' הרמב"ם בסהמ"צ ל"ת פה וכן

– לענין שמן המשחה.

אבל האמת תורה דרכה, שאין להוכיח מכאן שמותר לכתחילה באופן כזה, ראה באוה"ח כי תשא ל, לז שגם כשאינו להריח אסור. ולכאוף יל"ע כוונתו אי קאי גם בעשה להתלמד או למוסרה לצבור, שאמרו בהם שפטור – פסחים כו, א, כריתות ה, א – ופטור אבל אסור מה"ת קאמר, שהרי בנוגע לשמן המשחה כ' הו"ע – תשא ל, לב – שבכה"ג מותר. ובפשטות היינו לכתחילה. ודוחק לחלק, דהא ילפינן שמן המשחה מקטורת. ונראה שהכוונה בעשה שלא להריח אבל גם לא למוסרה לצבור, שהרי פשטא דקרא דמיירי בעשאו לכם אבל לא להריח, ולמוסרה

לצבור אינו לכם כמפורש בכריתות ה, א. והיינו שיש פטור מיוחד בכה"ג. ובצפע"נ כהמ"ק א, ד דחייב מלקות כשעשה להתלמד. וכ"ה בכנה"ג לשונות הרמב"ם כהמ"ק שם. ובל' רש"י תשא שם "עושה אתה במתכונתה" משמע דמותר לכתחילה. וכ"ה במדה"ג שם. אבל ראה ארץ חמדה להמלבי"ם תשא שם בדעת רש"י. וכ"כ להתיר בבאר שבע כריתות ה, א. וראה המורי' לרמב"ם כהמ"ק א, י. ושלא במתכונתה פשוט שמותר לכתחילה. וראה גם משל"מ כהמ"ק ב, ג. ומדבריו משמע שלהתלמד אסור לכתחילה, עייש"ה. ושו"מ מה שכתב בזה בשיח דוד שפירא כריתות ה. וראה בהנסמן שם. וילע"ע.

סימן ט:

הברכות בעת התגלותו של משיח

כאשר שומעים את הבשורה אודות ביאת משיח:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם גואל ישראל.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שהחינו וקימנו והיגיענו לזמן הזה.

כאשר יחיו המתים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מחיה המתים.

בראיית פני מלך המשיח:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליראיו.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שחלק מכבודו ליראיו.

כשרואים שישים ריבוא מישראל יחד בארצנו הקדושה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם חכם הרזים.

מקורות ועיונים

שהחינו

ראה שיחת ליל שמח"ת תשמ"ט. תז"מ תנש"א הערה 134. [ולהעיר משו"ת לב חיים ב, מב. אבל שם מיירי בברכה על היום, ושמברך בכלל קידוש היום]. ושקו"ט בכ"מ מדוע לא לברך מחי' המתים. וראה מסעות ירושלים סדר יום ראשון, ו. הר צבי או"ח קטז. [וכן י"ל טעם מצד הבשורה טובה של ביאת הגאולה, וכמדומה שז"כ כונת השואל בשו"ת מנחת שלמה דלקמן. וכבר העירו שאין מברכין שהחינו על חבר שלא ראהו מעולם, רק ע"י כתבים. ויש שכתבו ליישב שרק אז אין שמחה כ"כ אם לא ראהו מעולם, אבל בביאת משיח ודאי יהיה שמחה גדולה. והביאו ראה מהפרמ"ג לענין מי שנוולד בן וראהו רק אחר חודש או שנה שיכול לברך שהחינו או מחיה

המתים. וכ"ד אדה"ז בסברה"נ יב, יב לברך שהחינו בלידת בתו.

ברוך מחי' המתים

ובשעת תחה"מ – ברוך מחי' המתים – ע"פ פרדר"א לא. וראה מח"ב ריט. ולהעיר גם משער הגלגולים הקדמה לח קרוב לסופה מה שסיפר הרח"ו ע"ע. וראה גם אמונת התחי' (באדיטשוב, תרנ"ו, בהסכמת הגרי"א והאדר"ת ועוד) ד (כב, א) ע"פ סנהדרין צב, ב במתים שהחי' יחזקאל. ושם, שמה"ט יקומו בלבושיהם שיוכלו לברך. וכ"ז, לגבי המתים עצמם. ועוד טעם, מדין מי שלא ראה חבירו יב"ח, כנ"ל.

חכם הרזים

חכם הרזים בשעת קיבוץ גלויות – ראה

מכבודו – ראה מנחת שלמה שם. ונסתפק שם אם לכלול בברכה אחת. ודעת המנחת שלמה בעצמו שלא לכלול. וראה גם מכתבי תורה גור עז. תורת חיים רכד, ט. וכ"ה ע"פ תשובה מאהבה ב, רלז. ובמק"א הארכנו בכללות הענין לכלול ב' ברכות. ונראה עיקר כדעת הסוברים שאין לכלול. וברכת חכמתו קודמת לברכת כבודו.

אלא שמתעם אחר יש לפקפק בכ"ז, ראה בשו"ת פעולת צדיק ב, רמו שבאם בירך כבר ברכת חכם הרזים אינו מברך שחלק. ולאידך, ראה דברים אחדים להחיד"א דרוש יג – סב, ב. ולמעשה, סב"ל. ולהעיר מיומן ד' שבת תש"י.

ולהעיר שבלב חיים שם כתב שמברך גואל ישראל על הגאולה. והיינו לא על גוף ביאת והתגלות משיח. וצ"ע מקורו.

הטוב והמטיב

ברכת הטוב והמטיב – אין לברך, ראה מורי' ז, ו-ז. ולהעיר ממג"א רכה, א. פמ"ג שם. לוח ברה"נ יא, כב. כג.

וראה בכהנ"ל בארוכה שו"ת עטרת פז או"ח א, טו בהערות. ויזרח אור א. שיח הנחמה ע' קטו. ימוה"מ בהלכה א, ח ואילך.

טושו"ע או"ח רכד. ובא"ר שם שישלחוש לדעת רבינו מנוח שלרמב"ם מברך רק בא"י. וכ"פ בכה"ח טו. וראה שיחת ש"פ וארא תשמ"ב – התוועדויות תשמ"ב ב ע' 745. שו"ת מנחת שלמה קמא צא, כז בשם הגר"ש הומינר [ולהעיר, שיש מקום לברכה זו גם מצד היותו חכם מופלג – ראה טור שם. אבל ראה בב"י שם בדעת הרמב"ם. ובב"ח שם שלהלכה סב"ל. וראה גם תורת משה להחת"ס פ' פינחס, שלא הביאוהו הפוסקים לפי שהוא שלא כדין, עיי"ש. וצע"ק בסברתו ממלחמות ברכות נח, ב, והובא בהקדמת התניא. אבל ראה באו"א זכרון למשה ע' פא -בשמו. ובאו"א – שו"ת דברי ישראל מז. ועוד אופן – ויגד יעקב רשמי רשותא ת. וראה שו"ת יחו"ד ד, טז. ואכ"מ]. וכמובן, בתנאי שיש ס"ר כאחד. (ולהעיר ממאירי ברכות שם בשם י"א בנוגע לאוכלוסא חשובה. אבל למסקנא לא הכריע כן. וגם לא הובא בפוסקים). וגם צ"ל באופן שרואה אותם כאחד – ראה בניהו ברכות נח, א. חוט שני ברכות ע' קפט. מפי האיש ע' רעט. וראה סברי מרנן ע' שסד. תחומין לד ע' 455.

שחלק מחכמתו ושחלק מכבודו

בנוגע לברכת שחלק מחכמתו ושחלק

סימן י:

העומד באמצע תפילת העמידה בעת התגלות המשיח - לענין הפסק התפילה ולגבי המשך נוסח התפילה -

שאלה: אם ח"ו התגלות המשיח יתעכב קצת ואמצא את עצמי בעיצומו של תפילת שמו"ע -

א. מה הדין לגבי הפסק באמצע העמידה?

ב. באם עלי להמשיך ולסיים תפילתי, האיך לנהוג לגבי כל הבקשות על הגאולה?

תשובה: כל התפלות בטלות לעתיד לבא, לפי שלא שייך כל עיקר גדר בקשת צרכיו לעת"ל, ואין לנו אלא שבח והודאה לא-ל, ולכן נאמר כל התפלות על הגאולה בנוסח של הודאה, כגון נודה לך על שתקעת בשופר.

אך למעשה, אין לדעת מתי בדיוק יחל דבר זה של ביטול ושינוי התפילות, והרי זה בכלל הדברים ש"לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו".

וע"כ אין להפסיק באמצע העמידה, כדין ש"אפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו".

מקורות ועיונים

במק"א. ואכ"מ).
ויל"ע שנמצא לפ"ז שתתבטל עיקר מצות התפלה, שהיא בקשת צרכיו. אלא שאין בזה קושיא, אפי' להרמב"ם שיש חובה להתפלל בכל יום, שהמצוה ישנה אילו הי' אפשרות כזו (ועדמש"כ הרמב"ם ע' קפז לגבי מצות הריגת ז' אומות. וכ"ה ביפ"ת לויק"ר שם לעניננו, וגם לענין קרבנות ותשובה לעת"ל).
ועוד, שלאדה"ז קפה, ב - העיקר סידור שבחיו של מקום. וראה בכתר שם טוב פא, שלא תתבטל ענין התפלה, לפי שתהא דרך יחודים ולא בקשת צרכיו.
וראה בבית אלקים שער היסודות סא, בנוגע תפלות על הגאולה שיאמרום בנוסח של הודאה, נודה לך על שתקעת בשופר וכיו"ב. ולכאורה כ"ה גם בשאר התפלות כברד"ק הנ"ל. [ולהעיר מהשקו"ט בנוגע מטבע התפלה בבית ראשון ובב"ש - ראה

א. פשוט שאין להפסיק באמצע העמידה. ואפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו. ולהעיר שיעקב קרא שמע כשפגש יוסף. אבל ראה יד הלוי לוין דרוש ט קודם התקיעות בסופו - ט, א.

ב. כל התפלות בטלות לעתיד - ויקרא רבה ט, ז. מדרש תהלים נו, יג. י ילקוט שמעוני תהלים תנד. וראה אבודרהם סדר תפלות חול שער ב בסופו בשם הרד"ק, וכ"ה ברד"ק תהלים ק, ד, שכתב הטעם, לפי שלא שייך כל עיקר גדר בקשת צרכיו לעת"ל, ואין לנו אלא שבח והודאה לא-ל. וראה גם בד"ה הנה ישיכיל עבדי תשי"ז. (וצ"ע למ"ד שלא יחדל אביון לעת"ל, וכ"ה דעת הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה לחלק, שהרי שייך שיבקש צרכיו שלא להיות אביון. ואולי כיון שבא לו בעמל מעט - ראה שם - אי"ז בגדר מחסורו ממש. ושקו"ט אם להתפלל על דברים שאינם מוכרחים. והארכנו

התפללו שכך אומנות אבותם. אבל בשפ"א ואתחנן תרמ"ג שעיקר התפלה לא בעת צרה אלא אחרי שזוכים לגאולה. ואולי גם שם כוונתו על האתחלתא דגאולה. וז"ס סמיכת גאולה לתפלה. וכן מציינו שדניאל התענה כ"א שנה – רש"י דניאל י, ב – גם אחרי שהי' פחת ירושלים. [ולהעיר מכע"ז ביחיד המתענה מחמת צרה ועברה הצרה, שמשלים תעניתו, וכתב הרא"ש תענית א, ו, בטעם הדבר, דכיון שקבל עליו להתענות סתם ולא התנה, דעתו הי' אקבלה זו, מתוך שקבל עליו התעניות הללו תהיה מקובלת תפלתו שמתפלל על החולה ועל הצרה. ובציבור אין מתענים רק שצ"ל הלל בכרס מלאה, או מחמת שלא הטריחו על הציבור – מה"ת תעניות א, י].

ובכלל יל"ע אם שאלה זו שייכת במציאות, שהרי אליהו יבשר לנו לפנ"ז. וגם אליהו תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות.

ועוד, בנוגע לעיקר השאלה, שאף ששייך שיבנה ביהמ"ק ויקריבו קרבנות בפחות מכדי הילוך מיל, כידוע הרא"י מאיסור שתיית יין לכהן בזה"ז – ראה לקו"ש ב ע' 618 – מ"מ עד שיקבץ נדחי ישראל אינו משיח ודאי. ובברכות שבתפלת העמידה כמה פרטים, קיבוץ נדחי ישראל, השבת סנהדרין, בנין ירושלים, ביאת משיח, השבת הקרבנות, ולאו

בחדא מחתא מחתינהו. ובכללות השאלה – להעיר מהמסופר בס' אוצר מרגליות (מילר) ערך גאולה ע' פ. [ולהעיר מתניא יא, שאילו לא היינו חוזרים וחוטאים אחרי סלח לנו היינו נגאלים מיד. ומשמע מיד כפשוטו. וצ"ע שהרי אין חטא באמצע העמידה. ובשיחת ש"פ תצוה תש"ל שהתחלת סדר הגאולה – ביאת אליהו וכו' – היתה באה באמצע העמידה, ואח"כ ההמשך]. וראה מכ"ז בגל' בעומקא דפרשה דברים תשע"א וגליונות שלאח"ז.

וילה"ע ששאלה זו שייכת גם לגבי ברהמ"ז.

לענין ברהמ"ז ברשב"א וריטב"א ברכות מח, ב. ועפ"ז, בשו"ת תשב"ץ ב, קסא. ואכ"מ]. וראה כאן לקמן סימן ב.

ומ"מ מסתבר שבאמצע שמו"ע אין לו לשנות, וכ"מ בשיחת ח"י תמוז תנש"א, שהשינוי רק בנוגע לעננו, שאין לנו לשנות הדין ומטבע התפלה, עד שיתגלה לנו הדין למעשה ע"י משיח. ועיקר הנוסח מתאים גם אז, שהרי העיקר הוא החתימה, והחתימה היא ל' הוה. וגם איכא לפרושי כד' הרשב"א וריטב"א הנ"ל שהבקשה שימשיך להעמיד הבית ושלוות הארץ. וראה כע"ז בחדא"ג מהרש"א סוטה לב, ב שמוזיע צערו ברבים ורבים מבקשים עליו רחמים ופירש"י שם ד"ה מבקשים – דהיינו צרות שעברו על ישראל צרת לבן צרת מצרים. ופי' מהרש"א שמבקשים רחמים שלא יבא עוד צרה כזו.

כן י"ל שיהיו שלבים בגאולה, ומבקש על המשך שלבי הגאולה, והרי יש שלא יאמינו במשיח מיד. וקצת סמך שלא לשנות, שהרי כ"ה בכל תפלה שמתפלל על צרה, שהבטיחה תורה שטרם יקראו ואני אענה. ואדרבה, ביאתו תהי' מחמת התפלה כעת. וכפס"ד השו"ע תקעא, שהקבלה להתענות גורמת השכר. וכע"ז מציינו שגם אחרי שכבש משה סיחון ועוג ודימה שהותר הנדר המשיך להתפלל. וכן דרשו במגילה טז, א, עה"פ וישב מרדכי לשקו ולתעניתו, והיינו גם אחרי שהמלך חפץ ביקרו. ובשמו"ר לח, ד, מפורש בנוגע למרדכי שמאחר שראה עצמו בגולה לא הגיס לבו ולא עמד מהתפלה אלא וישב מרדכי כשם שהי' בתפלה. ובח"ס מגילה שם שמכאן יש ללמוד שאם יהי' בצרה וניצל קצת ממנו לא יניח מלהתפלל. ובאמת, כ"ה להדיא בשמו"ר שם, עיי"ש. וראה תפארת ציון לשם. אבל שם היינו כשניצל רק קצת. וראה לקוטי הלכות נחלות ד, כג, כד. וראה לקו"ש יא ע' 53 שגם אחרי שהובטחו בני' שיוצאים ביד רמה

סימן יא:

האם מותר לעשות חימום תת רצפתי בבית המקדש

שאלה: האם מותר לחמם הרצפה של ביהמ"ק בחימום מתחת לרצפה בכדי שלא יהיו רגלי הכהנים קרים?

תשובה: מערכת "אתרא דרב" אינה יכולה לענות תשובה וודאית.

השקו"ט הוא מחמת כמה ענינים:

א. אם מותר לעשות שינוי במבנה ביהמ"ק. ויש מקום להקל מתחת לרצפה - ראה במקורות.

ב. בכמה ביהכ"נ נהגו מאז שלא להתיר חימום. ויש באחרונים שהעדיפו שהחימום יהא מתחת לרצפה. ורצ"ע אם הטעמים שייכים גם בביהמ"ק. והנה, בבית המוקד הי' חימום, אבל רק בחלק שהי' חול - ראה במקורות.

מקורות ועיונים

כמה צדדי שקו"ט כאן:

הר הבית צ"ל חלול מפני קבר התהום; קדושת מחילות, ובמחילות העזרה ובפתוחות לעזרה בפרט; החילוק בין מחילות ללשכות; קדושת הקרקע מתחת לרצפה, והחילוק בין זה למחילות. וראה בארוכה בדיני קדושת מחילות בהנסמן בס' בשבילי אורייתא בשבילי המקדש יח ואילך. מקדש הקודש קכו. ועוד.

הכל בכתב

וכן יל"ע בגדרי הכל בכתב בנוגע להר הבית; הכל בכתב בנוגע לקרקע; הכל בכתב בנוגע למחילות; אם חיזוק וגובה הבנין בכלל הכל בכתב (ראה רמב"ם ביהב"ח א, ו). וראה יד דוד סוכה נא, א – הובא בעזרת כהנים מזות ג, ה. בית המלך יסוה"ת ו, י. מקדש הקודש

קיא. שם קכו. ויודע השקו"ט בנוגע להארון שגזזו יאשיהו במחילות אי הי' בכלל הכל בכתב. וראה לקו"ש חכ"א ע' 157. וראה מה שכתבנו בקובץ היובל ע' 279 בשוה"ג הב' להערה 53 בנוגע הכל בכתב בהר הבית. וש"נ.

קירור וחימום בביהכ"נ

בית שערים או"ח נו. פרי השדה ג, קח. פני מבין או"ח רלד-ה. לבושי מרדכי תליתאי או"ח יד. משמייע שלום נ. קרן לדוד או"ח לז. מהרש"ג ג, או. שם קמב. מהר"ש ענגיל ז, קט. ועיי"ש שתחת הרצפה עדיף. מהר"ם בריסק א, לה. חלק לוי נז. אמרי דוד ו. קול יהודה כא. תל תלפיות תרס"ט כט. שם נט. וראה הנסמן ב משנת יוסף הל' ביהכ"נ יא, ג. צהר ז ע' שמט.

סימן יב:

בכור שנולד בניתוח קסרי לענין עבודה בבית המקדש

שאלה: כל חיי גדלתי בידיעה שהנני בכור, וידיעה זו מילאה אותי בהתרגשות עצומה שכן ידעתי שבביאת המשיח גם בכורים ישרתו ככהנים בבית המקדש. אולם, לאחרונה למדתי אשר בכור שנולד באופן לא טבעי לא נחשב בכור הלכתית. דבר זה שבר אותי לחלוטין. כל חיי למדתי והתכוונתי לעבודת בית המקדש, והנה נודע לי שהלכתית אין אני נחשב בכור מכיון שנולדתי בניתוח קיסרי ולא מגיעות לי אותן הזכויות המגיעות לבכור הנולד בלידה טבעית. החלטתי לחפש ולמצוא דרך להוכיח הלכתית והיסטורית שבכורים שנולדו בניתוח קיסרי ישרתו גם הם בבית המקדש. רציתי לשאול את דעת הרב על זה. האם אפשר להביא הוכחה הלכתית לזה, בשעה שהרבה מחכמינו פירשו אחרת? האם לדעת הרב אני נחשב בכור לגבי עבודה בבית המקדש?

תשובה: הנולד בניתוח קיסרי אינו נחשב בכור לרוב הדברים, אלא אם כן רוב גופו או רוב פדחתו (החלק הקדמי של הגולגולת, מעל המצח) יצאו לפני הניתוח.
נ.ב.

א. לגבי עבודת הבכורות בבית המקדש לעתיד לבוא, לא נתברר באיזו תקופה יהיה כך, אולם ודאי שלא בתקופה הראשונה של ימות המשיח.

ב. כאבך מובן, ציפית לזה כל חייך, ועתה תקוותיך נכזבו. אם תגלה שמאיזו סיבה שתהיה לא תוכל לשרת בבית המקדש, ייתכן שתתנחם בכך שעובדה זו מראה שאין זה תפקידך בעולם, ויכול להיות שנועדת לתפקיד עוד יותר גבוה. רבים ממנהיגינו כגון דוד המלך ומשה רבינו, לא היו כהנים או בכורים ואינם רשאים לשרת בבית המקדש.

במקום להתפלש בצערך, ולנסות לחקור באפשרויות תיאורטיות שונות ללא כל בסיס מוצק, נסה לנתב את הכאב על מנת שיביא אותך לגבהים חדשים, על ידי התאמצות יתירה בתפקיד שכן מוטל עליך.

ג. בנוגע לעצם השאלה, ייתכן שכשיבוא המשיח תיפסק ההלכה כדיעה האומרת שגם אחד שהוא בכור רק מאביו ולא מאמו משרת בבית המקדש, וייתכן שזה כולל גם אחד שנולד בניתוח קיסרי, ההסבר: אם העבודה במקדש מותנית בכך שהבכור הוא בכור לאמו, אין ספר שזה לא כולל אחד שנולד בניתוח קיסרי. אך באם תיפסק ההלכה שבכור לאביו נחשב בכור לענין עבודה במקדש, ייתכן שנכלל בזה גם הנולד בניתוח קיסרי. ומשני פנים: א. ייתכן שתיפסק ההלכה לפי הדיעה הסוברת שמי שנולד בניתוח קיסרי נחשב בכור לענין ירושה, ובהתאם לכך גם לענין

עבודה במקדש. ב. ייתכן שבנוגע לעבודה במקדש ההלכה היא באופן שונה מאשר בכור לנחלות, ובמקדש יכול לשרת גם הנולד בניתוח קיסרי.

מקורות ועיונים

העבודה בבכורות

בקרא שפדיון הלויים הי' לבכור פטר רחם – במדבר ג, יב ובהעלותך ח, טז ואילך. אבל במג"א קכח, ז ובשו"ע אדה"ז קכח, י שבזמן המשכן העבודה בבכורות לאב. ולכאוף היינו גם לאב. או בתקופה אחרת, שרק מיצי"מ העבודה בפטר רחם. ובאוה"ת בראשית שמג, ב ואילך דהעבודה במשכן בכור מהאם. וראה בזה אג"ק יח ע' רמח. וראה ס' מי טל פדה"ב מט ואילך. וזו העמודים וחשוקיהם כ, יא. ימוה"מ בהלכה א, מג.

אבל לעת"ל מצינו בדא"ח שהעבודה בכור לאם דוקא – מאמרי אדה"ז מקץ ע' 23 ואילך. תקע"ב ע' קכח. מאמרי אדה"ז מקץ ע' דש ואילך.

עבודה בבכורות בתח"מ

סמוכים לעד (לבעל שבט מוסר) פ' תולדות. וכ"ה במאמרי אדה"ז שם ע' שיא. שיחת כ' מנ"א תנש"א.

התיווך עם המבואר שהלויים יהיו כהנים

ראה אוה"ח ויחי מט. כת. במדבר ג, מה. אוה"ת במדבר וע' תנא. שיחת כ' מנ"א תנש"א. וראה ישמח משה ס"פ במדבר – מב, א.

יוצא דופן אינו בכור לנחלה. אבל דעת ר"ש שהראשון בכור – בכורות מז, ב במשנה. ולכאוף תלוי אם העבודה בבכורות מצד

חשיבות או מצד קדושה. ואת"ל שהבכורים של עכשיו יוולדו כהנים לעתיד – כהביאור בשיעורים בסה"ת נ בנוגע לזה שהלויים יהיו כהנים – שייך שפיר שגם ביוצא דופן שחשוב כבכור אף שאינו בכור בפועל שיהי' כהן לעתיד.

ושו"מ סברא ששייכת עבודה בבכורות גם ביוצא דופן באמרי שפר צארום בכורות ע' קצא.

משה רבינו - אף ששימש בכהונה גדולה במשך שבעת ימי המילואים, אסור בעבודה במקדש. אמנם, י"א שכה"ג הי' (ראה הדעות בזבחים קא, ב. שם קב, א). אבל גם לדבריהם, אי"ז כהונה גמורה. וגם להדעות ששימש בכהונה גדולה כל מ' שנה - מסתבר שלכשיחיו המתים אין דינו ככהן. אבל ראה עיון יעקב סנהדרין צ, ב. (וי"א שגם במדבר דינו ככה"ג שעבר אבל אינו עובד - חכמה ודעת תצוה כת, ג. וצ"ע). ואכ"מ.

[אלא שמטעם אחר יהא כהן שהרי הלויים יהיו כהנים לעתיד - ראה לגבי משה באוה"ת פ' שמות ע' א'תקפו. ובדרושים נחמדים למהר"ם שיף ר"פ ואתחנן בשם הזהר שבמקדש שהוא מעשי ידיו של הקב"ה יהא כה"ג. אבל שם הוא להדעה שבמשכן לא הי' כהן].

סימן יג:

כהן שתרום כליה, האם נחשב לבעל מום

שאלה: אם אתרום כליה, האם אהיה בעל מום ולא מתאים לעבודה בבית המקדש כשיבנה המקדש במהרה?

תשובה: כהן שתרום כלי' אינו נחשב בעל מום וכשר לעבודה. דיון בפ"ע - אם מותר לתרום כלי' מחמת הסכנה שבזה - ראה אצלנו שו"ת באתרא דרב ב'תסו. וש"נ.

מקורות ועיונים

חז"מ ב, עג, ד שבאדם גדר טריפה הוא לפי מה שיאמרו הרופאים. וראה אג"מ יו"ד ג, לו. צי"א טז, לב, ב. מעשה חושב ד, כג. שם כו. החכה ורפואה ב ע' מט ואילך. שם ד ע' שג. ובימינו ידוע שאפשר לחיות בלי כלי'. וכבר נתקשו במה שבהמה כשירה כשניטלו הכליות, ומשמע דקאי בשתי הכליות. אבל בבה"ג הל' טריפות מפורש שרק בניטלה כלי' אחת כשירה. וי"מ דכליות ל' רבים היינו כלי' אחת - ראה בהנסמן באנציקלופדיא הלכתית רפואית ערך כליות הערה 67.

רמב"ם ביאת מקדש ו, ז. אבל ראה מעשה רוקח שם שזהו רק בדיעבד. אבל בשאר האחרונים לא כתבו כן. ויתכן שאי"ז בגדר שאינו שוה מזרעו של אהרן כיון שאינו בגלוי. ועוד להעיר שמש"כ הרמב"ם שהוא טריפה, הנה בהל' איסורי מזבח ב, יא בבהמה כתב שאינה טריפה. ונתחבטו האחרונים בזה - ראה הנסמן במהדורת פרנקל. וי"א שבניטל ביד"א אינו בגדר טריפה, עיי"ש. ועוד שכבר כתבו ע"פ הרמב"ם רוצח ב, ח שגדר טריפה באגם הוא ע"פ המציאות באותו זמן ולפי מה שיאמרו הרופאים - ראה שו"ת אג"מ

סימן יד:

אם לא מצא חטים לשני הלחם, האם מותר להביא מכוסמין?

שאלה: מה הדין אם לא מצא חטים לשני הלחם, האם יהא מותר להביא מכוסמין, דכוסמין מין חיטין הוא, וכמבואר בדברי חז"ל בכמה מקומות. וכן בריש מסכת חלה דחיטין מצטרפין עם הכוסמין דמינו הוא.

תשובה: פשוט שאינו כשר ובכלל מנחות שלא כשרו רק חטים (ראה ירושלמי חלה א, א. ספרא ויקרא דיבורא דנדבה יג, ה. ספרי פינחס קמב. רש"י פסחים לה, א ד"ה אוסר. רמב"ם מעה"ק יב, ב. ולהעיר שיש שפי' בירושלמי שם בדעת רבנן ששבולת שועל כשרה לעומר – ראה פי' ר"ש סירליאו. פנ"מ ועוד. אבל גם לדידהו כוסמין פסולים לשאר מנחות וכשרות רק מחטים). ובכלל, רק חטים נקראים בשם העצם לחם – ראה ספרא אמור י, ט (לגבי חדש) אין לי אלא חטים שקרוים לחם (לענין שתה"ל) שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה ומנין לרבות שעורים וכוסמים ושבולת שועל ושיפון ת"ל וכו'.

והנה, במג"א תצד, ט, שהלחם בשבועות יהיו של חטים דוגמת שני הלחם. ובפשטות כוונתו לאפוקי שאר מיני דגן, אבל בפמ"ג בא"א שם: ולא שיפון. אבל נראה פשוט שאין כוונתו לומר שכוסמין כשרים, וכוונת הפמ"ג בפשטות – מחמת הרגילות לעשות משיפון.

אמנם, להעיר שמשמע בכ"מ ששאר מינים, ועכ"פ כוסמין, מצטרפים לחטים – ראה תוס' מנחות עה, ב ד"ה ליקט: ליקט מכולן אחמשת המינים קאי ובפסח והא ליכא למימר דאמנחות קאי דקתני אם חמץ הוא וכל המנחות באות מצה. וכ"ה בר"ן פסחים ט, ב: כוסמין מין חטים ליכא למימר דלענין מצה וחמץ מיתניא ולומר שהללו מצטרפין אבל לא חטים ושעורים דהא תניא בכריתות ובמנחות (עה, ב) לקט מכולן כזית ואכלו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא יוצא ידי חובתו בפסח ועל כרחין מכולן אכולהו חמשת המינים קאמר וליכא למימר אמנחות קאמר דהא כל המנחות באות מצה ושמע מינה דכולהו חמשת המינים מצטרפין למצה. וכ"כ במנ"ח מ' י, בדעת רש"י ברכות לז, ב. וכ"ה ברשב"א ברכות שם בשם רה"ג. וראה גם מאירי פסחים לה, א. ובכל הנ"ל לא שללו מטעם אחר שמנחות צ"ל מחטה דוקא. ואולי לענין צירוף שאני.

סימון טו:

נוסח התפילה לעתיד לבא

שאלה: האם נאמר בתפילת שמונה-עשרה "את צמוח דוד עבדך מהרה תצמיח" אחרי צמיחת קרן דוד והתגלותו של משיח?

תשובה: כל התפלות על הגאולה ישתנו לנוסח של הודאה על העבר, ולא כבקשה לעתיד.

מקורות ועיונים

שתתקיים מלכו' בית דוד ושלא יחרב ביהמ"ק ושלא יגלו ישראל מארצם וכן כ"ג כשהי' מתפלל ביוה"כ ברכ' רצה לא הי' מתפלל אותה על נוסח שלנו וידוע הוא שיהושע תקן ברכת הארץ ודוד ושלמה ברכ' בונה ירושלים (ברכות מ"ח ע"ב) ובלא ספק שלא היו על נוסח זה שאנו מברכין אותן וכן כתבו בזה המפורשים ז"ל.

כך כתב המבי"ט בבית אלקים שער היסודות פרק סא. ולהעיר משו"ת תשב"ץ חלק ב, סימן קסא: "ובלא ספק שאין נוסח התפלה שאנו מתפללין היום כנוסח שהיו מתפללין בפני הבי' שאנו מתפללין שתחזור מלכו' בית דוד למקומה ושיבנה ביהמ"ק במהר' בימינו ושיתקבצו נפוצותינו והם היו מתפללין

סימן טז: תפילין לעתיד לבא

שאלה: האם בגאולה נניח תפילין במשך כל היום?

תשובה: בכמה מקומות מובא שכל הגזירות והסייגים יתבטלו לעתיד לבוא. בנוגע לתפילין שאין מניחים כל היום – הנה מעיקר הדין, מצותן שיהיו מניחים אותם כל היום ונהגו שלא להניחם מפני שאין כל אדם יכול להזהר. לעתיד לבוא לא יהיו חששות כאלו. גם מפורש בכ"מ שכל המצוות יהיו בשלימות לעתיד לבוא. ובמיוחד, בנוגע לתפילין.

מקורות ועיונים

מצוה קיומית עכ"פ. שכן מצותן. וראה פאר יעקב דבליצקי. וכן להטעם מפני הרמאין – ראה רי"ו הובא בב"י ומג"א שם ב. ביטול גזירות – בכ"מ. וראה ד"ה יו"ט של ר"ה תשמ"ג. מצוות בשלימות – תו"ח ר"פ ויחי. וככה תרל"ז יז ואילך. ובמיוחד, בנוגע לתפילין – ראה ר"ד משיחת ש"פ תרומה תשנ"ב..

שו"ע ודאדה"ז לז, ב. ולכמה דעות ה"ז ביטול מ"ע כשאינו מניחם כל היום – ראה פמ"ג בא"א ב שנסתפק שהוא רק מדרבנן. וראה שו"ת בי"צ או"ח ח, ג. ישועו"י שם הובא במשנ"ב בבה"ל שם. דע"ת שם. מסכת תפילין ביאור תש"ר ע' צו ד"ה היוצר. מנחת אשר ואתחנן. גיל אהרן ע' ס. פאר המלך גרינברג תפילין ד, כה. ובכ"מ הוכיחו בראיות לכאן ולכאן. ואיך שיהי' מצוה חשובה היא וי"ב

סימן יז:

מוקצה לעתיד לבא

שאלה: אם משיח מתגלה בשבת קודש, האם יחולו דיני מוקצה? האם מותר לקחת איתנו את התופים?

תשובה: נראה שיש משמעויות שונות בשיחור"ק אודות זה. מכמה שיחות מוכח שאכן יותר לנגן בכלי נגינה בשבת ויו"ט.

הלכתא למשיחא: החליל [שמחת בית השואבה עם כלי שיר וכו'] אינה דוחה שבת ויום טוב. אלא, שבשיחת ערב חג הסוכות ה'תשנ"ב נאמר, שלאחרי הגאולה האמיתית והשלימה לא שייכים אז כל עניני גזירות וכיו"ב, וממילא עורכים שמחת בית השואבה מיד בלילה הראשון.

שמחת בית השואבה מתחילה בזמן הגלות בכמה ענינים מיד עם שטורעם כבר מליל הראשון. כל ימי החג מתוועדים בשמחת בית השואבה ובריקודים. שמחת בית השואבה ברחובה של עיר [ההנהגה הנ"ל החלה בשנת תשמ"א. ומני אז התחיל כ"ק אד"ש בהנהגה דאמירת שיחה בכל לילה מלילות החג]

סימן חי:

יו"ט שני של גלויות לעתיד לבוא

שאלה: באם מלך המשיח מתגלה בעיצומו של יו"ט שני של גלויות, האם פקע קדושת היום או שהוא אסור במלאכה עד סיומו?

תשובה: בכללית יתכן שגם לעת"ל נחוג יו"ט שני של גלויות. וגם אם לעת"ל יחגגו יום א' – לכאן צריך לגומרו בקדושה. ובמכ"ש מהסברא בנוגע לאסרו חג – ראה שיחת ש"פ בראשית תנש"א.

מקורות ועיונים

בנוגע ליו"ט שני של גלויות לעת"ל - ראה
שו"ת חתם סופר או"ח סוסי' קמה. והובא
בשיחת יום שמח"ת תשמ"ט. וראה דברי
משיח תש"נ ד ע' 92. שיחת ליל ב דחגה"ש
תנש"א.

סימן יט:

פסח שני בטומאה

שאלה: האם אפשר להקריב קרבן פסח שני בטומאה, אם מלך המשיח נגלה אחרי פסח ראשון?

תשובה: החיד"א כותב (ע"פ מחלוקת הרמב"ם והתוס') שאין להביא קרבן פסח שני בטומאה.

אך כ"ק אד"ש ביאר שכל הסברא שאין להביאו בטומאה הוא כי אין לדחותו מניסן לאייר ועדיין להביאו בטומאה, אבל אם נדחה מסיבה אחרת (היינו - הגלות), אין שום סברא שלא להקריבו בפסח שני כשכל הציבור טמאים.

מקורות ועיונים

וגם אפשר הזאה ע"י אליהו הנביא, או שאליהו יברר מי טהור. וראה ס' טהרת הקודש (לעווין) בארוכה. דברי יציב חו"מ קכא. ובאו"א, שאהרן עצמו יהא טהור – ראה התוועדויות תשמ"ז ע' 479. שם ע' 486. תשמ"ט ע' 143. וראה הנסמן בימוה"מ בהלכה ב, יט]. ועיי"ש עוד בלקו"ש שמצרף דעת המאירי – פסחים צה, ב – שבציבור בא בטומאה. וראה גם במכתב שבלקו"ש יחידות עם הפני מנחם ד' אייר תשמ"ג (נדפס ב"בצל החכמה").

שו"ת יוסף אומץ פרק ו – הובא במכתב שבלקו"ש חי"ב ע' 223. וראה בארוכה לכו"ש שם ע' 220 (סעיף ה). (ועו"ש ע' 222 שכן מדוייק בש"ס). וכעיי"ז מבאר גם בשו"ת עני בן פחמא או"ח כט. ובלקו"ש שם חולק על המנ"ח מצוה שפ שאינו בא בטומאה. [וראה עקבי חיים סי' ס שהקשה שלהמנ"ח שאינו בא בטומאה ל"ש לעשות עד ח' שנים. אבל בחי' חת"ס נדה ע, ב ד"ה מתים, שאפשר הזאה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו. ולהעיר מלקו"ש כח ע' 137.

סימן כ:

תשלומין לקרבנות של שבועות

שאלה: באם לא יבוא משיח עד אחר חג השבועות, האם נקריב תשלומין לקרבן (חגיגה) של חג השבועות?

לכאורה בתשלומין של שבועות מלכתחילה מתכוונים להקריבו ביום שלאחר יום טוב, או שמא אומרים הראוי להקרבה בעינין כו'.

תשובה: ההלכה היא שכל קרבנות היחיד - עולת רא"י, חגיגה, ושלמי שמחה - יש להן תשלומין כל שבעה. יש אומרים שהקרבת שלמי שמחה אינה מדין תשלומין מכיון שהימים חייבים בקרבן מצד עצמם, ויש לעיין אם כן הוא גם בנוגע לחג השבועות. בכל אופן, ישנה משמעות מהרבי שאפשר שיש תשלומין גם לקרבנות ציבור בתנאים מסויימים. ישנם גם מקורות אחרים מהם משמע כך. וודאי שבנוגע לקרבנות היחיד הדבר הרבה יותר מסתבר מבחינה הלכתית.

מקורות ועיונים

התשלומין שהם חול גמור). ועוד צ"ע דל"ש תשלומין אלא בחזי בראשון. ולהעיר שבערוה"ש העתיד הל' קדשים סי' קצו סי' נסתפק בעצרת שאינו אלא יום אחד ושלמי החגיגה מספיקים לו לאכילת בשר אם צריך להביא שלמי שמחה. ונוטה שא"צ, ומעמיס כן בפירוש הכתובים בפסוקי חגה"ש שבסו"פ ראה, שמה"ט נז' שם "מסת נדבת ידך" לפי שאינם חובה. ותמיהה רבה קחזינא בגווה, ומכמה טעמים, שפשטות הכתובים מורים איפכא, דמפורש בקרא חובת שמחה בשבועות (בפ' ראה טז, יא). ואף שאפשר לדחוק (וכדלקמן), תמוה שדוקא בשבועות (וסוכות) נז' ולא בפסח. ואדרבה, ילפינן שאר מועדים משבועות לפי שהוקשו זל"ז. ובתוס' חגיגה ח, ד"ה ושמחת, שגם חובת שמחה דסוכות ילפינן משבועות, וקרא ושמחת בחגך דסוכות בעינן לילפותא שיוצא גם בשאר קרבנות. וגם

עולת רא"י ושלמי חגיגה ושמחה בימי תשלומין - ראה רמב"ם הלכות חגיגה. השלמות הקרבנות בימי תשלומין לכשיבוא משיח - ראה שיחת נשא תשמ"ז. י"ב סיון תשמ"ז. ודובר מזה קצת בכינוס תורה - וראה גם בקובץ העו"ב אה"ת גליון תשפב, ובס' ימוה"מ בהלכה ח"א סכ"ב. והנה, בכלל, שקו"ט אם שייך תשלומין לחיוב שמחה, שחיובו מצ"ע בכל ימי הרגל. וראה שיחת אחש"פ תשכ"ד. אבל בחגה"ש שקו"ט מטעם אחר, אם שייך שלמי שמחה בימות החול. ונפק"מ הן לגבי הבאת הקרבן והן לגבי אכילתו לשם שמחה. וראה טו"א חגיגה ו, ב ד"ה ושמחה. משל"מ אבל פ"ג ה". שו"ת חיים שאל ח"א סע"ח. חת"ס או"ח סכ"ח ד"ה ומיהו. מנ"ח מ' תפח. הגר"י פערלא על הרס"ג מ' נח ד"ה ועכ"פ מבואר (ע' רנג). יצחק ירנן אבל שם. (וצ"ע בשמחה בזה"ז) אכילת בשר ובגדים ותכשיטין וכו') לדעת המשל"מ ודעמי' אי ס"ל דמהני גם בימי

אורחים בכדי שיוכל לגמור אכילת כל הבשר (לשני ימים וליילה אחד). וראה שיחת ש"פ ראה תשכ"ה. [ולהעיר מפ"י הרמ"ז לזח"ג קד, א ד"ה בעי למחזי, שבשבועות צריך לשמח העניינים בשלמי שמחה ובסוכות משל עצמו]. וגם עיקר דבריו תלויים באשלי רברבי אם חובת שלמי שמחה היא גם בהקרבה. וגם למ"ד שהיא רק באכילה (וראה לקמן בסעודת היום בהערה עד"ז) - צ"ע אם יוצאים בשלמי חגיגה, שהרי במשנה חגיגה י, ב נזכרו כו"כ קרבנות שיוצא יד"ח שמחה, ושייר שלמי חגיגה. ושקו"ט בזה בכ"מ, ומכמה טעמים (שחובתה "יתר על שלמי חגיגה" דוקא, או שמקיים רק בקרבן שהקריב ברגל לשם שמחה אבל שלמי חגיגה זמנם ברגל, או שמצוה בפ"ע לאכול שלמי חגיגה ואין אכילתה עולה לאכילת שלמי שמחה). וראה מהר"י קורקוס חגיגה פ"ב ה"י. ובשו"ת אבנ"ז או"ח ח"ב סי' תכג סקי"ב הוכיח שאא"פ לצאת חובת שמחה בשלמי חגיגה. וכ"כ באו"ש חגיגה פ"ב ה"י בסופה. ועוד. וגם בערוה"ש גופא שם סי' קצז סכ"א נסתפק בדבר, והביא דלא אישתמיט בשום מקום לומר שיוצא בזה. ואכ"מ בזה. ועוד להעיר מסברא מחודשת דשאני מצות שלמי שמחה בשבועות שלכו"ע ההמצוה בהקרבה דוקא כבהר עיבל (ראה קובץ עלי אור חו' כא ע' ע' 82 ע"פ פשוטן של כתובים).

מסברא יותר נראה שעיקר שלמי שמחה הוא לגבי שבועות, דהכל מודים בעצרת דבעינן לכו. ובתורי"ד פסחים סח, ב כתב בדעת ר"א ששמחת החג חובה רק בחג ולא בשאר יו"ט (וכבר תמחה בזה). ולכאול' כוונתו לשלול רק סוכות ור"ה, שהרי בשבועות מפורש בקרא. כן מצינו שקו"ט (ראה בי' הרי"פ לסהמ"צ לרס"ג עשה נח - רנא, א) מדוע לא נמנית מצות שמחת חגה"ש כמצוה בפ"ע. ובשו"ת חת"ס ח"ז סוסי' כח אזיל בתר איפכא שלמי שמחה דעצרת דוקא דוחים שבת, יעו"ש. גם ברמב"ם בריש הל' חגיגה נז' בפשיטות שנוהגת בכל ג' רגלים. וכ"ה בפירש"י ראה טז, י. (אבל בפירש"י חגיגה ת, א ד"ה מסת משמע שהאי קרא קאי בשלמי חגיגה. וראה שיח יצחק שם. ולהעיר מערוך ערך חג, ד"חגיגה" בסוכה יא, ב - היינו שלמי שמחה). ודוחק לומר דקאי כשאין שלמי חגיגה מספיקים לכל משפחתו, או שנטמא הבשר ונאבד - שפשטות הל' מורה דבכל גוויי "מצוה שיקריב שלמי שמחה יתר על שלמי חגיגה". ויתירה מזו, ששקו"ט אפי' בנוגע לשלמי שמחה בימי תשלומין דחגה"ש (ראה בהע' בדיני תחנון מר"ח סיון בתחילת הלוח). ובנוגע לדיוק לה"כ "מסת נדבת ידך" - כבר עמדו רבים ופירשו בכמה אופנים. ואדרבה, מסברא נראה שמה"ט נז' בפירש"י לגבי שבועות דייקא, "קדש קרואים לאכול", שבעצרת שהוא רק יום אחד צריך להזמין

סימן כא:

תקיעת שופר ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת לעת"ל

שאלה: האם תוקעים בשופר ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת לעת"ל?

תשובה: כן, בבית המקדש השלישי (ביבנה) או בכל מקום שהסנהדרין שם, ובכ"מ משמע שבכל מקום יתקעו, שהרי כל הגזירות יתבטלו.

מקורות ועיונים

כ"ה בסה"מ מלוקט ח"א ע' תכח. ובשיחת ליל ער"ה תשל"ט – בכל א"י, כיון שעתידה ירושלים שתתפשט בכל א"י. אבל ראה שיחת כ' מנ"א תשט"ו. וכ"ה בכ"מ בשיחות קודש – במקדש דוקא.

ראה מסכת ר"ה ריש פ"ד.
שבגאולה האמיתית והשלימה, בביהמ"ק השלישי (וביבנה) ובכל מקום שיש סנהדרין, יתקעו בשופר בפועל גם ביום השבת, ואדרבה – ביתר שאת וביתר עוז. וי"ל דגם בכל מקום ומקום, כי אז יתבטלו כל הענינים דגזירות –

סימן כב:

מתנות לאביונים לעתיד לבוא

שאלה: האם נוכל לקיים מצות מתנות לאביונים לע"ל?

תשובה: בספר השיחות תש"נ (ח"א ע' 310 הערה 114): "ויש לעיין כיצד יהי קיום המצוה ד"מתנות לאביונים" כשיקויים היעוד "אפס כי לא יהי בך אביון".

מקורות ועיונים

ל"ג מתנות לאביונים (שם). ואדרבה, במאכל עדיף טפי דמקרבא הנייתי' (ראה דרשות חת"ס ער"ח אד"ש תקס"ה. שו"ת כת"ס או"ח סי' קלט ד"ה ויש לעיין. שו"ת שיח יצחק יו"ד סי' תלג ד"ה ומדי. קנין תורה ח"ג סי' קב סק"א. ולהעיר מאג"ק ח"א ע' רנ).

ועד"ז צל"ע במש"כ במהר"י אסאד שם שאסור ביו"ט משום מתנה (ועיי"ש הטעם דמשלוח מנות שאני ומותר), והרי לצורך מצוה מותר (ראה לעניננו בשו"ת חתן סופר סע"ב סק"ה). וכה"ק בזכרון סופרים מגילה ד, ב. וכש"כ בנותן מאכלים לצורך שויו"ט, וכדקילין' (שו"ע או"ח סי' תקכה ס"ב) שגבאי צדקה גובים ביו"ט כדרכן בחול. וראה גם שו"ת יחו"ד ח"ו סמ"ה בהערה. אלא שלעיל שם (בד"ה נ"ל) מ' דר"ל שצ"ל במעות דוקא, ולכן אא"פ בשבת. ועצ"ב דא"כ הול"ל להדיא משום מוקצה. ויותר נ' בכוננתו שר"ל שא"י במיני אכו"ש הראויים למשלוח מנות, אבל יוצא יד"ח בשאר מתנות. וראה שו"ת דברי יציב או"ח סי' רח"צ. וג"ז צ"ע, וכנ"ל. וראה זכרון סופרים מגילה ז, ב מש"כ לבאר בדבריו. ומה שהוכיח שם מזה שעניניהם של עניים נשואות ולכן אין קורין בשבת (מגילה ד, ב ובפירש"י ד"ה נשואות) — הנה, עד"ז כ' בטו"א מגילה שם ד"ה מתנות, אבל שם שיוצא גם בשו"כ כספך, אלא שעיקר מצותן במעות המוקצין בשבת. וכע"ז במחה"ש סתרפ"ח

להעיר מאג"ק חכ"ב ס"ע תכב. וראה גם מעיל צדקה סי' א'שלח וסי' א'תקעג. וכן הקשו בשו"ת שיח יצחק ששע"ח. ארץ צבי מועדים (זכור תרפ"ג — ע' ריא). שו"ת ויצבור יוסף סמ"ה סק"ב. ונסמנו בקובץ נזר התורה אדר תשס"ז ע' רצא. ולהעיר מס' אהלים למהר"ל דיסקין לשו"ע או"ח סוסי' תרצד. אבל בחי' הפלאה כתובות קי, ב ד"ה כתוב שלא יהיו עניים אבל יהיו אביונים. ויש להעיר גם מדרושים נחמדים למהר"ם שיף (נדפסו בסוף מס' חולין). וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד חאו"ח סר"ו ד"ה ואעתיק שבזמן שקיבלו פורים כיו"ט ה' אסור במתנות לאביונים ביו"ט. [אבל ראה יערות דבש ח"ב (דרשות בק"ק אה"ו דרשה ו' (בדפוס ווארשא — קמב, א)). שו"ת שאילת יעקב ח"ב סנ"ח סק"ד. שפ"ח מגילה ה, ב ד"ה מלאכה]. והרי י"א שלעת"ל יהא דינו כיו"ט — מחשבות חרוץ אות כ (פיעטרקוב תער"ב — פת, רע"ג). וכבר קדמו עד"ז ביערות דבש ח"ב (דרשות בק"ק אה"ו דרשה א' (בדפוס ווארשא — קכ, ב)). [ולהעיר מדרשות חת"ס ח"א לפורים תקס"ד (קצז, ג). ושם — לז' אד"ש תקפ"ו (קנג, ד)]. והנה, במהר"ם שיף שם הוא "ע"ד ההלציי". ומ"מ צ"ב קצת, שהרי מתנות לאביונים הוא במיני מאכל ג"כ (רמב"ם מגילה פ"ב הט"ז. שו"ת תרוה"ד ס' קיא. וראה פמ"ג סתרצ"ד במ"ז סק"א. וכ"מ במגילה ז, ב. אבל לרש"י

בשפ"ח בדדבור שאח"ז. וכ"מ בחי' ריטב"א שם. וגם ברש"י כ' בל' מתנות האביונים ולא לאביונים (וכ"כ גם בד"ה גובין). וראה זכרון סופרים שם באו"א. ולהעיר שבמאירי (שם ב, א ד"ה אע"פ) ועוד כ' שגם משלוח מנות אא"פ בשבת. ועכצ"ל כנ"ל.

איברא, שמצינו שצ"ל מאכל דוקא – ראה מס' סופרים פכ"א ה"ד ובפי' כסא רחמים שם. אלא שגם הוא העיד שאין המנהג כן. ובשמחת יהודה לשם (יא, ג) מפרש שגם במעות יוצא יד"ח, אלא שהי' מנהגם במיני מאכל דייקא. וראה בפ"י עיטור סופרים לשם, שנותן מעות לגבאי (דס"ל שצ"ל מעות דוקא), והוא מחלק מים ומזון. ועו"ל דקאי במגבת פורים ולא במתנות לאביונים. והעיקר, שבכ"מ מפורש להדיא שיוצא במעות או באוכלין.

סק"י שע"פ רוב הוא במעות. וכן יל"פ במג"א סתרצ"ה סקט"ו, ולא שצ"ל מעות דוקא (ראה בפ"י עיטור סופרים דלקמן). וכ"מ ברמב"ם שהקדים מעות למיני אוכלין (ראה שו"ת חתן סופר שם. שיח יצחק שם). ואו"ל ולפרש כן בתרגום אסתר (ט, עב) ומעהא דצדקתא. וי"ל שמשו"ה כשקיבלוה כיו"ט לא תיקנו במתנות לאביונים כיון שעיקרה במעות (וכ"כ בשביל הצבי אסתר ט, יט. ועוד. וכע"ז בקנין תורה שם סק"ב)

אלא, שבעיקר הראי' מזה שאין קורין מגילה בשבת מחמת מתנות לאביונים – יל"פ משום הוצאה (ראה בשפ"ח מגילה לפירש"י שם בפ"י בתרא), או עובדין דחול (ראה חזו"א סי' קנה סק"א). וגם אם נאמר משום מוקצה (כפי' הא' בשפ"ח), י"ל דקאי במגבת פורים ולא מתנות לאביונים כפשטי' – עיי"ש

סימן כג:

זכירת עמלק לעתיד לבוא

שאלה: האם מצות זכירת עמלק נוהגת לעתיד לבוא?

תשובה: לרוב הפוסקים (וכ"ה להלכה) – מצות זכירת עמלק נוהגת מן התורה גם בזמן הזה כשאינן אפשרות למחיית עמלק. אבל י"א שאינה נוהגת מדאורייתא רק בימות המשיח כשתהי' אפשרות לקיים מצות מחיית עמלק.

לגבי מצות זכירת עמלק בימות המשיח לאחרי שכבר נתקיימה מחיית עמלק – כתב המנחת חינוך: "אפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהי' זכר להם, מ"מ הזכירה יהי' תמיד מ"ע, לזכור ולא לשכוח".

מקורות ועיונים

— הובא בלקו"ש חכ"א ע' 191 הערה 26. אבל עיי"ש בפנים השיחה. ולהעיר מתיב"ע תצא כה, יט לגבי מל"ת ד"לא תשכח": "ואפילו ליומי מלכא משיחא לא תתנשי". אבל להעיר מרבינו בחיי תצא שם. וכ"מ בפ"י הרמב"ן עה"ת שם. [ומש"כ בתיב"ע בשלח יז, טז לגבי מצות מחיית עמלק "מזרע דמשיחא ומזרע דעלמא דאתי" ועד"ז במכילתא שם) — נתבאר בשיחת ליל שמח"ת תשמ"ו. וראה גם שיחת ש"פ תצוה תשמ"ז].
וילה"ע מחדא"ג מהרש"א (ברכות יג, רע"א) דבמקום דכתיב בי' זכר, גם לעתיד לא יבטל הזכר לגמרי.

ראה נר מצוה למהר"י סיד (שאלוניקי תק"ע) ח"א סי"א אות לד (קסח, ב-ג) בדעת הסמ"ג והרמב"ם. וראה גם שו"ת ידי חיים (להבן איש חי) או"ח סתרפ"ה. אבל ראה ברית משה על הסמ"ג (מל"ת רכו). דברי חזקיהו ח"א קונטרס ג ע' ח ואילך. שו"ת בצל החכמה — ח"ו סמ"ח סק"י ויא. וראה בארוכה לקו"ש חכ"א דלקמן.

ואחרי מחיית עמלק — ראה מנחת חינוך מצוה תרג, הובא בלקו"ש ח"ד ע' 91 הערה 24. ושם: "וצ"ע שכותב זה בדרך אפשר והרי . . לכאורה ודאי הוא". ועד"ז נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ תצוה תשמ"ו. ש"פ צו תשד"מ. וראה באו"א במלאכת שלמה מגילה פ"ג מ"ד

סימן כד:

ערלה

שאלה: האם יהיה חיוב ערלה לע"ל כאשר האילנות כשיוציאו פירות בכל יום?

תשובה: כן, אלא אם כן מדובר בעץ שהיה לפני"ז אילן סרק, או – לכמה שיטות – אם העץ ניטע לפני שהתיישבו כלל ישראל בארץ ישראל (ועל כל פנים אם מדובר באיזורים שלא היו חלק מא"י לפני כן, או שנכבש על ידי יהושע אך לא החזיקו בו עולי בבל).

בתקופה השנייה של ימות המשיח לאחר תחיית המתים, ישנם האומרים שלא יהיה איסור ערלה או שאר איסורים.

מקורות ועיונים

ההלכה. ויש שכתבו שא"ב דין ערלה לפי שעץ העושה פירות בשנתו הראשונה פטור מערלה – ראה מהר"ש גרמיזאן הובא ברדב"ז ג, תקלא. ברכ"י יו"ד רצד, ב ובשיו"ב שם ובכ"מ. וראה הנסמן בשו"ת יחו"ד ד, נב. אבל קשה לפרש כן בעניננו, שהרי הטעם שבכגון דא הוא בגדר ירק, ואילו כאן היינו שבדרך נס יוציא גם האילן פירות מיד. אבל י"ל שאם הוא בדרך נס פטור מערלה מה"ט גופא. ואכ"מ. מצוות בטילות לעת"ל – בזמן התחי' – תניא אגה"ק כו. ובכ"מ. וראה גם בהנסמן בס' ימוה"מ בהלכה ב, מט-נ, שדן בחלק מהנ"ל. ובכלל, גם אם נאמר שישמידו הפירות ואין תועלת מהפירות – עיקר הענין שראוי שיוציאו פירות בכ"י – ראה נצח ישראל נ שאכן פי' שכך הכוונה – ושלא תהא הפסק בין הרוחניות להגשמיות – ראה בארוכה לקו"ש לז' בחוקות.

ידוע השקו"ט מהי התועלת בעץ נטוע ועושה פירות בן יומו – תו"כ ר"פ בחוקות. תנחומא קדושים ז (אבל בשבת לש ב נז' רק שמוציאין פירות בכ"י ולא דוקא ביום שניטע האילן) – דלכאו' אסורות משום ערלה. ובהר צבי ר"פ בחוקותי בחוקותי הביא מהגר"א הרצוג שיכול להקדיש ופטור מערלה. ועוד תי' דמיירי באילני סרק לפני"ז, ראה רמב"ם מע"ש י, י שפסק כר"י בירו' ערלה א, ב, שמונה משעת נטיעת האילן סרק. אבל ברמב"ן ר"ה ט, ב פסק כר"ל. ועוד אופן, שבמצאו נטוע לפני ביאת משיח פטור מערלה – תפא"י ערלה א, ב, מנ"ח מ' רמו. גן רוה קדושים ד"ה כי תבואו בדברי חנוך ד. ויש שכתבו, שכיון שלעת"ל אין בהן ארס ל"ש האיסור לפי טעם הראב"ע קדושים יט. כג – ראה כמוצא שלל רב קדושים שם. ולפענ"ד ד"ז לא ניתן להיאמר. ויש שכתבו עד"ז שלעת"ל ל"ש תיקון לחטא עה"ד – להורות נתן קדושים שם. וכ"ז אינו ע"ד

נספחים

הלכתא למשיחא

בלוח יומי הלכה למעשה שי"ל תמידין כסדרן ע"י הבד"צ עם פרטי ההלכות ומנהגים של חגי ישראל, נדפסים גם כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא", ולתועלת הקוראים באו כאן בתור הוספה, על סדר מעגל השנה.

תשרי:

ראש השנה:

- הלל: יש שכתבו שלעת"ל יאמרו הלל בר"ה!
- תקיעת שופר: "לעתיד לבוא... לא יהיה באופן שהוא עתה שתוקעים מלכיות וזכרונות ואח"כ שופרות אבל לע"ל יהיה שופרות בלבד" - לקוטי תורה.
- קרבנות מוסף: מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת) ומוסף ר"ה (פר, איל, 7 כבשים לעולה ושעיר לחטאת).

ב' תשרי:

- הפרשת כה"ג לעבודת יוהכ"פ: לפנות ערב (שעה אחת קודם לשקיעת החמה. ויש אומרים מחר בבוקר) מפרישים כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין שבמקדש.

ג' תשרי-צום גדליה:

- ביטול והפיכת הצום: כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה?²

1. ראה שפת אמת אלול ור"ה בלקוטי יהודה ע' לח. וראה קובץ העוב"ב נצו"י תש"ע. ויצא תשע"א
2. רמב"ם סוף הל' תעניות - נתבאר בלקוטי שיחות חלק טו ע' 412. ומעלתם תהי' גדולה יותר מכל המועדים שבזה"ה, שהרי המועדים שבזה"ה יבטלו לעת"ל, וגם נעלים יותר מימי הפורים שלא יבטלו לעת"ל - שה"ש תנש"א ח"ב ע' 686. וראה גם שיחת ש"פ פניחס תשמ"ז (תורת מנחם ח"ד ע' 99 הע' 17). שה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 530. תשמ"ט ח"א ע' 139. שם ע' 167. ובכ"מ.

ע"ד חיוב סעודה לעת"ל (ולא רק איסור הספד ותענית ככפירשי"ר ר"ה ית, ב ד"ה יהיו לששון ולשמחה. ולהעיר מהשקו"ט בסעודות חנוכה אם הם סעודת מצוה): ראה מו"א ס' תקנ"ב סק"א (בנוגע לזמן בית שני, ושלכן מרבים בסעודה הראשונה בעת"ב לזכרון שיהפך במהרה בימינו לששון ולשמחה. וראה סידור יעב"ץ דיני ביהמ"צ שער שלכת אשנב ג סק"א. ובכ"מ שמה"ט נהגו לעשות סיום במוצאי ת"ב, ובתשעת הימים בכלל - ראה דברי תורה (מונקאטש) תנינא ספ"ב. שלחן מלכים (לנדא) פתיחה להל' תפלין שלום ואמת סקט"ו - רסג, א). נחל אשכול על ס' האשכול ח"ב הל' ת"ב ע' 18 (דמחוייב בסעודה דאיתקש למועד כר"ח. אמנם, בר"ח אי בעי לא אכיל פת). שיחת ב' עשרה בטבת תשמ"ב (דששון ושמחה קאי על סעודת יו"ט בבשר ויין). שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב (סעודה גדולה ביותר כסעודת שלמה בשעתו).

ע"ד איסור מלאכה (שבלשון הפסוק "מועדים טובים", והרי ר"ח איקרי מועד ולא איקדיש בעשיית מלאכה. אבל

- בשולחן ערוך (סוף הלכות תענית)³: ולעתיד לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות⁴, שלכן הובא בשו"ע להלכה בזמן הזה, שנוגע למעשה באופן התענית, שהתשובה ביום התענית היא באופן כזה שפועלת (עד) שהצום יהפך "לששון ולשמחה".
- הכנה ליוהכ"פ: כל שבעת הימים (מהיום והלאה) כהן גדול זורק דם התמידין ומקטיר קטורת ומטיב הנרות ומקריב אברי התמיד כדי שיהא רגיל בעבודת יום הכפורים בכל יום, זקני בית דין קוראים לפניו ומלמדין אותו סדר עבודת היום ואומרים לו קרא אתה בפך שמא שכחת.
- ביאת משיח ביום זה: בר"ד משיחת ח"י תמוז (תענית י"ז בתמוז נדחה) תנש"א, שיום זה יכול להיות יום שבן דוד בא, ובמילא יאמרו בתפלת המנחה לא בנוסח דיום התענית אלא ענינים של שמחה, שבברכת "שמע קולנו" מותר להוסיף כמה ענינים.
- בר"ד הנ"ל, שכשיבוא משיח צדקנו היום יחסכו לקרוא בתורה במנחה⁵.

ה' תשרי:

- טהרת הכה"ג: מזים מי פרה על הכהן גדול ביום שלישי להפרשתו.

בתוספתא סוף תענית, וכן ברמב"ם, "יו"ט", ובכמה מקומות "יו"ט" היינו גם איסור מלאכה, ראה מגילה ה, ב (וידוע שכ"כ להוכיח נתן העזתי ש"ר). וכ"ה בלשון הרמב"ם בכל מקום. אלא, ש"יו"ט" שבמג"ת הוא רק לענין הספד ותענית: הנה, בפירוש ר"ה שם משמע קצת שאין איסור מלאכה (אבל שם קאי רק בפי' "ששון ושמחה"). וכ"ה בטו"א שם (ד"ה בזמן) בפשטות (לגבי זמן הבית. וראה גם הגהות חשק שלמה תענית פ"א מ"ד ד"ה וכשהי' (שו"ת בנין שלמה ח"ב ענינים שונים ס"ח). וכן מוכרח בשו"ת מהרש"ל ס"ד, שכשיבנה ביהמ"ק יקריבו תודה גם בת"ב. אבל ראה בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרע"ג בהגהות לשו"ע או"ח סי' תקפ (בשם הר"י אייזליץ) שאסור במלאכה ככחור"מ, עיי"ש. וראה דרשות חת"ס ח"א דרוש ל' טבת תקע"ד (פג, א - ד"ה כתיב. וכו' בתורת משה תנינא ס"פ ויגש) בדרך אפשר (מטעם אחר, ע"פ המדרש "ולמועדים טובים כנגד מלאכת שבת"). שם דרוש לח' טבת תקפ"ט (פט, א ד"ה כתיב). וראה שו"ת עמק התשובה ח"ה בפתחה ע' לא (מד"ט).

קרבנות: בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 694 נזכר בין הדברים ע"ד קרבנות המועדים, כולל ימים אלו שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים. ואולי הכוונה (נוסף לקרבנות מוצד חנוכת ביהמ"ק - ראה עזרא ח, לג ואילך שהקריבו בכל יום, גם בת"ב) לקרבנות נדבה, שלמים ותודה (ראה שו"ת מהרש"ל ס"ד. מג"א (ושו"ע אדה"ז) סנ"א סקי"א (ס"א). ולהעיר שבשו"ת מהרש"ל כתב רק בנוגע לעת"ל, ובמג"א שינה וכתב בל' עבר שהי' יו"ט בזמן המקדש, ואדה"ז השמיט ד"ז וכתב רק שהקריבו תודה ותו. גם לא נחית לבאר אם הכוונה בזמן בית ראשון או ב"ש. ולכאורה קאי בזמן ב"ר, ומה"ט לא כתב שהי' יו"ט). ולהעיר גם מקרבן עצים בת"ב (תוספתא בכורים פ"ב, ח. וראה ניצוצי אור (מרגליות) מגילה ה, א), וכן בת"ב נדחה, בעשירי באב (תענית פ"ד מ"ה. תענית יב, א. וראה שו"ת חת"ס או"ח סי' קנז. הנסמך בשו"ת יב"א ח"א סל"ד סק"ג).

כשמשיח בא באמצע התענית: וראה בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 832 (תוכן משיחת ציו"ג תנש"א) בנוגע לנתינת חכ לדחיית הצום לגמרי בימות המשיח, שמקום לשק"ט בנוגע לתעניות דרבנן אם משיח בא באמצע היום אם צריך להשלים התענית. וראה גם שם ח"א ע' 26 הערה 105 (שיחה הנ"ל).

3. ועד"ז בטור שם (בשינויים). ונתבאר בלקו"ש חט"ו שם ע' 414 הע' 19).

4. חט"ו שם ע' 416. וראה שם הע' 38.

5. ויל"ע אם הכוונה רק למנחה, או דבהכי עסיק התם (דמיירי בשעת מנחה). ולהעיר מהשקו"ט בקריה"ת במקום שאין מתענים (ראה לעיל), אם הוא חובת היום או שייך לענין התענית. ויש שכתבו לחלק בין שחרית למנחה. ולהעיר שאת"ל שיקרא בתורה כדין יו"ט - ה"ז רק בשחרית ולא במנחה.

ט' תשרי:

- מזים מי פרה על הכהן גדול ביום שביעי להפרשתו. מעמידים כהן גדול בשער המזרח ומעבירים לפניו פרים ואילים וכבשים שיהא רגיל בעבודה.
- פטום הקטורת: "שלושה מנים יתרים שמהם מכניס כהן גדול מלא חפניו ביום הכפורים ומחזירן למכתשת בערב יום הכפורים ושוחקן יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה".
- זקני בית דין מוסרים את הכהן גדול לזקני כהונה להעלותו ללשכת בית אבטינס ללמדו חפינת הקטרת ומשביעים אותו שלא ישנה בהקטרתו.

יום הכיפורים:

- קרבנות: מקריבים ביום זה – 2 תמידיים כבכל יום. וגם, קרבן מוסף של יום הכפורים (שבפ' פינחס) – פר ואיל [והוא נקרא גם בשם איל העם], 7 כבשים לעולה ושעיר לחטאת (הנעשה בחוץ ונאכל לערב). ולעבודת היום (שבפ' אחרי) – פר ואיל משל כהן גדול, ושעיר לה' (חטאת הנעשה בפנים ונשרף) סך הכל 15 קרבנות וגם שעיר המשתלח לעזאזל [וכל סדר עבודת יום הכפורים כמפורט בנוסח התפלה].
- עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו – וכן שאר העבודות של יום זה – אינה אלא בכהן גדול בלבד.

סוכות:

- אתרוג מקלבריה: לעתיד לבוא יצטרכו לפעמים לצאת לחוץ לארץ, ולדוגמא - להביא אתרוג מקלבריה. ובפרט שיצטרכו ריבוי אתרוגים בשביל ריבוי בני ישראל מכל הדורות. ובודאי לא יסתפקו באתרוג של הקהל, אלא לכאור"א יהי' אתרוג משלו⁶.
- מצות ערבה: מצות ערבה הלכה למשה מסיני. שלוחי בית דין יורדים למוצא (מקום למטה מירושלים) וקוטפים ענפי ערבה בנות 11 אמה.
- כתב הרמב"ם⁷: כל ישראל מוזהרים להיות טהורים כל רגל מפני שהם נכונים להכנס למקדש לאכול קדשים.
- טומאת עמי הארץ ברגל כטהרה היא חשובה, שכל ישראל חברים הם ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרים עצמם ועולים לרגל, לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל⁸.

6. ר"ד ש"פ נח תשמ"ט.

7. הובא ונתבאר בלקו"ש ח"ב פ' שמיני באורך.

8. רמב"ם מטמאי מו"מ פ"א ה"ט - ממשנה וגמ' חגיגה כו, א. ונת' בלקו"ש ח"ז ע' 20 ואילך.

• מצא סכין בירושלים ביום טוב שוחט בה מיד שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין?

9. רמב"ם אבוה"ט פ"ג ה"ה - ממשנה שקלים פ"ח מ"ב. פסחים יט, ב. וקמ"ל, דאף שגזרו חכמים על כל הכלים הנמצאים שיהיו בחזקת טומאה (שם ה"ד), ביו"ט חזקתן טהורין. ואף שבירושלים בלא"ה כל הכלים הנמצאים טהורין שלא גזרו טומאה (שם. מטמאי מו"מ פ"א ה"ב), וכנראה הטעם כיון שגזרו הטמאים בירושלים מחמת שכל העם אוכלים קדשים (ראה מאירי ופי' הר"ש סריליאו שקלים שם מ"א [לענין רוקים הנמצאים בירושלים]). ובמאירי שם מ"ב (לענינו): שהוא מקום מוחזק בטהרה. ועד"ז כ' בפסחים ע, א: אין כאן חזקת טומאה בירושלים שהטרה מצויה לכל. וראה גם (לענין אחר) לקו"ש הל"ז ע' 24) - לדעת הרמב"ם, בסכנים לשחיטת קדשים גזרו מפני חומרת הקדשים (ובמאירי (שם ושם) פ"י באו"א), אבל ביו"ט לא גזרו. ופשוט, שהסכנים טהורים ביו"ט גם לשחיטת חולין. ואדרבה. והנה, ברמב"ם שמצא הסכין בירושלים. ועיי"ש בראב"ד ובנו"כ. ויל"ע בדעת הרמב"ם, דמוקי לה במצא בירושלים, והלא גם חוץ לירושלים חזקתם טהורים, את"ל (ראה ערוה"ש העתיד (סי' קכא אות ג-ד), הובא בלקו"ש הל"ז ע' 25 ה"ה הערה 48. ובלקו"ש שם נראה כנוטה לסברא זו. וכ"כ בלקוטי הלכות חגיגה כו, א בז"ת ד"ה ויאסוף בשי' הרמב"ם. וראה שיח יצחק חגיגה שם. ואולי איכא למשמע הכי מראב"ד שם ה"ה, עיי"ש"ה. ויתכן שבסו"ד נטה קו מסברא זו) שהדין שכל ישראל חברים הם ברגל (רמב"ם מטמאי מו"מ פ"א ה"ט) אינו רק בירושלים, והרי ד"ז קאי גם על כלים (כמפורש שם).

[ולהעיר מלשונו כאן, "שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין", ולא התנה שזהו דוקא בירושלים. (משא"כ לפני"ז, במצא ביו"ט יוסף, שפי' דקאי בירושלים). וכמו"כ ילה"ע, דמשמע קצת, שד"ז הוא בכל הכלים, שחזקתם טהורים, ולא רק בסכנים הנמצאים, ולפ"ז אין הטעם משום שבדאי הטבילו לצורך שחיטה, וכמ"ש בפיה"מ שם (וכבר העיר בכס"מ עמ"ש הרמב"ם כאן לפרש באו"א, לפי של"ג על כלים הנמצאים ביום זה) - שרק ביו"ט יוסף אמרו כן, שצריך להטביל סכניו לצורך שחיטת פסחו, משא"כ בשאר יו"ט ל"ש למימר הכי. אבל משמעות סוגיית הגמ' פסחים שם, וכן במאירי שם, שגם ביו"ט הוא מה"ט. אלא, שבשאר כלים בלא"ה טהורים בירושלים, כנ"ל].

(ובאמת, עיקר כוונת הרמב"ם שאפי' בירושלים נמצא ביו"ט שונה ומטביל, וכמ"ש הראב"ד בביאור דעתו, דאוקי לה בנמצאת בירושלים, דעכצ"ל דלא מיירי חוץ לירושלים, שבלא"ה חייב בטבילה. והכריח מזה, שגם בירושלים גזרו על סכנים הנמצאים, חוץ מהנמצא ביו"ט. וא"כ אפ"ל, שלענין זה - קאי גם בנמצאת חוץ לירושלים. אלא שד"ז לא נתפרש להדיא ברמב"ם). ולכאור' צ"ל, דאף שגזירת כלים הנמצאים הוא בפשטות מחשש שנפלו מע"ה (וראה אפיקי מים טהרות (מיטלמן) סס"ב סק"א, בשלילת ד"ה הח"א טהרות ס"ז סק"ד דמיירי ברובם חברים. וראה שם ס"ח סק"ד שהוא מחשש מיעוט זבים), מ"מ חמירי מכללי של ע"ה ענין זה, שלא אמרו שחברים הם ברגל וכלים טהורים רק בכלים של ע"ה, שאפשר לברר אצלו אם נטמא (אף שא"צ לברר בפועל), וכאן מיירי בכלים הנמצאים (בשוקים וכו'), ויש לחשוש שמא בזב או במת נטמאו (שם ה"ד), שהרי לא כאו"א יכול לטהר עצמו. [וכמו רוקים הנמצאים בירושלים, שאף שבאמצע הדרך טהורים מה"ט גופא, לפי שכל ישראל טהורים ברגל, שבצדדים טמאין, כיון שהטמאים ברגל - והיינו, מי שנשאר טמא ואינו יכול לטהר (פיה"מ שקלים שם מ"א) - מועטים ופורשים לצדי הדרכים (משנה שקלים שם. רמב"ם אבוה"ט פ"ג ה"ח)]. (ואף שלשונו במטמאי מו"מ פ"א ה"ב משמע קצת דשוו אהדי (כלים של ע"ה וכלים הנמצאים) - יל"ד. ובלא"ה מוכרח לחלק ביניהם (וליהי"פ), שהרי כלים של ע"ה טמאים גם בירושלים, והיינו אפי' טומאת מת, משא"כ בכלים הנמצאים (וראה גם ח"א שם ס"ח סק"ג)).

ומ"מ הקלו ביו"ט בירושלים, אף בנמצאים. (וצ"ע מ"ש מרוקים הנמצאים, שבצדדים עכ"פ טמא. ולהעיר ממאירי פסחים יט, ב שגם בכלים הנמצאים, באם מצאם מוקצים במבואות קטנים, כמו שפיתוהו אדם לשם, טמאים. ונראה שכן משי"א בפסחים שם "בגזיתא". וצ"ע דבגמ' קאי לר"מ דוקא).

ואף שע"ה אין בקיאיין בדיני טומאה (ראה פיה"מ כלים פ"י מ"א. מטמאי מו"מ פ"י ה"א) ובפרט בטומאת היסט (מטמאי מו"מ פ"ג ה"ד) וכן אין יודעין הלכות טבילה וחציצה (שם ה"ב), ומה שייך לברר אם נטמאו או לא. וצ"ל שגם לזה ל"ח מה"ת כ"א מחמת גזירה, לפי שרובם בקיאיין ונזהרים, ורק מדרבנן חיישינן למיעוטא, וברגל ל"ג לחוש לזה. [ודוגמא לדבר: דין טומאת מת, שבכלי סתם של ע"ה חוששינן שמא טמא מת הוא (מטמאי מו"מ פ"א ה"ב. שם פ"ב ה"א), ובאמר להדיא שכלי זה טהור מטומאת מת נאמן (פ"א שם. וראה לקו"ש שם ע' 23). וכן במכירי שאוכל בתרומה (פ"ב שם). וכל גזירות חכמים הם כך, ולדוגמא, שמחד גיסא ע"ה מטמא גם בהיט (לדעת הרמב"ם. ובמק"א הארכנו. ואכ"מ), ולאידך בסתמא ל"ח לטומאת היסט בע"ה, אף שאין בקיאיין בטומאת היסט, ורק כשנמצא לבד ללא השגחה (פיה"מ טהרות פ"ז מ"ב). ולהעיר מתפא"י טהרות פ"ח מ"ב (בבועז סק"ד) שאשת ע"ה נאמנת לפעמים]. ויומתק ויתר

- סוכה בעזרה עבור אכילת לחמי תודה וכיו"ב, וכן בכלל בנוגע שאר עניניהם (משא"כ אכילת קדשי קדשים וחולין) - ראה בהערה¹⁰.
- החליל [שמחת בית השואבה עם כלי שיר וכו'] אינה דוחה שבת ויום טוב. אלא, שבשיחת ערב חג הסוכות ה'תשנ"ב נאמר, שלאחרי הגאולה האמיתית והשלימה לא שייכים אז כל עניני גזירות וכיו"ב, וממילא עורכים שמחת בית השואבה מיד בלילה הראשון¹¹.
- בכל יום מימי החג, עם שחר יוצאים הכהנים והעם לשאוב מים ממעיין השילוח בצלוחית של זהב המכילה שלשה לוגים (כחצי ליטר). לאחר השאיבה, מגיעים לשער המים בבית המקדש, תוקעים ומריעים ותוקעים. ומנסך המים על גבי המזבח.
- זוקפים ערבה בצדי המזבח וראשיהם כפופים בצדי המזבח. וגוחות (מוטות) על המזבח אמה. הכהנים (וי"א גם זקני ירושלים שאינם כהנים) מקיפין את המזבח (בלולב או בערבה) פעם אחת, ואומרים: אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הושיעה נא. ובאים העם ולוקחין ממנה ונטלים אותה¹².
- בזמן הבית, אין מצות ערבה דוחה שבת. אבל יתכן שלעתיד לבוא כשיתבטל כל עניני גזירות יקיימו מצות ערבה גם בשבת¹³.
- בבית המקדש מקריבים היום 13 פרים, 2 אילים, 14 כבשים וכולם עולות. ושעיר לחטאת. בכל יום מימי החג הקריבו כנ"ל, אלא שהפרים פוחתים מדי יום. ביום השני - 12 פרים. בשלישי - 11 פרים וכו'. [וזהו, בנוסף לקרבנות הפרטיים שעל כל אחד להביא ביום הראשון של חג: עולת ראייה (אלא שבפועל לא דייקו להקריבם ביום טוב ראשון), שלמי חגיגה, ושלמי שמחה (שחיוב הקרבתו פעם אחת במשך החג - כתשלומין ליום הראשון)].
- כל שבעת הימים החליל מכה לפני המזבח.
- בחנוכת בית השלישי יקריב הנשיא קרבנות (7 פרים 7 אילים לעולה ושעיר לחטאת) כמפורט ביחזקאל.

להנת' בלקו"ש שם ע' 25, שברגל חל גדר ציבור על כולם. (ולהעיר, שבשעתו בהשיחה - כ' חשון תשמ"ו - נת' בזה, שהוא מעין ודוגמת ("כעין דאורייתא תקון") הדין דטומאה הותרה בציבור).

ובראב"ד (הני"ל) כ' שחוץ לירושלים יש לחוש משום מגעות עוברים ושבים, משא"כ בירושלים שאין טמאים מצויים שם. ופשוט, שאין לפרש בכונתו דחיישין לנגיעת נכרים - דלשונו "ל"מ כן. גם י"ל דמיררי בישראל החשוד על הטהרות יותר מע"ה, שע"ה רובם נזהרים מטומאה ורק מדרבנן גזרו, משא"כ במי שלמטה מדרגת ע"ה.

10. שקו"ט באג"ק ח"ב ע' ח. וראה הנסמן בירחון האוצר גל' כ בארוכה.

11. ועד"ז בשיחת ש"פ האזינו (התועודות ב) תנש"א (גם לגבי זמן בית ראשון). שיחת שמחת בית השואבה תשט"ו (בזמן בית ראשון). ולהעיר מהשקו"ט עד"ז בנוגע לתק"ש לעת"ל ברי"ה שחל בשבת. ואכ"מ.

12. כ"כ הרמב"ם לולב פ"ז הכ"ב. ובכמה כת"י ל"ג לה. וראה רבינו מנוח שם. ושקו"ט מזה בכ"מ. וגם בזמן

הזקופה, הנטילה, וההקפה. ואכ"מ. וראה הנלקט בס' מנחת יוסף ברנשטיין פרק מצות ערבה.

13. ולהעיר מהמענה בקשר עם שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח - נדפס בריש ס' מעייני הישועה הוצאה חדשה.

- בזמן שבית המקדש קיים אוכלין בשר שלמים לשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות¹⁴, שלדעת אדה"ז, ש"עיקר המצוה" דשמחת יום טוב (אצל אנשים) היא אכילת בשר שלמים¹⁵, אין זו שמחה גשמית בלבד, אלא שמחה של מצוה, ושיש בה קדושה (אכילת קדשים)¹⁶.

קצת דיני אכילת קדשים¹⁷:

- כבר נזכר לעיל שהכל חייבים לטהר עצמם ברגל¹⁸. י"א שברגל לא נכנסו לבתים בירושלים מחשש טומאת אהל, ולנו ברחוב. [ואולי ברגל שכולם מטהרים את עצמם אין מקום לחשש]. ואיך שיהי', בודאי צריך ליזהר לא להיכנס לבית שיש חשש טומאה. באם נמצא בבית כלי שהי' באהל המת, אפי' הבנין גבוה כמה קומות, אין לשהות שם. כמו כן, יזהר שלא לנגוע בבגד מטה וכסא שאינם בדוקים מטומאה, שמא נגעה בהם נדה וכדומה. ניתן לישב על כסא פלסטיק, או מזרון מגומי וכדומה. כן, ניתן לאכול אוכלים שלא הוכשרו לקבל טומאה.
- מעלה תיקנו בקדשים שסתם ידים צריכים טבילה בארבעים סאה לקדשים. אין לאכול השלמים קודם ההקטרה, שהאימורים מתירים הבשר באכילה. אבל אם נטמאו או שאבדו, אינם מעכבים את האכילה, ומותר לאכול הבשר אחר זריקה. אכילת קדשים מצוה גם לבעלים ולא רק לכהנים. ומברכים על האכילה: אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח/על אכילת שלמים. מצות אכילת קדשים בכזית, ושאר הבשר אוכל בכדי שלא יהא נותר. וי"א שיש מצוה באכילת כולו. עוד מצוה בחג, אכילת השלמים משום שמחת יו"ט, כנ"ל. ומצוה זו מתקיימת בכזית (וי"א שצ"ל לשובע - בכביצה). אשה בעלה משמחה שמקריב קרבן ונותן לה לאכול. [ויש חולקים]. קטנים פטורים מאכילת שלמי שמחה. אכילת כל הקדשים, גם קדשים קלים, צריך להיות דרך חשיבות וגדולה ("למשחה לגדולה") כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים,

14. הל"ג ע' 62 ואילך.

15. וידועה החקירה אם המצוה רק באכילה או גם בהקרבה. ולדעת הצ"ח - הובא שם - המצוה להקריב פעם א' בחג. ועוד מצוה באכילה במשך החג. [ולכא' נ"ל לה"ר דתרווייהו איתנהו, מרמב"ם חגיגה פ"ב ה"ד, ממה שהצריך ב' הטעמים. ולע"ע ל"מ שיעירו מזה. שו"מ בס' קול בן לוי ס"ג ד"ה ואת זה (בדפ"ח - קי, א ואילך) שעמד בזה. ויל"ע במפתחות ברמב"ם פרנקל ואינו תח"י כעת. ומ"מ י"ל שכיון שהמצוה שיהא בשר קרבן צ"ל ראוי לביאה. והרי אצ"ל זביחה בשעת שמחה. ואכ"מ כעת].

16. עיי"ש באורך.

17. פרטי דיני שחיטת, הקרבת והכנת השלמים, לא נזכרו כאן כ"א השייך לאכילה בחג במיוחד. רשימה חלקית בלבד, ובכמה פרטים - כמה וכמה דעות, ולפעמים - שנוי במחלוקת הפוסקים מן הקצה אל הקצה. ותשבי יתרך ספיקות, ולכשיבוא - משה ואהרן עמהם. לא הובאו בכ"מ כל הדעות. ולפעמים - (משמעות) ההכרעה בדברי רבותינו נשיאנו לכאן או לכאן.

18. לענין קיום מצוות עונה ביו"ט מצד חובת שלמי שמחה - ראה הגהות חשק שלמה ערכין ג, ב. שו"ת מנחת ברוך רס"י עז. ועוד. ולהעיר מנחל קדומים (לחיד"א) סו"פ מצורע בישוב קושיית ברכת הזבח (הובא במג"א סר"פ) לענין עונה בשבת לאוכלי חולין בטוהרה. והה"נ הכא.

וצריך להיות צלי בחרדל¹⁹. קדשים קלים, ושלמי שמחה בכלל, נאכלים בכל העיר ירושלים [וי"א: רק בקומת קרקע של ירושלים]. מבחינה פרקטית, מומלץ לאכול השלמים המוגשים חמים לשולחן בכלי מתכות או בכלים חד-פעמיים [שטעם הבשר הנבלע בכלים דינו כנותר, כדלקמן. וכן מומלץ לנקות את השולחן מכלים אחרים]. צריך להשתדל שלא ישאיר ממנו אחרי סוף זמן אכילתו. אם גמר אכילתו, י"א שיכול להניח אחרים האוכלים, ואינו עובר בלאו דנותר, כיון שסומך עליהם. אבל אין לסמוך על קטנים, ועליו מוטל להשגיח שלא יוותר. לאחר סוף זמן האכילה מטמא את הידים. מצוות לינה בירושלים בליל ראשון של יו"ט [נוסף למצוות לינה במוצאי יו"ט ראשון, ויש בזה ב' אופנים - משום הרגל או משום הקרבן²⁰]. שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, היינו ביום הזריקה וכל הלילה וכל יום המחרת עד שתשקע החמה (ובנדון דידן, כשהוקרב בט"ו תשרי, עד סוף יום ט"ז תשרי. ולכתחילה, עיקר מצותו ביום הראשון ובלילה שלאחריו). הנותר מצותו בשריפה. זמן שריפה הוא רק בבקר, ואין שורפין בלילה. כלים שהשתמשו בהם לבשר השלמים בעודם חמים צריכים מריקה ושטיפה והגעלה בירושלים. וכלי חרס צריך שבירה. בכלי זכוכית, יש מחמירים לשוברו ולא לסמוך על מריקה ושטיפה. ובכלי פלסטיק ועטיפות פלסטיק, מחלוקת אם צריך מריקה ושטיפה או שבירה.

יום ועש"ק, ערב שבת חול המועד:

- ממלא חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה עבור ניסוח המים של שבת.
- אין מוסיפים על 48 תקיעות במקדש. היום היו שם 48: בכל יום היו שם 21. ועוד 9 כבכל יום שיש קרבן מוסף. ו-12 נוספים כבכל יום מחג הסוכות. ו-6 כבכל ערב שבת²¹.

19. ולדעת התוס' באם ערב לו באופן אחר - רשאי לשנות באכילתו. ובמק"א - בקובץ הללו עבדי ה' - הארכנו בדעת הרמב"ם. בדרשה לחגה"ש תשע"ה (ב-770) שקו"ט במי שלא הכין חרדל לשלמי, אם מותר להוציא מרשות לרשות, או לכבות בגחלת של מתכת למתקו ביו"ט, כיון שאכילת חרדל אינו שוה לכל נפש.

20. במדרש עה"פ במגילת רות "באשר תליני אליך", משמע שמצות לינה שייכת גם בנשים, בקרבנות שלהן.

21. כשישראל בישובן - כ"ה בשו"ע (ודאדה"ז) או"ח סרנ"ו. ול' הרמב"ם (שבת פ"ה הי"ח) מדינות ועיירות של ישראל - משמע רק כשהן תח"י ישראל. ובמער"ק שם שגם בבבל תוקעין, באם העיירות של ישראל, וכדמוכח בשבת לה, ב. אבל בס' החילוקים בין אנשי מזרח ובני א"י (סנ"ד) שבני בבל אינן תוקעין. ואולי בזמנם הפסיקו בני בבל לתקוע.

ולהעיר שבתוס' סוכה נ, ב ד"ה דרבנן מ' שגם התקיעות להבטיל ממלאכה הן צורך מקדש שהתירוס משום שבות במקדש, עיי"ש.ה. ועוד להעיר שאי"ז רק בגדר הכרזה, כ"א דין תקיעות ממש, כשאר תקיעות שבמקדש, כדמוכח בתוס' ערכין י, א ד"ה אין שדנו בדיני הפסק.

- בטעם שאין תוקעין בזמנינו - ראה כה"ח סרנ"ו סק"א בשם רוח חיים שם. שו"ת רשב"ן או"ח סי' קלז. אורה ושמחה שבת פ"ה הי"ח. חי' ר' גדלי' שבת ס"א. חוט שני שבת פ"ט סק"א.

[בנוגע למספר שש תקיעות בחוה"מ שאין מניחין תפילין, ול"ש תקיעה לחלוץ תפילין - ראה שו"ת גידולי

שבת חול המועד:

- החליל [שמחת בית השואבה עם כלי שיר וכו'] אינה דוחה את השבת.

שמיני עצרת:

- בבית המקדש מקריבים היום פר אחד, איל אחד, 7 כבשים וכולם עולות. ושעיר לחטאת.
- (קרבנות שמע"צ והענין בזה - נת' בכ"מ בדא"ח).

שמחת תורה:

- בשיחת ליל שמחת תורה תשמ"ט נזכר שילכו להקפות ביחד עם כל האושפיזין ומשיח צדקנו בראשם, ואז ישאלו את משיח צדקנו האם לערוך שבע הקפות או עשר הקפות...

אסרו חג:

- משעבר הרגל מעבירים כלי המקדש ממקומן להטבילין ולטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל²².

ציון הורוויץ ס"ד (ובהסכמה בראש הספר) ע"פ ח' הצ"צ לרי"ו (בפס"ד - שנו, ד).
 עוד שקו"ט בכ"מ, בנוגע לערב יו"ט (משא"כ בע"ש וערב פסח), אם תוקעים גם להבטיל ממלאכה ולהבדיל בין קדש לחול, כבערב שבת (נוסף לז' שבכל יום), וכן בנוגע לערב יו"ט האחרון, בין חוה"מ ליו"ט - ראה פירש"י חולין כו, ב ד"ה תקיעה. פיר"ח שבת קטו, א בשם רה"ג. פי' הרע"ב חולין פ"א מ"ז. ק"נ ביצה פ"ה סק"ו. שפ"א סוכה נד, ב. ועוד - נסמנו באוצר מפרשי התלמוד סוכה נג, ב. קובץ בית אהרן וישראל גל' צא. ושוב איקלע לידי שו"ת שיח יצחק ח"ב שי"ל ז"ע מכת"י, וראה שם סכ"ז מזה].
 22. וראה לקו"ש חל"ז פרשת שמיני באורך.

חנוכה:

- הדלקת נרות חנוכה כשיטת בית שמאי: בכ"מ, שלעתיד לבוא הלכה כב"ש, ולפ"ז ידליקו באופן ד"פוחת והולך"²³. ובשיחת ערב חנוכה תש"נ: ויש לעיין האם כבר בתחילת בואו של משיח צדקנו תהי' הלכה כבית שמאי, וכבר בשנה זו ידליקו ביום הראשון של חנוכה שמונה נרות, דא"כ מובן שגם ההכנות לחנוכה, צריכות להיות בהתאם לזה וכו'. ובשיחת ש"פ וישלח תשנ"ב: ואז תהיה ג"כ השלימות דמוסיף והולך מיום ליום וכו'. ולהעיר שע"פ שיחת שמח"ת תשנ"ב, בתקופה הראשונה של ימות המשיח ההלכה תהי' כבית שמאי, ובתקופה השנייה תהי' ההלכה גם כדברי בית הלל וגם כבית שמאי, משום שאז יתגלה בעולם הגשמי הגילוי של עצמותו ית' שהוא נמנע הנמנעות ואצלו הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"²⁴. [ולהעיר שלפי גירסא אחת²⁵ כל המועדים בטלים לימות המשיח חוץ מחנוכה ופורים²⁶]. וכשבא משיח באמצע חנוכה - ראה בהערה²⁷.
- מגילת חנוכה: בשו"ת צפנת פענח החדשות²⁸: "ונזכה במהרה לביאת משיח צדקנו ולגאולה האמיתית ואז יתגלה לנו המגילה שכתבו זקני ב"ש וב"ה על חנוכה שהי' בזמנם²⁹, רק כיון דלא הוה נביאים אז א"א לעשות מגילה ולא ניתן לכתוב כמבואר ביומא דף כט, א. ואי"ה לע"ל במהרה יתגלה לנו הנביאים ויתגלה לנו המגילה".
- מוסף ראש חודש: מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת). וזהו, נוסף למוספי שבת וקרבת תמיד³⁰.

23. וכ"ה בשיחת נר ג' דחנוכה תשמ"ז (ע"פ סרט הקלטה)

24. ומצאתי בענין זה בשער ישכר להרה"צ וכו' ממונקאטש (חדשי כסלו טבת מאמר ימי אורה אות ע), שהביא בשם זקינו בעל שם שלמה ממונקאטש, שלעת"ל יעשו כדעת שניהם, פוחת והולך ומוסיף והולך. ועי"ש הרמז בזה שבכל לילה ידליקו ט' נרות.

25. הובא באגרת הטיוול דרוש אות מ. ס' החיים ח"ג רפ"ז. וראה לקו"ש ח"ה ע' 172 הערה 4.

26. וראה עט"ז סת"רע"ו שנוסח הברכה "להדליק" קאי על הדלקת נ"ח לעת"ל. אבל להעיר ממשמעות מגיד מישרים פ' ויקהל שרק סיפור הנס שייך לעת"ל. וי"ל. וראה בן איש חיל ח"ב דרוש א' לש"ש. וצ"ע בגדר הדלקת נר חנוכה בלילה לעת"ל - ראה בשמו"ר פי"ח, יא: לעתיד לבא הלילה נעשה יום שנאמר והיה אור הלבנה כאור החמה. ולהעיר משו"ת באר משה ח"ח סי"ז.

27. שקו"ט מזה בכ"מ. והאריכו בכמה צדדים בדבר בירחון האוצר שי"ל לחודש כסלו תשפ"א.

28. ח"א סמ"ה.

29. הל' גדולות הל' סופרים סע"ה. וראה לקו"ש חט"ו ע' 368 הע' 17. שיחת ש"פ וישב תש"נ (בסה"ש).

30. ומקריב מוספי שבת ואח"כ של ר"ח - רמב"ם תמידין ומוספין פ"ט ה"ב.

- ראש חודש שחל להיות בשבת שירה של ראש חודש³¹ דוחה³² שירה של שבת כדי לפרסמו שהוא ראש חודש³³.
- לעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה, אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו". ויתירה מזה: "הרי שחל ר"ח להיות בשבת . . באים שני פעמים אחד של שבת ואחד של ר"ח והעבים טוענין אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים והם מתפללים שם בבוקר והם טוענים אותם לבתיהם מי אלה כעב תעופינה הרי של בוקר וכיונים אל ארובותיהם הרי של מנחה"³⁴.

א' טבת:

- זמן הבאת עצי הכהנים והעם - באחד בטבת, שבו בני פרעוש [בן יודא, בפעם ה]שני³⁵.
- י"א³⁶ שלעת"ל כשיקדשו שוב ע"פ הראי', יעשו חנוכה במקומות רחוקים תשעה ימים מחמת ספיקא דיומא³⁷.

31. בכ"מ שלא מוצאנו בגמ' שיר של ר"ח ונשתכח מהו. ויש שכתבו שהוא ברכי נפשי - ראה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סכ"ה ע"פ מדרש הנעלם. שלה"ג פ"צ. באה"ג ח"ב פ"ב סל"ג. התעוררות תשובה ח"א סי' קצב ד"ה והנה. ערוה"ש או"ח סתכ"ג ס"ה. (ושם סתכ"ד ס"ג שכ"ה במס' סופרים. אבל לפנינו ליתא). ועוד. אבל במאירי סוכה נד, ב שהוא הרנינו (אבל ראה מאירי סוכה ר"ה ל, ב). ובאר"ח הל' ר"ח (ע"פ מס' סופרים ספ"ז) שהוא יהי כבוד, ה' מלך, ושירו לה' שיר חדש והודו לה'. וכ"כ בשו"ת חקרי לב או"ח סל"ב. ובשו"ת הרמ"ע מפאנו שם מפרש במס' סופרים פי"ח ה"א שאומרים וישב אלקים את אונם. וי"א ה' אדוננו מה אדיר שמך (שלה"ג ובאה"ג שם בשם י"א). וראה גם תפא"י פתיחה לס' קדשים בקונט' חומר בקודש פ"ו אות יא. נועם מגדים להפמ"ג סק"י"א. לקוטי הלכות סוף תמיד. מכתבי תורה (גור) סי' קג - ע' קסד.

32. אבל במנ"ח מ' שייב קרוב לסופו (והוא בלקו"ש חכ"ד ע' 233 הע' 38) שאינה נדחית לגמרי כ"א שקוראים אותה בשחרית ובמנחה. וכ"כ בשו"ת אבנ"ז או"ח סכ"ד סק"ד. (ובכלל, ר"ל ששיר של ר"ח הוא רק במוסף ולא בתמידין. וכ"ה בקרית ספר תמידין ומוספין פ"ו. שו"ת חקרי לב שם. שו"ת אבנ"ז שם. אבל בשו"ת הרמ"ע מפאנו שם ובספרו עש"מ במאמר אכ"פ פ"ט שגם במנחה אומרים שיר של ר"ח. וי"א גם לגבי יו"ט שרק במוסף אמרו שיר של יו"ט - טו"א ר"ה ל, ב ד"ה תמיד. שו"ת ראשית בכורים ס"ח. ועוד. אבל ראה מג"א סי' קלב סק"ד. וי"א שביו"ט אמרו הלל בשעת התמידין. ואכ"מ). וראה מכתבי תורה שם.

וי"מ שר"ח קודם, ואומרים תחילה של ר"ח ואח"כ של שבת, כדעת רב ספרא בסוכה שם. וראה סוכת זוד בסו"ט בית המלך תמידין ומוספין פ"ו ה"י - יב, א.

33. רמב"ם תמידין ומוספין שם. אבל ברש"י סוכה שם ד"ה לידע משמע שהוא רק כשר"ח בזמנו.

34. יל"ש ישע"י רמז תקג. וראה לקו"ש ח"ט ע' 292. חכ"א ע' 383 (צילום גוף כתי"ק - נדפס בריש סה"מ תשל"ז).

ד"ה והי' מדי חודש תשל"ז.

35. ופעם הראשונה - ה' מנחם אב - תענית פ"ד מ"ה. ועיי"ש בתויו"ט. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1105 הע' 9.

אבל להעיר ממשמעות פירש"י עירובין מאו, ד"ה מבני סנאב, שכולם היו ע"פ הגורל.

36. מנ"ח מצוה שא סק"ו. ועוד.

37. ולהעיר משיחת זאת חנוכה תשל"ח, שכיון שקס"ד שבתורה הוא ג"כ תורה, יש להמשיך בעניני זאת חנוכה למחרתו, מצד השקו"ט בספרים (וראה גם שיחת פורים תשי"ט) במה שאין עושים יו"ט שני של גלויות בחנוכה. ושם, שמחרת זאת חנוכה הוא בדוגמת שמחת תורה.

אבל בשיחת שמח"ת תשמ"ט שלעת"ל לא יהי' ספיקא דיומא כיון שיוכלו להודיע על קידוש החודש תיכף ומיד בכל המקומות (אלא, שבשאר יו"ט שנהגו בני" במשך ריבוי דורות בחוץ לארץ לעשות יו"ט שני, יש מקום לומר שישמיכו לנהוג כן גם לעת"ל, עיי"ש).

- אין מביאים ביכורים אחר חנוכה, שהביכורים שביכרו אחר חנוכה הם חשובים משנה הבאה ויניחם עד אחר עצרת. והטעם לפי שנאמר "אשר תביא מארצך", שמביאים בכורים רק כל זמן שמצויים על פני ארצך, שעדיין לא כלו לחי' מן השדה. אבל אחר חנוכה כבר כלו מן השדה³⁸. לענין פירות שגדלו בשנת השמיטה - ראה בהערה³⁹.

עשרה בטבת:

- כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידיים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה⁴⁰.
- ובלקוטי שיחות⁴¹: "מכיון שעשרה בטבת הוא ההתחלה והסיבה דכל הצומות, הרי כאשר מהפכים אותו ליום טוב, מתהפכים בדרך ממילא כל שאר הצומות ל"ימים טובים וימי ששון ושמחה"⁴².
- בשולחן ערוך (סוף הלכות תענית)⁴³: ולעתיד לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות⁴⁴, שלכן הובא בשו"ע להלכה בזמן הזה, שנוגע למעשה באופן התענית, שהתשובה ביום התענית היא באופן כזה שפועלת (עד) שהצום יהפך "לששון ולשמחה".

38. ויל"ע בסוף זמן הבאת ביכורים לעת"ל (ראה יחזקאל מז, ל. ועד"ז שם כ, מ), שהפירות מצויים על פני השדה גם אחרי חנוכה, שעתידיים אילנות שיוציאו פירות בכל יום (שבת ל, ב), ויקויים היעוד "ונגש חורש בקוצר" (עמוס ט, יד. וראה תו"כ בחקותי כו, ד. ולהעיר משה"ש תנשא ח"ב ע' 743 הע' 70. שם ע' 809 הע' 131). גם צ"ב בדין חיוב בכורים בגדל ע"י נס. ואכ"מ.

39. ראה בלוח יומי לחגה"ש תשע"ה. וש"נ.

40. ראה לעיל בג' תשרי - צום גדלי'.

41. חכ"ה ע' 449.

42. וראה גם בשיחת ש"פ ויחי תשנ"ב.

43. ועד"ז בטור שם (בשינויים. ונתבאר בלקו"ש חט"ו שם ע' 414 הע' 19).

44. חט"ו שם ע' 416. וראה שם הע' 38.

פורים

- לרוב הפוסקים (וכ"ה להלכה) – מצות זכירת עמלק נוהגת מן התורה גם בזמן הזה כשאין אפשרות למחיית עמלק. אבל י"א שאינה נוהגת מדאורייתא רק בימות המשיח כשתהי' אפשרות לקיים מצות מחיית עמלק⁴⁵.
- תענית אסתר: "כל הצומות האלו עתידיים ליבטל לימות המשיח ולא עוד אלא שהם עתידיים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה שנאמר וכו"⁴⁶.
- הלל: גם לעתיד לבוא לא יאמרו הלל בפורים. אבל ראה בהערה⁴⁷.
- איסור מלאכה: לעתיד לבוא יהא פורים אסור בעשיית מלאכה מן הדין, וכדין יום טוב⁴⁸.
- אמרו חז"ל שכל המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם. ונתבאר בכ"מ. וגם בכ"מ בדא"ח.
- "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר, והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה, שאינן בטלין לעולם"⁴⁹.
- "חכמים הראשונים תקנו בזמן שבית המקדש היה קיים שיתחילו הדרשנים לדרוש ברבים הלכות הרגל שלשים יום לפני הרגל דהיינו שמפורים⁵⁰ ואילך

45. ראה בלעיל בחלק השו"ת סי' כג, ושי"נ ללקו"ש חכ"א (ע' 191 הערה 26).

46. ראה לעיל בג' תשרי - צום גדלי'.

47. ולהעיר בששו"ת בנין שלמה ח"א סני"ו שבזמן בית שני לא הקריבו תודה ושאר קדשים הנאכלין בתענית אסתר. ושמ, בטעם שאומרים מזמור לתודה.

48. פשוט, שהטעם דאכתי עבדי אחשוורוש אנן קאי אזמן התקנה ולא אזמן דידן (אף שכ"מ קצת בל"ש שו"ת חת"ס או"ח סי' קצב, וכ"מ בשיחת ש"פ צו תשל, נעתק בלקוטי ביאורים קארף לתיני אגה"ת פי"א, ח"ב ע' רכח. וצע"ק בהל' בלקו"ש חל"ו ריש ע' 179). וכדמוכח בל' הגמ' מגילה יד, א בהמשך "עבדי דאחשוורוש הוו". וכן מוכח בפירש"י שם ד"ה אכתי (וגם בד"ה אמר רבא). ובכ"מ גרסי גם בתחילה "הוו" ולא "אנן". וכן מפורש בירושלמי פסחים פ"י ה"ו: משונאיהם נגאלו לא נגאלון מן המלכות. וכ"כ לפרש בפסקי הרי"ד מגילה שם. אר"ח הל' מגילה סכ"ח. כלבו הל' פורים סמ"ה. מאירי מגילה שם. ועוד. וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 319. ועוד, שכל שלא תיקנו בשעתו אין לנו אלא מה שתיקנו הם. (וע"ד אמירת הלל למי שאין לו מגילה למי"ד קרייתתה זו הלילא - ראה העמק שאלה דלקמן. הנסמן בלקו"ש חל"ו ע' 169 הע' 20). ופשוט שגם בזמן ב"ש לא אמרו הלל בפורים מה"ט (כ"כ בהעמק שאלה שאלות סכ"ו סק"א). ושו"מ שכ"כ בלחמי תודה מגילה יד, א שגם לעת"ל לא יאמרו הלל. וצע"ק ברשימות חו' קעג: ווא"פ עדיין לומר הלל. אבל בפשטות קאי בכללות הענין דזה"ג ולא לגבי הלל בפורים. אבל ראה עין הבדולח מגילה י' ב. ילקוט אברהם ליפשיץ ביוסף אברהם סכ"ח (ק, א). שו"ת עטרת משה למברגר או"ח ח"ב סרע"א. וראיתי למעי שכתב לפרש כן בפיוט אלקיכם ישלח למוסף שבת חנוכה וועל הנסים הלל לגמור צעיר מהעביד. וגם בזה נראה דקאי על גוף הגאולה דלעתיד ולא אימי פורים (ובפרט דקאי בחנוכה התם).

48. מחשבות חרוץ אות כ (פייעטרוקב תער"ב - פה, רע"ג). וכבר קדמו ע"ד"ז ביערות דבש ח"ב (דרשות בק"ק אה"ו דרשה א' (בדפוס ווארשא - ק, ב)). (ולהעיר מדרשות חת"ס ח"א לפורים תקס"ד (קצו, ג). ושם - לז' אד"ש תקפ"ו (קנ"ג, ד)).

49. רמב"ם סוף הלכות מגילה. ומקורו - ראה בלקו"ש חכ"ו ע' 222. ונת' שם ע' 226 ואילך.

50. ומה שלא מתחילים מי"ג אדר, שלשים יום שלמים לפני י"ד ניסן, זמן הקרבת קרבן פסח, ובדיקת

ידרשו הלכות פסח . . לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל שלשים יום לפניו כדי להזכיר העם את הרגל שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלשים יום⁵¹.

- כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם כולם מבטלים עבודתם בבית המקדש, ובאים לשמוע מקרא מגילה.
- עתידה ירושלים להיות מגעת עד דמשק⁵². וצ"ע בזמן קריאת המגילה בירושלים דלעתיד. ואף שחלק זה אינו מוקף חומה מימות יהושע בן נון⁵³ - מ"מ מקום לקרוא בט"ו מדין סמוך ונראה (כיון שלא יהי' שבעים אמה ושיריים פנוי ביניהם, "מרוב אדם"⁵⁴)⁵⁵.

ט"ו אדר:

- בחמשה עשר באדר בית דין מוציאים שלוחים לתקן את הדרכים ואת הרחובות (בשביל עולי רגלים או דרכים לערי מקלט) ואת מקוואות המים. ונפנין בית דין לצרכי הרבים ולחפש ולבדוק על צרכי הצבור ועל עניני הקדשות. ויוצאין שלוחי בית דין ומסבבין לבדוק על הכלאים⁵⁶.
- (מחצית ה)שקל: ובו ישבו השולחנים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם מחצית השקל יקבלו ממנו⁵⁷. [ולהעיר מס' מעשה רוקח⁵⁸ שלעת"ל יתנו כל אחד שקל שלם].
- בנוגע להקרבת קרבנות צבור מתרומה חדשה כש"מהרה יבנה המקדש", בביאת משיח תיכף ומיד ממש, אף שלא הספיקו בשנה זו לגבות מחצית השקל מכל ישראל - ראה בהערה⁵⁹.

וביעור חמץ - ראה תוס' בכורות נו, ב. טורי אבן מגילה ל, א. ונת' באריכות בשיחת ש"פ תזריע תשד"מ. וראה שיחת י"א ניסן תשל"ד.

51. שו"ע אדה"ז ריש הלכות פסח.
52. ספרי דברים א. פירש"י זכרי' ט, א. אבל ראה פירש"י שם יד, ח.
53. ורק לעתיד דינו כמוקף חומה - ראה מהרש"א מגילה ו, ב. ולהעיר מסד"ה מגילה נקראת תשל"ט בנוגע לקריאת המגילה לעת"ל בירושלים המוקפת "חומת אש" דירושלים.
54. זכרי' ב, ח.
55. וראה בשו"ת בני ציון ח"ג קונט' שלום ירושלים. ולהעיר מתורת חיים בשלח (שמ, א). ואכ"מ
56. משנה - שקלים פ"א מ"א ובפ"ל הרע"ב שם. רמב"ם הלכות סוטה פ"ד ה"א. רוצח פ"ח ה"ו. ערכין פ"ח ה"א. כלאים פ"ב ה"ג. וראה לקו"ש ח"ז ע' 228 ואילך. וראה בשו"ת בנין שלמה סנ"ה מדוע עשו כן דוקא בפורים דמוקפים. אבל לשון הרמב"ם (ערכין שם) ל"מ כן. וראה גם ערוה"ש העתיד הל' ערכין סמ"ט ס"ב. ועייג"כ הגהות הרש"ש ריש שקלים. הגרא"מ הורוויץ מו"ק ו, א.
57. רמב"ם שקלים פ"א ה"ט, ע"פ שקלים שם מ"ג.
58. ריש מס' שקלים (וכ"ה בכמה ספרי דרוש). ולהעיר ממדרש הגדול נשא ו.
59. ראה לקו"ש חט"ז ע' 393 הע' 90. שיחת י"ג ניסן תשל"ח. ליל ד' דחגה"ס תנש"א - התועדויות תנש"א ח"א ע' 118.

דיני שתוי ושיכור:

- כל⁶⁰ כהן הכשר לעבודה, אם שתה יין אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים. ומותר ביין כל שהוא ואינו מוזהר אלא על רביעית. ואף על רביעית אינו באזהרה אלא כששתאו דרך שכרות רביעית יין חי בבת אחת מיין שעברו עליו ארבעים יום. אבל אם הפסיק בה או שנתן לתוכו מעט מים פטור.
- היה שכור משאר משקים המשכרים אסור להכנס למקדש [ולדעת המנחת חינוך⁶¹ בשאר משקים אין שיעור, וכל שמשכר אסור בביאת מקדש]. ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקים המשכרים הרי זה לוקה ועבודתו כשרה. וי"א שגם בשאר משקין המשכרים דינו כשותה יין ומחלל עבודה וחייב מיתה בידי שמים.
- וכן אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להכנס למקדש כולו מתחילת עזרת ישראל ולפנים כשהוא שתוי יין או שיכור אע"פ שאינו באזהרה, שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש שיכנס בו מנוול.

60. ולהעיר שכהן היודע מאיזה משמר הוא ומאיזה בית אב הוא אסור לשתות יין אותו היום גם בזמן הזה. וראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 618 שמכאן שבנין ביהמ"ק יכול להיות מיד, גם בפחות מכדי הילוך מיל.

61. מצוה קנב. וכ"מ דעת אדה"ז.

פסח:

א' ניסן:

- הקרבנות החל מהיום באים מהתרומה חדשה - מתרומת "מחצית השקל" של השנה.
- מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת). וזהו, נוסף למוספי שבת וקרבת תמיד.
- כשחל בשבת: ראש חודש שחל להיות בשבת שירה של ראש חודש⁶² דוחה⁶³ שירה של שבת כדי לפרסמו שהוא ראש חודש⁶⁴.
- עליה לרגל בשבת ור"ח: לעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה, אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו". ויתירה מזה: "הרי שחל ר"ח להיות בשבת. . באים שני פעמים אחד של שבת ואחד של ר"ח והעבים טוענין אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים והם מתפללים שם בבוקר והם טוענים אותם לבתיהם מי אלה כעב תעופינה הרי של בוקר וכיונים אל ארובותיהם הרי של מנחה"⁶⁵.

ז' ניסן:

- בקשר לחנוכת ביהמ"ק השלישי, כתוב ביחזקאל⁶⁶: "וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שגה ומפתי וכפרתם את הבית". ובפירוש הפסוק - הנה

62. בכ"מ שלא מצאנו בגמ' שיר של ר"ח ונשתכח מהו. ויש שכתבו שהוא ברכי נפשי - ראה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סכ"ה ע"פ מדרש הנעלם. שלה"ג פ"צ. באה"ג ח"ב פ"ב ס"ג. התעוררות תשובה ח"א סי' קצב ד"ה והנה. ערוה"ש או"ח סתכ"ג ס"ה. (ושם סתכ"ד ס"ג שכ"ה במס' סופרים. אבל לפנינו ליתא). ועוד. אבל במאירי סוכה נד, ב שהוא הרנינו (אבל ראה מאירי סוכה ר"ה ל, ב). ובאר"ח הל' ר"ח (ע"פ מס' סופרים ספ"ז) שהוא יהי כבוד, ה' מלך, ושירו לה' שיר חדש והודו לה'. וכ"כ בשו"ת חקרי לב או"ח ס"ב. ובשו"ת הרמ"ע מפאנו שם מפרש במס' סופרים פי"ח ה"א שאומרים וישב אלקים את אונם. וי"א ה' אדוננו מה אדיר שמך (שלה"ג ובאה"ג שם בשם י"א). וראה גם תפא"י פתיחה לס' קדשים בקונט' חומר בקודש פ"ו אות יא. נועם מגדים להפמ"ג סק"י"א. לקוטי הלכות סוף תמיד. מכתבי תורה (גור) סי' קג - ע' קסד.

63. אבל במנ"ח מ' שייב קרוב לסופו (והובא בלקו"ש חכ"ד ע' 233 הע' 38) שאינה נדחית לגמרי כ"א שקוראים אותה בשחרית ובמנחה. וכ"כ בשו"ת אבנ"ז או"ח סכ"ד סק"ד. (ובכלל, ר"ל ששיר של ר"ח הוא רק במוסף ולא בתמידין. וליה בקרית ספר תמידין ומוספין פ"ו. שו"ת חקרי לב שם. שו"ת אבנ"ז שם. אבל בשו"ת הרמ"ע מפאנו שם ובספרו עש"מ במאמר אכ"ח פ"ט שגם במנחה אומרים שיר של ר"ח. וי"א גם לגבי יו"ט שרק במוסף אמרו שיר של יו"ט - טו"א ר"ה ל, ב ד"ה תמיד. שו"ת ראשית בכורים ס"ח. ועוד. אבל ראה מג"א סי' קלב סק"ד. וי"א שבינו"ט אמרו הלל בשעת התמידין. ואכ"מ). וראה מכתבי תורה שם.

64. וי"מ שר"ח קודם, ואומרים תחילה של ר"ח ואח"כ של שבת, כדעת רב ספרא בסוכה שם. וראה סוכת דוד בסו"ס בית המלך תמידין ומוספין פ"ו ה"י - יב, א.

64. רמב"ם תמידין ומוספין שם. אבל ברש"י סוכה שם ד"ה לידע משמע שהוא רק כשר"ח בזמנו.

65. יל"ש ישע"י רמז תקג. וראה לקו"ש ח"ט ע' 292. חכ"א ע' 383 (צילום גוף כתי"ק - נדפס בריש סה"מ תשל"ז).

ד"ה והי' מדי חודש תשל"ז.

66. מה, כ - הפטורת פ' החודש.

לפירש"י שם, יתחילו לעתיד שבעת ימי המילואים בר"ח ניסן ויגמרו בז' בניסן⁶⁷.

• כתב הרמב"ם: כל ישראל מוזהרים להיות טהורים כל רגל מפני שהם נכונים להכנס למקדש לאכול קדשים⁶⁸. ובפרט, לפני הפסח, שכל ישראל, האנשים והנשים, מוזהרים להקריב קרבן פסח בערב פסח, והיא מצות עשה שיש בה כרת, ויש "להזהיר את ישראל לטהר [בכדי] שיעשו פסחיהן בטהרה"⁶⁹. לפיכך, כל הטמאים שצריכים לספור שבעה נקיים ולטבול, ולהביא קרבן ביום השמיני⁷⁰ עליהם להתחיל מהיום למנות שבעה ימים (לאחרי שהפסיקו בטהרה אתמול), בכדי לעשות הפסח בטהרה. לגבי טמא מת - ראה בהערה כאן⁷¹.

ח' ניסן:

• הטמא בטומאת מת (וכעת כולנו טמאי מתים) עליו להתחיל מהיום ליהזר מטומאת מת, בכדי לעשות הפסח בטהרה. [ואפילו לשיטות שטומאת מת הותרה בציבור - בקרבן פסח מהדרינן אטהורים, כלומר, משתדלים לכתחילה להקריב בטהרה]. וכן כל הטמאים טומאת שבעה, עליהם להזהר מטומאה מהיום.

י' ניסן:

• ביקור קרבן פסח: לכתחילה, מצוה לבקר את קרבן הפסח שלא יהיה בו מום ד' ימים קודם השחיטה.

• הטמא בטומאת מת (וכעת כולנו טמאי מת) צריך להזות עליו מאפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. נמצא שהיום הוא האפשרות האחרונה להזות ביום השלישי ולהיטהר מטומאת מת, כדי להקריב בטהרה קרבן פסח.

• "לעתיד יהי' יום הכפורים ביו"ד בניסן"⁷².

יא ניסן:

• ביקור קרבן פסח: לא הספיק לבקר את קרבן הפסח (לבדוק שאין בו מומים) אתמול, יבקר היום (לשיטה שד' ימים כולל יום השחיטה).

67. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 198. וברד"ק שם ש"ה יהי' חידוש לעתיד לחטא על המזבח ועל הבית גם בשבעה לחדש". וראה מנחות מו, ב: פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. ועיי"ש עוד בגמרא.

68. וראה לקו"ש חל"ב פ' שמיני באורך.

69. וראה לקו"ש חל"ו ע' 208

70. ומהם: זב בעל ג' ראיות, זבה גדולה, ואולי גם נדה שטובלת בליל שמיני (לאחרי חומרא דר' זירא שסופרת שבעה נקיים). [ולהעיר מב"ח יו"ד סוסי' קפג - לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. וראה השקו"ט בהערה שבתחילת הקובץ].

71. ראה למחר (ח' ניסן).

72. אהבת יהונתן פרשת החדש, עיי"ש הטעם.

יד ניסון:

- קרבן פסח
- "ויהי"ר והוא העיקר - שמהדיבור בכל זה . . יומשך ויבוא המעשה בפועל תיכף ומיד, כולל ובמיוחד בנוגע להקרבת קרבן פסח . . בערב פסח, שלא יהי' צורך באמירת "סדר קרבן פסח" בדיבור (כמ"ש "ונשלמה פרים שפתינו"), כיון שיקריבו קרבן פסח במעשה בפועל בבית המקדש השלישי. כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה אל הרב (הרה"ג וכו' הרי"י שי' פיקרסקי) ואמר: ומסתמא תמצאו היתר שיוכלו להקריב קרבן פסח גם ללא ביקור ד' ימים"⁷³.
- שחיטת קרבן פסח בקביעות שנה זו היא בזמן הכי מוקדם: בשעה שש ומחצה הוא זמן שחיטת "קרבן התמיד", ואחר כך - הקרבתו. ומיד אח"כ הוא זמן הקרבת "קרבן פסח", וזאת כדי שיהיה מספיק זמן לצלות את הקרבן פסח מבעוד יום (בשונה משנה רגילה שאפשר לצלות בערב)⁷⁴. מותר לשלשל כבש הפסח בתנור סמוך לחשיכה ואין חוששים שמא יחתה בגחלים, לפי שבני חבורה זריזים הם⁷⁵.
- להלשון בסדר קרבן פסח "הפסח נשחט בשלש כתות" - יש להעיר מאגרות קודש⁷⁶ ש"צ"ע אם לעת"ל תהי' שחיטתו בג' כתות", עיי"ש.
- היום, בשחיטת פסח הראשון, החליל מכה לפני המזבח.
- מלבנים את אבני המזבח וההיכל בסיד בערב פסח.
- מצא סכין בירושלים בי"ד בניסן שוחט בה הקדשים מיד שלא גזרו על הסכינין הנמצאים ביום הזה.
- ערב פסח שחל להיות בערב שבת⁷⁷ תוקעין 54 תקיעות.

73. סה"ש תנש"א ח"א ע' 426. וראה בהערה 16 שם.

74. נתבאר בארוכה בכינוס תורה בחוה"מ פסח בשנת תשע"ב.

75. נתבאר בארוכה בדרשה לשבת הגדול ב-770 בשנת תשע"ה.

ולהעיר ממוש"כ בכ"מ (פלתי סס"ט סק"ד. צ"ח פסחים נח, ב. חי' הרי"ם שם. שו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ב סי' קמו (ושם כמה אופנים בדבר), וראה גם ערוגת הבושם סס"ט סק"ו. שו"ת תפארת צבי יו"ד בסוה"ס ס"ה) שהוא רק בדאיתרמי מילתא שהגיע כבר חשיכה ולא נתנו בתנור, אבל לכתחילה צ"ל נתינתו לפנ"ז. אבל בבבב"ר שור (בחי' לפסחים נח, א) כתב דפשוט שמוותר אפי' לכתחילה. וראה גם תוס"ש סערה סק"א (ושם ר"ל ולחלק בין שלשול מלמעלה והגחלים מונחים למטה לצל' במקום מגולה ע"ג גחלים). וראה כנפי יונה (סס"ט ס"ו ד"ה והנה נכתוב) מש"כ לשלול דברי האוסרים. ויתירה מזו, ראה כל"ח מכתבי תורה והערות סט"ו סק"ח (ע' קעב ואילך) שר"ל להיפך שכך עיקר מוצותו, עיי"ש טעמו.

76. אג"ק כ"ק אד"ש חכ"ב ע' תמוג.

77. בערב פסח בכלל, 48 תקיעות.

וילה"ע שאם לעת"ל ישרטו ג' כתות בב"א (ראה לעיל מאג"ק) לכאוי' יפחתו ממספר התקיעות. וכ"מ מל' פירש"י סוכה נד, ב (ושייך לע"א) ד"ה שייר ממה שהוסיף "כת אחר כת", דלכאוי' הוא שלא לצורך, ומהי שייכותו לכאן. ועכצ"ל שרק מה"ט תקעו לכל כת. ויל"ע בזה.

ולהעיר מהשקו"ט (ראה לקוטי יהודה (גור) בא יב, ו ד"ה ושחטו), לדעת הירושלמי (פסחים פ"ה ה"ה) שבפסח מצרים שחטו בג' כתות (וכ"ה להדיא בתוספתא פסחים פ"ה מ"ח. מכלילתא דרשב"י בא יב, ו) במקומות בפ"ע, ע"י קולו של משה (עיי"ש), וא"כ ה'י' בב"א (וראה מהר"ם חלאוה פסחים סד, א ד"ה משנה), למאי נפק"מ שהם ג' כתות. [וכן ילה"ק

- בקשר לחנוכת ביהמ"ק השלישי, כתוב ביחזקאל⁷⁸: "ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד כל עם הארץ פר חטאת". ובפירושו הפסוק - פירש"י שם: בעונינו נעלם ממנו מה שדרש בקרבנות האלה פר בארבעה עשר בניסן למה. ואומר אני שמא בי"ד בניסן של פסח ראשון שנתחנך בו הבית עומד ופר זה בא תחת עגל בן בקר שהקריב אהרן בשמיני למלואים ומגיד שאם לא הקריבו בשמיני למלואים יקריבנו בי"ד בניסן כדי שיתחנך לעבודה קודם יום טוב לפי שעליו קרבנות ועולת המועד לעשות.

ליל הסדר:

רשימת שינויים בליל הסדר בימות המשיח⁷⁹

- סידור הקערה: בזמן שבית המקדש קיים צריך להביא גם את הפסח שיהא לפניו בשעת אמירת ההגדה. בשו"ע אדה"ז - לא הובא שצריך להביא בשר חגיגה בשעת אמירת ההגדה⁸⁰.
- [באם הפסח מוגש חם לשולחן, מומלץ לעטוף את הפסח שבקערה בעטיפות חד פעמיות, לפי שטעם הבשר הנבלע בכלים דינו כנותר, כדלקמן].
- בזמן הבית מביאים שני תבשילין (זרוע וביצה) מלבד טהורים בריאים שנמצאו בירושלים ונמנו על הפסח שמביאים הפסח עצמו.
- לפי כמה דעות, יוצא שהחייבים בקרבן פסח, משתמשים למצה העליונה משלשת המצות בקערה ("כהן") בסופגנין [ראה לקמן].
- ורחץ: בנטילת ידיים לכרפס, לכמה דעות, בזמן הבית נוטל ידיו ומברך (אף לפחות מכזית).
- כרפס: מכוון בברכת בורא פרי האדמה להוציא רק המרור של כורך [כדלקמן], דמשמע שאוכלים מרור רק בכריכה].
- יחץ: לכמה דעות, מניח חלק הגדול ל"כורך" וכורכו במפה ומניחו בין הכרים, והקטן יניח בקערה לשם מצות הגדה על המצה.

בכלל (ראה עבודת הפסח פסחים סד, ב ד"ה מספקא) על עיקר הספק אם אפשר בג' כתות בב"א - מהו גדר כתות שבזה זולת מה שצ' ל' בנ"א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 107. ולהעיר ממעדני יו"ט עהרא"ש ברכות פ"ב ס"ה סק"ן]. אבל בתויו"ט פסחים פ"ט מ"ה בשם התוס' (וראה רש"י שם) שבפסח מצרים לא הי' נשחט בג' כתות. וראה נתיבות ירושלים ליר' שם גי' אחרת.

78. מה, כב - הפטורה פ' החדש.

79. "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים". וראה סה"ש תנש"א א"ח ע' 434 הערה 66 על אפשרות לאכול מן

הזבחים והפסחים שהקריב אליהו הנביא.

פרטי דיני שחיטת, הקרבת וצליית הפסח, לא נזכרו כאן כ"א השייך לליל הסדר במיוחד. רשימה חלקית בלבד, ובכמה פרטים - כמה וכמה דעות, ולפעמים - שנוי במחלוקת הפוסקים מן הקצה אל הקצה. ותשבי יתרץ ספיקות, ולכשיבוא - משה ואהרן עמהם. לא הובאו בכ"מ כל הדעות. ולפעמים - (משמעות) ההכרעה בדברי רבותינו נשיאנו לכאן או לכאן.

80. וראה יבין שמועה להרשב"ץ מאמר חמץ ספכ"ו.

- מגיד: אין אומרים "הא לחמא עניא" בזמן הבית, או עכ"פ אומרים בשינוי נוסח [וי"א שאומרים "כל דצריך ייתי ויפסח" מבעוד יום. ושקו"ט בזה בשיחות קודש. בנוגע לאמירת "כל דכפין וכו'" - ראה הנסמן בהערה⁸¹].
- בנוסח "מה נשתנה" שואל: "שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי".
- בקטע "יכול מראש חודש", אומרים: "בשעה שיש פסח מצה ומרור מונחים לפניך".
- בקטע "פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן וכו'" אומרים: "פסח זה שאנו אוכלים על שום מה". אינו מגביה כבש הפסח (לדעת הרמב"ם)⁸². בסדר ההגדה להרמב"ם, בזמן הבית, אומר "מרור זה" לפני "מצה זו"⁸³.
- בברכת "אשר גאלנו", מסיים במלים: "והגיענו הלילה הזה לאכול בו [פסח] מצה ומרור".
- סדר הדברים מ"רחצה" ואילך⁸⁴: רחצה (על נטילת ידיים), מוציא ("המוציא לחם מן הארץ", על סופגנין. ויחזיק מצה השלישית בידו (משום לחם משנה)⁸⁵. ואין נזהרין מהפסק שיחה בין "מוציא" ל"שלחן עורך", שלחן עורך, קרבן חגיגה ("על אכילת⁸⁶ הזבח", בשיעור כדי שביעה), כורך (כזית פסח, כזית מצה⁸⁷ [החלק הגדול ממצה האמצעית ("לוי") שהונח בין הכרים⁸⁸]. וכזית מרור מטובל בחרוסת ומנער החרוסת מיד). ומברך "על אכילת פסח, מצה ומרור"⁸⁹.
- בזמן שהפסח נאכל, גם הפטור מפסח, חייב במצה ומרור מה"ת ואוכלן ביחד בכריכה.

81. ראה סה"ש תש"ג ח"ב ע' 403 בהערה.

82. כ"מ מזה שכתב כן במצה ומרור ולא בפסח. וראה כרוב ממשח לרמב"ם שם. ועוד. והארכנו מזה במק"א. וראה עוד תי"ב בס' והאר עינינו (פרידליס) ע' צ.

83. וכבר העיר בזה מוהר"ל בסדר ההגדה.

84. כמה דעות בזה. וי"א כדלקמן. וכן משמע דעת אדה"ז.

שיטה אחרת: שמברך על מצה מיד בתחילת הסעודה ועולה לו גם למצה שבכורך. וי"א שאוכל גם בתחילה אחר המצה מהפסח ומברך עליו אז. ועוד כמה דעות בזה. ואכ"מ.

85. וי"א שמברך המוציא על פרוסת סופגנין, שברכת המוציא היא על הפרוסה (משום לחם עוני). ולא ימלא כריסו מזה, בכדי שיאכל כזית מצה באחרונה לתיאבון. ולמנהג מדינות אלו שאין אוכלין סופגנין בפסח - על מניי בצקות של נכרים שנאפו לשם פסח אבל אינן שמורות לשם מצה [וכמבואר בראשונים. וראה בספר המנהיג].

86. וי"א: "לאכול".

87. מטובל בחרוסת - ראה צפע"ג על הרמב"ם חומ"צ פ"ח ה"ח (שכ"ה אף לדעת הראב"ד, בזמן הבית). וראה בארוכה לקו"ש חל"ב ע' 44 ואילך.

88. וכדאי להשתמש גם בכזית ממצה השלישית השלימה, לקיים בה מצות מצה. ועוד, שיי"א שמברך ברכת המצה על השלימה.

89. עוד גירסאות ושיטות: "לאכול"; "פסחים"; "אכילת פסח על מצה ומרור". וי"א שמברך ברכה נפרדת על כאו"א.

- אין מתחילין שולחן עורך באכילת הביצה (שהיא זכר לאבלות החורבן).
- ברוך: מים אחרונים - גם לעתיד לבא.
- הלל: נהגו לאומרו על הגגות. י"א שבזמן הפסח, חייב לגמור ההלל קודם חצות.
- %פרטי מצות אכילת קרבן פסח ודיניהם [וראה להלן ביום ראשון של פסח לדיני אכילת קדשים בכלל]:
- סתם ידים צריכים טבילה לקדשים⁹⁰. מחנכים גם קטנים באכילת הפסח, כל שיכול לאכול כזית צלי. ומותר להאכיל פסח לקטן שהגיע לחינוך, אע"פ שלא נמנה עליו, ואינו בר מינוי, כיון שמתכוין לחנכו במצות. בלע כזית קרבן פסח יצא⁹¹. אכילת כל הקדשים, וקרבן פסח וחגיגה בכלל, צריך להיות דרך חשיבות וגדולה ("למשחה לגדולה") כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים. מותר לטבל קרבן פסח במשקין ומי פירות או "קטשופ" (הכשר לפסח, כמובן), ואדרבה - הרי זה כדרך שהמלכים אוכלים. אבל, כשכורכו עם מצה ומרור אין לעשות כן. בכלל, אחרי שנצלה הפסח כל צרכו מותר ליתנו על הפלטה לחממו, [ובקביעות שנה זו, שפסח חל בשבת, רק בהתאם לתנאי חזרה בשבת], אבל לא יבשלו במים. קדשים קלים, והפסח והחגיגה בכלל, נאכלים בכל העיר ירושלים [וי"א: רק בקומת קרקע של ירושלים]. אסור לשבור עצם בקרבן פסח, ויש ליזהר בזה בעת חתיכתו, וכן שלא לעשות בעצם אפילו פגימה כחגירת הצפורן. כל שסופו להקשות, אע"פ שכעת הוא רך ("כל שאינו נאכל בשור הגדול אחר שיתבשל"), אין לאוכלו בקרבן פסח. דבר שאין דרך לאוכלו אין צריך לאכול⁹². לכמה דעות, נהגו איסור בשמנו של גיד הנשה [ואינו איסור דרבנן מממש] אף במקום מ"ע דאכילת פסח ולא דנותר⁹³. אסור לאכול מבשר הפסח קודם הלילה [צאת הכוכבים,

90. וכבר העירו (מקדש דוד טהרות סמ"ה) שלא נזכר ברמב"ם (חומ"צ פ"ח) ב"סדר עשיית מצות אלו בליל ט"ו". וראה מה שכתבו ליישב בכמה אנפי בס' והאר עינינו (הנ"ל) ע' פו.

91. מנ"ח מצוה ו. וראה אבן יעקב מעסקין מגילה סי"ז.

92. לגבי הרוטב היוצא מהבשר - בתוס' (פסחים עו, א ד"ה אלא) משמע שמצוה באכילת הרוטב (שישנו בכל תאכל נא וא"כ ישנו בקום אכול צלי). וכל'מ בפירוש"י שם עה, ב ד"ה נטף. וראה שו"ת שבה"ל ח"ה סנה"ה מה שהוכיח כן ע"פ חו"ד סצ"ה סק"ד (אבל שם מיירי בבישול שלמים במים. ולא בליחה היוצאת מהבשר). ויל"ע בדעת הרמב"ם ק"פ פ"ח הי"ב, שכתב שאינו צלי. ומשמע שא"ב מצות אכילה. וראה קר"א נדרים נב, ב.

ולכו"ע אינו יוצא יד"ח אכילת פסח כשאכל רק הרוטב, שאינו מצטרף לכזית - ראה קר"א שם. קובץ שיעורים דלקמן. שו"ת שבה"ל שם.

[ולכא"ו י"ל ולחלק, דק"פ שאני, ושבשאר קרבנות אי"ב מצוה כלל - ראה זבחים לה, א. רמב"ם פסוהמ"ק פ"ד ה"ז וה"ח. שו"ת ב"צ סי' קי סק"ד. שם סי' קכא. ובקובץ שיעורים פסחים סי' קפח לא נחית לזה. והתם, מיירי בליחה היוצאת מהבשר ולא ברוטב שנתבשל עמו (וא"ש משה"ק בקובץ שיעורים שם). אבל י"ל דרך לענין פגול לא חשיב, וכו"מ מקיים עי"ז מצוה, כבשר חי, ראה מנחות צט, ב - במשנה. פסחים מא, ב (שמקיים מצות אכילת קדשים (וק"פ) ולא מצות צלי אש)].

93. ולפ"ז, צ"ע בנוגע למנהג בני אשכנז בחלק האחרים. וי"א, שכשאינו ראוי לאכילה מחמת איזה טעם,

ג' כוכבים קטנים]. לכמה דעות, הפסח צריך הסיבה [וכל שכן, שאין לאוכלו בעמידה]. ליזוהר שלא לאוכלו אכילה גסה. מבחינה פרקטית, מומלץ לאכול הפסח והחגיגה המוגשים חמים לשולחן בכלי מתכות או בכלים חד-פעמיים [שטעם הבשר הנבלע בכלים דינו כנותר, כדלקמן. וכן מומלץ לנקות את השולחן מכלים אחרים]. אסור לאכול הפסח בשני מקומות. נתנמנם באמצע האכילה - דינו כדין אפיקומן בזמן הזה. אסור להוציא בשר הפסח מהבית ומהחבורה. בשר הפסח שיצא חוץ לחבורה נאסר באכילה. שתי חבורות האוכלות בבית אחד - יעשו מחיצה ביניהם, וכל חבורה הופכת פני' לכיוון אחר שלא יראו מעורבבים (לדעת הרמב"ם). אסור להאכיל מבשר הפסח לשלא למנויו [וערלים, וגרי תושב, ומומרים. ומילתו ומילת בניו ועבדיו מעכבתו מלאכול הפסח]. זמן אכילתו עד חצות (ואם איחר, מחלוקת הפוסקים אם לאוכלו, בלא ברכת הפסח עכ"פ⁹⁴). אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. צריך להשתדל שלא ישאיר ממנו עד חצות [וי"א: עד הבוקר]. אם גמר אכילתו, י"א שיכול להניח אחרים האוכלים, ואינו עובר בלאו דנותר, כיון שסומך עליהם. אבל אין לסמוך על קטנים, ועליו מוטל להשגיח שלא יותר. הפסח לאחר חצות [וי"א כשיעלה עמוד השחר] מטמא את הידים. ואין חייבים עליו משום נותר עד שיעלה עמוד השחר [וי"א שמחצות נעשה נותר]. לאחר זמן אכילתו דינו כמוקצה. מצוות לינה בירושלים בליל ראשון של יו"ט [נוסף למצוות לינה במוצאי יו"ט ראשון. וי"א - כל שבעת ימי הפסח⁹⁵]. חגיגה נאכלת לשני ימים ולילה אחד (עד סוף יום ט"ו בניסן. ולכתחילה, עיקר מצותו ביום הראשון ובלילה שלאחריו), אבל אם עלה על השולחן עם הפסח, מתבערים עמו, וכן כל התבשילים העולים עם הפסח [כמו: מצה, ומרור. וי"א רק תבשילי בשר]. וגם הם אין נאכלים אלא עד חצות. הנותר מצותו בשריפה. זמן שריפה הוא רק בבקר, ואין שורפין בלילה. ואין שריפתו דוחה [שבת ו]יום טוב. לפיכך, הנותר והגידיים והעצמות (גם כשאין בהם מוח) של פסח נשרפים בירושלים בחצרותיהם בט"ז ניסן [יום א' דחול המועד, באה"ק]. כלים שהשתמשו בהם לבשר הפסח והחגיגה בעודם חמים צריכים מריקה ושטיפה והגעלה בירושלים. וכלי חרס צריך שבירה. בכלי זכוכית, יש מחמירים לשוברו ולא לסמוך על מריקה ושטיפה. ובכלי פלסטיק ועטיפות פלסטיק, מחלוקת אם צריך מריקה ושטיפה או שבירה.

כיון דאינו עושה מחמת עצלות המצוה אינו בכלל נותר.

94. וראה מה שכתבנו בארוכה בבירור הלכה בענין אכילת מצה אחר חצות (נדפס בפ"ע - בגליון דאשתקד

(תשע"ח) בסוף החוברת).

95. ושק"ט בזה מצד מצות שלמי שמחה שגם בזה צריך לינה. והאריך בזה בקובץ הערות דישיבת חזון

אליהו תל אביב יט"כ תשע"ט ע' 42 ואילך.

יום א' של פסח:

- מצא סכין בירושלים ביום טוב שוחט בה מיד שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין⁹⁶.

96. רמב"ם אבוה"ט פ"ג ה"ה - ממשנה שקלים פ"ח מ"ב. פסחים יט, ב. וקמ"ל, דאף שגזרו חכמים על כל הכלים הנמצאים שיהיו בחזקת טומאה (שם ה"ד), ביו"ט חזקתן טהורין. ואף שבירושלים בלא"ה כל הכלים הנמצאים טהורין שלא גזרו טומאה (שם). מטמאי מו"מ פ"א ה"ב, וכנראה הטעם כיון שנהרו הטמאים בירושלים מחמת שכל העם אוכלים קדשים (ראה מאירי ופי' הר"ש טירליאו שקלים שם מ"א [לענין רוקים הנמצאים בירושלים]. ובמאירי שם מ"ב [לענינו:]). שהוא מקום מוחזק בטוהרה. ועד"ז כ' בפסחים ע, א: אין כאן חזקת טומאה בירושלים שהטוהרה מצויה לכל. וראה גם [לענין אהה] לקו"ש חל"ז ע' 24) - לדעת הרמב"ם, בסכינים לשחיטת קדשים גזרו מפני חומרת הקדשים (ובמאירי שם ושם) פי' באו"א, אבל ביו"ט לא גזרו. ופשוט, שהסכינים טהורים ביו"ט גם לשחיטת חולין. ואדרבה, והנה, ברמב"ם שמצא הסכין בירושלים. ועיי"ש בראב"ד ובנו"כ. ויל"ע בדעת הרמב"ם, דמוקי לה במצא בירושלים, והלא גם חוץ לירושלים חזקתם טהורים, את"ל (ראה ערוה"ש העתיד סי' קכא אות ג-ד), הובא בלקו"ש חל"ז ע' 25 הערה 48. ובלקו"ש שם נראה כנוטה לסברא זו. וכ"כ בלקוטי הלכות חגיגה כו, א בז"ת ד"ה ויאסוף בשי' הרמב"ם. וראה שיה יצחק חגיגה שם. ואולי איכא למשמע הכי מראב"ד שם ה"ה, עיי"ש"ה. ויתכן שבסו"ד נטה קו מסברא זו שהדין שכל ישראל חברים הם ברגל (רמב"ם מטמאי מו"מ פ"א ה"ט) אינו רק בירושלים, והרי ד"ז קאי גם על כלים (כמפורש שם). [ולהעיר מלשוננו כאן, "שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין", ולא התנה שזהו דוקא בירושלים. (משא"כ לפניו, במצא ביו"ט ניסן, שפי' דקאי בירושלים). וכמו"כ ילה"ע, דמשמע קצת, שד"ז הוא בכל הכלים, שחזקתם טהורים, ולא רק בסכינים הנמצאים, ולפ"ז אין הטעם משום שבודאי הטבילו לצורך שחיטה, וכמו"ש בפיה"מ שם (וכבר העיר בכס"מ עמ"ש הרמב"ם כאן לפרש באו"א, לפי של"ג על כלים הנמצאים ביום זה) - שרק ביו"ט ניסן אמרו כן, שצריך להטביל סכיניו לצורך שחיטת פסחו, משא"כ בשאר יו"ט ל"ש למימרו הכי. אבל משמעות סוגיית הגמ' פסחים שם, וכן במאירי שם, שגם ביו"ט הוא מה"ט. אלא, שבשאר כלים בלא"ה טהורים בירושלים, כנ"ל].

(ובאמת, עיקר כונת הרמב"ם שאפי' בירושלים במצא ביו"ט שונה ומטביל, וכמו"ש הראב"ד בביאור דעתו, דאוקי לה בנמצאת בירושלים, דעכ"ל דלא מיירי חוץ לירושלים, שבלא"ה חייב בטבילה. והכריח מזה, שגם בירושלים גזרו על סכינים הנמצאים, חוץ מהנמצא ביו"ט ביו"ט. וא"כ אפ"ל, שלענין זה - קאי גם בנמצאת חוץ לירושלים. אלא שד"ז לא נתפרש להדיא ברמב"ם). ולכאול"ז צ"ל, דאף שגזירת כלים הנמצאים הוא בפשטות מחשש שנפלו מע"ה (וראה אפיקי מים טהרות (מיטלמן) סס"ב סק"א, בשלילת ד' הח"א טהרות ס"ז סק"ד דמיירי ברובם חברים. וראה שם ס"ח סק"ד שהוא מחשש מיעוט זבים), מ"מ חמירי מכליו של ע"ה בענין זה, שלא אמרו שחברים הם ברגל וכליהם טהורים רק בכלים של ע"ה, שאפשר לברר אצלו אם נטמא (אף שא"צ לברר בפועל), וכאן מיירי בכלים הנמצאים (בשוקים וכו'), ויש לחשוש שמא בזב או במת נטמאו (שם ה"ד), שהרי לא כאו"א יכול לטהר עצמו. [וכמו רוקים הנמצאים בירושלים, שאף שבאמצע הדרך טהורים מה"ט גופא, לפי שכל ישראל טהורים ברגל, שבצדדים טמאין, כיון שהטמאים ברגל - והיינו, מי שנשאר טמא ואינו יכול לטהר (פיה"מ שקלים שם מ"א) - מועטים ופורשים לצדי הדרכים (משנה שקלים שם. רמב"ם אבוה"ט פ"ג ה"ח)]. (ואף שלשוננו במטמאי מו"מ פ"א ה"ב משמע קצת דשוו אהדדי (כלים של ע"ה וכלים הנמצאים) - יל"ד. ובלא"ה מוכרח לחלק ביניהם (וליהפך), שהרי כלים של ע"ה טמאים גם בירושלים, והיינו אפי' טומאת מת, משא"כ בכלים הנמצאים (וראה גם ח"א שם ס"ח סק"א)).

ומ"מ הקלו ביו"ט בירושלים, אף בנמצאים. (וצ"ע מ"ש מרוקים הנמצאים, שבצדדים עכ"פ טמא. ולהעיר ממאירי פסחים יט, ב שגם בכלים הנמצאים, באם מצאם מוקצים במבואות קטנים, כמו שפניהו אדם לשם, טמאים. ונראה שפי' כן משי"א בפסחים שם "בגזיתא". וצ"ע דבגמ' קאי לר"מ דוקא).

ואף ששע"ה אין בקיאיין בדיני טומאה (ראה פיה"מ כלים פ"י מ"א. מטמאי מו"מ פ"י ה"א) ובפרט בטומאת היסט (מטמאי מו"מ פ"ג ה"ד) וכן אין יודעין הלכות טבילה וחציצה (שם ה"ב), ומה שייך לברר אם נטמאו או לא. וצ"ל שגם לזה ל"ח מה"ת כ"א מחמת גזירה, לפי שרובם בקיאיין ונזהרים, ורק מדרבנן חיישינן למיעוטא, וברגל ל"ג לחוש לזה. [ודוגמא לדבר: דין טומאת מת, שבכלי סתם של ע"ה חוששינן שמא טמא מת הוא (מטמאי מו"מ פ"א ה"ב. שם פי"ב ה"א), ובאמר להדיא שכלי זה טהור מטומאת מת נאמן (פי"א שם. וראה לקו"ש שם ע' 23). וכן במכיריו שאוכל בתרומה (פי"ב שם). וכל גזירות חכמים הם כך, ולדוגמא, שמחד גיסא ע"ה מטמא גם בהיסט (לדעת הרמב"ם. ובמק"א הארכנו. ואכ"מ), ולא יריך בסתמא ל"ח לטומאת היסט בע"ה, אף שאין בקיאיין בטומאת היסט, ורק כשנמצא לבד ללא השגחה

- סך-הכל של הקרבנות להיום [וכן בכל שאר ימי הפסח], שלוש-עשרה קרבנות (ומפורטים בנוסח התפילה, "ונשלמה פרים שפתינו"). וזהו בנוסף לקרבן מוסף של שבת, ועריכת לחם הפנים, בקביעות שנה זו. וכל זה, בנוסף לקרבנות הפרטיים שעל כל אחד להביא ביום הראשון של חג: עולת ראיה (אלא שבפועל לא דייקו להקריבם ביום טוב ראשון. ובקביעות שנה זו, בלאו הכי אינו דוחה שבת), שלמי חגיגה (וכנ"ל, אינו דוחה שבת⁹⁷), ושלמי שמחה (שחיוב הקרבתו פעם אחת במשך החג - כתשלומין ליום הראשון. כשיום ראשון של יו"ט חל בשבת, כבשנה זו, שאין שלמי שמחה דוחים שבת, יוצא יד"ח שלמי שמחה - לדעת הרמב"ם (שא"צ זביחה בשעת שמחה) - בשלמים ששחטם מערב יום טוב).
- היום, יום ראשון של פסח, החליל מכה לפני המזבח. גם בקביעות שנה זו, חליל זה דוחה שבת מפני שהוא חליל של קרבן וחליל של קרבן עבודה היא דוחה את השבת.
- שבת שבתוך החג חולקין כל המשמרות בשוה לחם הפנים.

קצת דיני אכילת קדשים⁹⁸:

זהירות מטומאה:

- כבר נזכר לעיל שהכל חייבים לטהר עצמם ברגל⁹⁹.
- י"א שברגל לא נכנסו לבתים בירושלים מחשש טומאת אהל, ולנו ברחוב. [ואולי ברגל שכולם מטהרים את עצמם אין מקום לחשש]. ואיך שיהי', בודאי צריך ליהזר לא להיכנס לבית שיש חשש טומאה.

(פיה"מ טהרות פ"ז מ"ב). ולהעיר מתפא"י טהרות פ"ח מ"ב (בבועז סק"ד) שאשת ע"ה נאמנת לפעמים. ומצינו כמ"פ שנאמנים - נוסף לתקנות מיוחדות בזמנים ומצבים מיוחדים (ראה מטמאי מו"מ פ"א כמה דוגמאות) - ראה טו"א פ"ט ה"ז. שם פ"א ה"א. פט"ז ה"ב. ושם הטעם שאינו משקר אלא דאינו בקי בדיני טומאה - ערוה"ש העתיד סי' קפד ס"ב ואכ"מ]. ויומקת יותר להנת' בלקו"ש שם ע' 25, שברגל חל גדר ציבור על כולם. (ולהעיר, שבשעתו בהשיחה - כ' חשון תשמ"ו - נת' בזה, שהוא מעין ודוגמת ("כעין דאורייתא תקון") הדין דטומאה הותרה בציבור).

ובראב"ד (הני"ל) כ' שחוץ לירושלים יש לחוש משום מגעות עוברים ושבים, משא"כ בירושלים שאין טמאים מצויים שם. ופשוט, שאין לפרש בכונתו דחיישין לנגיעת נכרים - דלשונו ל"מ כן. גם י"ל דמירי ישראל החשוד על הטהרות יותר מע"ה, שע"ה רובם נוהרים מטומאה ורק מזדבנן גזרו, משא"כ במי שלמטה מדרגת ע"ה.

97. ומאחרים ולא מקדימים, היינו שחוגג למחר. (וראה לקו"ש ח"ח ע' 25 ה' 16 בשו"ג. ולהעיר מלקו"ש ח"ח ע' 106 הע' 21-22. ואינו יוצא כששחטם בערב יו"ט (פסחים ע, ב. שם עא, א. וראה צל"ח לתוס' שם ע, ב ד"ה שלמים. אבל ראה ראב"ד חגיגה פ"ב ה"י. ובנו"כ שם. הנסמך באנציקלופדיא תלמודית ערך חגיגה ע' תקצג ואילך).

98. פרטי דיני שחיטת, הקרבת והכנת השלמים, לא נזכרו כאן כ"א השייך לאכילה בחג במיוחד. רשימה חלקית בלבד, ובכמה פרטים - כמה וכמה דעות, ולפעמים - שנוי במחלוקת הפוסקים מן הקצה אל הקצה. ותשבי יתרוץ ספיקות, ולכשיבוא - משה ואהרן עמהם. לא הובאו בכ"מ כל הדעות. ולפעמים - (משמעות) ההכרעה בדברי רבותינו נשיאנו לכאן או לכאן.

99. לענין קיום מצוות עונה ביו"ט מצד חובת שלמי שמחה - ראה הגהות חשק שלמה ערכין ג, ב. שו"ת מנחת ברוך רס"י עז. ועוד. ולהעיר מנחל קדומים (לחיד"א) סו"פ מצורע בישוב קושיית ברכת הזבח (הובא במג"א סר"פ) לענין עונה בשבת לאוכלי חולין בטהרה. והה"נ הכא.

- באם נמצא בבית כלי שהי' באהל המת, אפי' הבנין גבוה כמה קומות, אין לשהות שם. כמו כן, יזהר שלא לנגוע בבגד מטה וכסא שאינם בדוקים מטומאה, שמא נגעה בהם נדה וכדומה.
- ניתן לישוב על כסא פלסטיק, או מזרון מגומי וכדומה. כן, ניתן לאכול אוכלים שלא הוכשרו לקבל טומאה.
- מעלה תיקנו בקדשים שסתם ידים צריכים טבילה בארבעים סאה לקדשים.

אכילת קדשים:

- אין לאכול השלמים קודם ההקטרה, שהאימורים מתירים הבשר באכילה. אבל אם נטמאו או שאבדו, אינם מעכבים את האכילה, ומותר לאכול הבשר אחר זריקה.
- אכילת קדשים מצוה גם לבעלים ולא רק לכהנים. ומברכים על האכילה: אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח/על אכילת שלמים.
- מצות אכילת קדשים בכזית, ושאר הבשר אוכל בכדי שלא יהא נותר. וי"א שיש מצוה באכילת כולו.
- עוד מצוה בחג, אכילת השלמים משום שמחת יו"ט, כנ"ל. ומצוה זו מתקיימת בכזית (וי"א שצ"ל לשובע - בכביצה).
- אשה בעלה משמחה שמקריב קרבן ונותן לה לאכול. [ויש חולקים].
- קטנים פטורים מאכילת שלמי שמחה.
- אכילת כל הקדשים, גם קדשים קלים, צריך להיות דרך חשיבות וגדולה ("למשחה לגדולה") כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים, וצריך להיות צלי בחרדל¹⁰⁰.
- קדשים קלים, ושלמי שמחה בכלל, נאכלים בכל העיר ירושלים [וי"א: רק בקומת קרקע של ירושלים].
- מבחינה פרקטית, מומלץ לאכול השלמים המוגשים חמים לשולחן בכלי מתכות או בכלים חד-פעמיים [שטעם הבשר הנבלע בכלים דינו כנותר, כדלקמן. וכן מומלץ לנקות את השולחן מכלים אחרים].

נותר:

- צריך להשתדל שלא ישאיר ממנו אחרי סוף זמן אכילתו.

100. ולדעת התוס' באם ערב לו באופן אחר - רשאי לשנות באכילתו. ובמק"א - בקובץ הללו עבדי ה' - הארכנו בדעת הרמב"ם. בדרשה לחגה"ש תשעה"ב (770) שקו"ט במי שלא הכין חרדל לשלמיו, אם מותר להוציא מרשות לרשות, או לכבות בגחלת של מתכת למתקו ביו"ט, כיון שאכילת חרדל אינו שוה לכל נפש.

- אם גמר אכילתו, י"א שיכול להניח אחרים האוכלים, ואינו עובר בלאו דנותר, כיון שסומך עליהם. אבל אין לסמוך על קטנים, ועליו מוטל להשיגח שלא יוותר.
- לאחר סוף זמן האכילה מטמא את הידים.
- מצוות לינה בירושלים בליל ראשון של יו"ט [נוסף למצוות לינה במוצאי יו"ט ראשון, ויש בזה ב' אופנים - משום הרגל או משום הקרבן. במדרש עה"פ במגילת רות "באשר תליני אלין", משמע שמצות לינה שייכת גם בנשים, בקרבנות שלהן].
- שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, היינו ביום הזריקה וכל הלילה וכל יום המחרת עד שתשקע החמה (ובנדון דידן, כשהוקרב בט"ו ניסן, עד סוף יום ט"ז ניסן).
- בקביעות שנה זו: אמנם, כנ"ל, בשנה זו שיום ראשון חל בשבת, אין הקרבת שלמי שמחה דוחים שבת. ואם הקריבם בערב שבת (להדעות שא"צ זביחה בשעת שמחה), נאכלים עד סוף יום ט"ו ניסן. ולכתחילה, עיקר מצותו ביום הראשון ובלילה שלאחריו).
- הנותר מצותו בשריפה. זמן שריפה הוא רק בבקר, ואין שורפין בלילה.
- כלי מתכת שהשתמשו בהם לבשר השלמים בעודם חמים צריכים מריקה ושטיפה והגעלה בירושלים. וכלי חרס צריך שבירה. בכלי זכוכית, יש מחמירים לשוברו ולא לסמוך על מריקה ושטיפה. ובכלי פלסטיק ועטיפות פלסטיק, מחלוקת אם צריך מריקה ושטיפה או שבירה.

בנוגע לקביעות שנה זו, "בזמן שיהי' יום טוב של אחד משלשה רגלים בשבת, [וכן בכל השנים - בשבת שבתוך החג] חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים". [לחם הפנים אינו יכול להיות חמץ, כי אם מצה ("חלות מצות")¹⁰¹].

טז ניסן, ב' דחג הפסח:

- הקרבת קרבן עומר. פרטי' ברמב"ם הל' תמידין ומוספין כנ"ל¹⁰². בשנה זו, שהיא שנת השמיטה, כיון שקרבן עומר צריך להיות מן החדש ומן הארץ, הרי זה בא מספיחים שהם גידולי שביעית¹⁰³.

101. ראה מנחות נב, ב (במשנה). רמב"ם מעשה הקרבנות פי"ב הי"ט. וראה שיחת ש"פ אחרי תשמו"ו.

102. ומה שאין מזכירים בקריאת התורה ובמוספי היום פרשת קרבן עומר, וכן פרשת שתה"ל בחגה"ש,

נתבאר בארוכה בכינוס תורה אסרו חגה"ש תשע"ד.

103. ראה מנחות פד, א. וראה שו"ת תשב"ץ ח"ב סרמ"ז.

ובי"ד ממנינים שומרים לשמור על הספיחים עבור קרבן עומר, והשומרים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה - ראה שקלים פ"ד מ"א. תוספתא מנחות פ"י ה"ה. פירש"י ד"ה ולשמור - ב"מ נח, א. רמב"ם שקלים פ"ד ה"ה ואילך.

שביעי של פסח:

- אין מקריבים "שלמי שמחה בשביעי של פסח (צ"ע) לפי שבחינת השמחה של שביעי של פסח גדול כ"כ שאינו יכול לבוא לבחינת התגלות בבחי' פנימית שהוא בחי' אכילה" - לקוטי תורה ד"ה ששת ימים הב'. ואמר כ"ק אד"ש שה"צריך-עיון" הנכתב בסוגריים הוא מאדמו"ר הצמח צדק¹⁰⁴.
- וידוי מעשר: בזמן שביהמ"ק קיים מתוודים "וידוי מעשר" במנחה ביום שביעי של פסח בשנה הרביעית והשביעית של מחזור השמיטה. וראה בהערה¹⁰⁵.
- בזמן שביהמ"ק קיים מתוודים "וידוי מעשר" במנחה ביום שביעי של פסח בשנה הרביעית והשביעית של מחזור השמיטה. וראה בהערה¹⁰⁶.

אסרו חג, כג ניסן:

- משעבר הרגל מעבירים כלי המקדש ממקומן להטבילן ולטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל¹⁰⁷.

ה' אייר:

- חכמים הראשונים תקנו בזמן שבית המקדש היה קיים שיתחילו הדרשנים לדרוש ברבים הלכות הרגל שלשים יום לפני הרגל דהיינו מחמשה באייר ואילך ידרשו הלכות עצרת לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל שלשים יום לפניו כדי להזכיר העם את הרגל שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלשים יום¹⁰⁸.

וראה הנסמן בלקו"ש ח"ז ע' 288 הערה 27. ולהעיר מאג"ק חכ"ז ע' קמו (ע"ד הפקר בשנת השמיטה). בנוגע לשיירי העומר - ראה רש"י ותוס' מנחות ה, ב. פי' הר"ש סירליאו (ועוד) לירושלמי שקלים פ"ד ה"א. מנ"ח מצוה שב סקי"ז. אבל להעיר ממש"כ בנוגע לשתה"ל שם מצוה שז סקי"ג.

ליקוט השיטות והשקו"ט בכללות הענין - ראה קובץ בית אהרן וישראל גל' קעה וקפ.

104. שקו"ט בזה בריש שו"ת דברי נחמיה חאה"ע בליקוט. ונתבאר בארוכה - בשיחת אחש"פ תשכ"ד.

105. אריכות גדולה בענין וידוי מעשר, בלקוטי לוי"צ אגרות קודש ע' רלט ואילך. רנח ואילך. (וראה רשימות חו' קסה). ומכתב הרגצ'ובי - ברשימות חו' קסב. וראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ח"ב ע' 424. שיחת י"ג ו"ז תמוז תשמ"ו.

106. אריכות גדולה בענין וידוי מעשר, בלקוטי לוי"צ אגרות קודש ע' רלט ואילך. רנח ואילך. (וראה רשימות חו' קסה). ומכתב הרגצ'ובי - ברשימות חו' קסב. וראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ח"ב ע' 424. שיחת י"ג ו"ז תמוז תשמ"ו.

107. וראה לקו"ש ח"ז פרשת שמיני באורך.

108. אבל אחר שחרב ביהמ"ק לא נהגו שהחכם דורש בשבת שלפני שבועות, שעצרת אין בו הלכות מיוחדות שכל איסור והיתר הנהגין בו נוהגין ג"כ בפסח וסוכות - שו"ע אדה"ז סתכ"ט ס"ב במוסגר.

סיון:

ר"ח, א' סיון:

- מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת).
- לעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה, אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו".

ועש"ק, ד' סיון:

- כתב הרמב"ם¹⁰⁹: כל ישראל¹¹⁰ מוזהרים להיות טהורים כל רגל מפני שהם נכונים להכנס למקדש לאכול קדשים.
- חל להיות יו"ט אחר השבת, ויש מצוה לטהר את עצמו ברגל [כדלקמן - ערב שבועות], מטבילים את הכלים מלפני השבת (שלא ישהה את הכלי ויבוא לידי תקלה להשתמש בו לתרומה או מפני שנראה כמתקן) אבל האדם עצמו טובל בשבת.
- טומאת עמי הארץ ברגל כטהרה היא חשובה, שכל ישראל חברים הם ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרים עצמם ועולים לרגל, לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל. ושבת ערב הרגל כרגל, שעם הארץ נאמן על הטהרות כברגל.
- אפיית שתי הלחם אינה דוחה יום טוב אלא אופין אותן מערב יום טוב. הי' עיו"ט שבת, אופין שתי הלחם בע"ש, ונאכלות בשלישי לאפייתן¹¹¹.

109. הובא ונתבאר בלקו"ש חל"ב פ' שמיני באורך.

110. ולענין נשים - ראה טו"א ר"ה טז, ב ד"ה חייב. אבל ראה ערול"נ יבמות כט, ב בד"ה ולא מיטמאת. (וכש"כ למ"ד שהיא עצמה חייבת בשמחה ולא שבעלה משמחה).

111. רמב"ם תמידין ומוספין ח, ט. ונת' בארוכה בכינוס תורה דאסרו חגה"ש תשע"ב מדוע אין זה משום לינה.

ובפשטות, יש להקדים לאפות לחם הפנים תחילה משום תדיר (ראה סוכה נו, א - לענין חלוקה. וראה לקו"ש ח"ט ע' 59 בשו"א). אבל בגמ' שם, דתליא אי חיובא דיומא עדיף מתדיר, ופולוגתא דתנאי היא איזה מהם קודם. והרי להלכה קיילין סוכה ואח"כ זמן. אלא, שבנוגע לאפי' בלא"ה שאני, דשניהם שוים לגבי גדר חיובא דיומא. ועוד, שבתוס' שם ד"ה והלכתא, בתי' ב', שלמסקנא לחה"פ ג"כ חיובא דיומא. וראה מרכה"מ כהמ"ק פ"ד ה"ה שלכן השמיטו הרמב"ם, דלמסקנא איזה שירצה יקדים. ועו"כ בכ"מ ליישב דברי הרמב"ם בכמה אנפי. וכן להעיר שלכמה דעות לא קיילין כרב דסוכה ואח"כ זמן, שהרי להרא"ש (וכן מנהגו) הוא רק בליל א', וטעמו לא משום חיובא דיומא, אלא שהזמן חוזר על הסוכה. (ובזה כתבו לבאר בל' הגמ' שלא אמרו "הלכתא כרב", וכן בטור לא הביא הטעם שבגמ')).

וראה במזבח אבנים ח"ב ס"ח סוסק"ח שכ' עוד טעם שאם יקדים אפיית שתי הלחם חמץ תהא בליעת טעם חמץ בתנור, ואין לאפות בו לחה"פ שאפויות מצה. אבל במרדכי פסחים פ"ב רמז תקע, שאפו לחמי תודה חמץ ומצה בתנור אחד, ועכש"ל דליכא למיחש לבליעת טעם חמץ בלחה"פ (ושם, שבפת לא אמרין ריחא מילתא. וראה שו"ת ערוה"ב סי' קלג. ועוד. ואכ"מ).

ולהעיר שבתוספתא מנחות פי"א ה"א מפורש שהיו ב' תנורים לשתה"ל ולחה"פ. אבל פשוט הגמ' זבחים צה, ב שהיו תנור א' לכל המנחות - ראה תוס' מנחות סג, א ד"ה וכשרות. וכ"מ ברמב"ם ספי"ב מהל' מעה"ק. ואכ"מ.

א' ו סיון:

- חל יום טוב הראשון של חג באחד בשבת חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים מפני שהקדימו לעבודה¹¹².

ו' סיון:

- אין מביאין בכורים קודם לחג השבועות¹¹³. בחג עצמו, נחלקו הראשונים באם מותר להביא בכורים¹¹⁴. בנוגע להבאת ביכורים, בנוגע לשנה זו, שנת השמיטה - ראה הערה¹¹⁵.

112. סוכה פ"ה מ"ז. רמב"ם תמידין ומוספין פ"ד ה"ב. ובדפוסים: חל יו"ט הראשון של חג בשבת. ואינו מובן. והיא ט"ס דמוכח.

בנוגע לכה"ג אם לוקח מחצה בכלל שבת - ראה חזון יחזקאל סוכה בסופה.

סיפור הקנים של לחם הפנים ונטילתן אינה דוחה את השבת. לפיכך, נכנס מע"ש ושוטמן ונותנן לאורך השולחן, ובמוצאי ש"ש [וברמב"ם: באחד בשבת. ואכ"מ] נכנס ומכניס את הקנים בין החלות. וכן הוא גם אם חל יו"ט במוצאי שבת, שסיפור הקנים דוחה יו"ט - ראה עשיית האיפה מנחות פ"א אות תקלו. מנ"ח מצוה צז סק"ד. זבחי צדק מנחות צז, א.

113. בכורים פ"א מ"ג.

114. ראה תוד"ה מלאתך בכורות כו, א. שטמ"ק ומהרי"ט אלגאזי שם. יד דוד וחק נתן שם. מנ"ח מצוה יח

סק"ג. צפע"ג נדרים פ"א ה"י. שו"ת אג"מ או"ח ח"א עניני קדשים סי' א.

115. יש שכתבו לפטור ומכמה טעמים: שאינו בכלל "האדמה אשר נתת", שהיא של ה' (אוה"ח תבא כו,

ב. ועוד). וגם הפירות עצמן הן הפקר. ועוד טעם לפטור מחמת לאכלה ולא לשריפה, ושמו יטמאו הבכורים ודינם שירקבו (כהה"א בבכורות יב, א, לגבי חלת שביעית), ושאסור לגרום למעט באכילת פירות שביעית, ובכורים נאכלים רק לכהנים ובירושלים (צפע"ג דלקמן). ובאחרונים כתבו בטעם החיוב בכמה אנפי. ומהם, שחלות הביכורים קודמות לחלות מצות שביעית (ושקו"ט בזה כו"ט), או שבאמת הקרקע שלו והפקר רק על הפירות, וגם ההפקר של הפירות הרי כבר זכה בהם ועכשיו הם שלו. ויש שכתבו לתלות אם הוא אפקעתא דמלכא או חובת הפקר. ועוד כתבו בכמה אופנים.

ידועים דברי פירש"י בפרשת משפטים (כג, ט) שאף השביעית חייבת בביכורים. והובא בשמו בשו"ת תשב"ץ ח"ב סרמ"ז. ועוד. וכונ"כ הקשו על דברי רש"י. ויש שהציעו שהוא טעות סופר ושאינו בקצת גירסאות - ראה רא"ם וגור ארי' ועוד מפרשי רש"י. (ולמעשה נמצא הוא כמעט בכל הכת"י. וגם בכת"י אחדים שהושמט, נראה יותר שהוא דילוג מפני הדומות ולא בכוונה. ויש שר"ל שצ"ל "כול אף שביעית חייבת וכו", או שצ"ל "אין שביעית חייבת". וא"ש הילפותא מקרא ד"ראשית אדמתך". ויש שהציע גרוס: "אף שבועות חייבת" ולא "שביעית". ויש שפי' דקאי בשת"ל בשנת השביעית שנק' בכורים, ולא בנוגע לביכורי היחיד. וכן מצינו שיש שנדחקו לפרש דמייירי בזכה מן ההפקר או בפירות שהנטו בשבית. וכיו"ב). ועי' במנחת חינוך מצוה צא שגם לדעת הרמב"ם והחינוך שם חייבת בביכורים. [ויש שכתבו שכן מוכח גם בירושלמי פאה פ"ז ה"ה: "הרי היא כקודש" - ראה פי' הר"ש סירליאו ור"א פולדא ורידב"ז וביהגר"א שם, וכן בירושלמי מע"ש פ"ה ה"ב, ראה ביהגר"א לשם. ויל"ד בקל]. אבל במאירי יבמות עג, א שאין בכורים נוהג בשמיטה. וכ"מ מהקדמות ר' נתן אבי הישיבה למע"ש (אבל בפשטות קאי רק אשלפניו - תרו"מ, ולא לבכורים, שהרי גם עומר נז' לפני פניו ונוהגת בשביעית). וכ"מ ברש"י יבמות עד, רע"א: בשאר שני שבוע (וגם בזה אפ"ל באו"א, דמשום תרומה נקט כי האי לינא, שאינה נוהגת בשמיטה. ובכלל, לאו לאפוקי שביעית אתי, והכוונה דלא דמי למע"ש ועי' שאינו בכל שש שני שמיטה). וכ"כ כו"כ אחרונים. וראיתי שהביאו שבתוספתא כ"י ערפורט בכורים פ"א מ"ו נראה שאינה נוהגת בשמיטה.

וראה שו"ת אבני נזר יו"ד סתמ"ה. צפע"ג מתנ"ע פ"ב ה"ט. טהרת מים ספ"ד. צ"א ח"ו ס"ל. ועוד. וראה בהגהות המהדיר למנ"ח בהוצאת מכון ירושלים. ושי"נ. וראה שיחת ש"פ ויק"פ תשכ"ח. ש"פ משפטים תשל"ב (ע"פ פש"מ).

אלא שלדעת הרמב"ם בביאת משיח צדקנו יתחדש עוד פעם המנין, וממילא יהא שנה ראשונה לשמיטה.

- קרבנות החג: נוסף לקרבנות הפרטיים שעל כל אחד להביא - עולת ראיה¹¹⁶ (אלא שבפועל לא דייקו להקריבם ביום טוב), שלמי חגיגה, ושלמי שמחה¹¹⁷ - מביאים קרבנות ציבור לחג, (ומפורטים בנוסח התפילה, "ונשלמה פרים שפתינו"), קרבן מוסף הכולל 11 בהמות: שני פרים, איל אחד, ושבעה כבשים - לעולה, ושעיר עזים לחטאת, כמפורט בפרשת פנחס.
- נוסף לכך, מקריבים קרבן מנחה חדשה בחג, והיינו שתי ככרות לחם חמץ מן החטה החדשה ("שתי הלחם"), ומקריבים עם הלחם 13 בהמות: שבעה כבשים תמימים, פר בן בקר אחד, ואילים שנים - לעולה, שעיר עזים לחטאת ושני כבשים לשלמים, כמפורט בפרשת אמור.

116. מן הבהמה - חגיגה ז, א ובפירש"י שם. אבל ראה רמב"ם ריש הל' חגיגה. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שז.

117. ולהעיר שבערוה"ש העתיד הל' קדשים סי' קצו ס"ו נסתפק בעצרת שאינו אלא יום אחד ושלמי החגיגה מספיקים לו לאכילת בשר אם צריך להביא שלמי שמחה. ונוטה שא"צ, ומעמיס כן בפירוש הכתובים בפסוקי חגה"ש שבסו"פ ראה, שמה"ט נז' שם "מסת נדבת ידך" לפי שאינם חובה.

ותמיהי רבה קחזינא בגויה, ומכמה טעמים, שפשטות הכתובים מורים איפכא, דמפורש בקרא חובת שמחה בשבועות (בפ' ראה טז, יא). ואף שאפשר לדחוק (וכדלקמן), תמוה שדוקא בשבועות (וסוכות) נז' ולא בפסח. ואדרבה, ילפינן שאר מועדים משבועות לפי שהוקשו זל"ז. ובתוס' חגיגה ח, א ד"ה ושמתח, שגם חובת שמחה דסוכות ילפינן משבועות, וקרא ושמתח בחג דסוכות בעינן לילפותא שיוצא גם בשאר קרבנות. וגם מסברא יותר נראה שיעיקר שלמי שמחה הוא לגבי שבועות, דהכל מודים בעצרת דבעינן לכה. ובתורי"ד פסחים סח, ב כתב בדעת ר"א ששמתח החג חובה רק בחג ולא בשאר יו"ט (וכבר תמהו בזה). ולכאול' כוונתו לשלול רק סוכות ור"ה, שהרי בשבועות מפורש בקרא. כן מצינו שקו"ט (ראה ב' הרי"פ לשהמ"צ לרס"ג עשה נח - רנא, א) מדוע לא נמנית מצות שמחת חגה"ש כמצוה בפ"ע. ובשו"ת חת"ס ח"ז סוסי' כח אזיל בתר איפכא ושלמי שמחה דעצרת דוקא דוחים שבת, יעו"ש.

גם ברמב"ם בריש הל' חגיגה נז' בפשיטות שנוהגת בכל ג' רגלים. וכ"כ בפירש"י ראה טז, י. (אבל בפירש"י חגיגה ח, א ד"ה מסת משמע שהאי קרא קאי בשלמי חגיגה. וראה שיח יצחק שם. ולהעיר מערוך חג, ד"חגיגה" בסוכה יא, ב - היינו שלמי שמחה). ודוחק לומר דקאי כשאין שלמי חגיגה מספיקים לכל משפחתו, או שנטמא הבשר ונאבד - שפשטות הל' מורה דבכל גווני "מצוה שיקריב שלמי שמחה יתר על שלמי חגיגה". ויתירה מזו, ששקו"ט אפי' בנוגע לשלמי שמחה בימי תשלומין דחגה"ש (ראה בהע' בדיני תחנן מר"ח סיון בתחילת הלוח).

ובנוגע לדיוק לה"כ "מסת נדבת ידך" - כבר עמדו רבים ופירשו בכמה אופנים. ואדרבה, מסברא נראה שמה"ט נז' בפירש"י לגבי שבועות דייקא, "קדש קרואים לאכול", שבעצרת שהוא רק יום אחד צריך להזמין אורחים בכדי שיוכל לגמור אכילת כל הבשר (לשני ימים ויליה אחד). וראה שיחת ש"פ ראה תשכ"ה. [להעיר מפ' הרמ"ז לזח"ג קד, א ד"ה בעי למחדי, ששבועות צריך לשמח העניים בשלמי שמחה ובסוכות משל עצמן].

וגם עיקר דבריו תלויים באשלי ברבאי אם חובת שלמי שמחה היא גם בהקרבה. וגם למי"ד שהיא רק באכילה (וראה לקמן בסעודת היום בהערה ע"ד) - צ"ע אם יוצאים בשלמי חגיגה, שהרי במשנה חגיגה י, ב נזכרו כו"כ קרבנות שיוצא יד"ח שמחה, ושעיר שלמי חגיגה. ושקו"ט בזה בכ"מ, ומכמה טעמים (שחובתה "יתר על שלמי חגיגה" דוקא, או שמקיים רק בקרבן שהקריב ברגל לשם שמחה אבל שלמי חגיגה זמנם ברגל, או שמצוה בפ"ע לאכול שלמי חגיגה ואין אכילתה עולה לאכילת שלמי שמחה). וראה מהר"י קורקוס חגיגה פ"ב ה"י. ובשו"ת אבנ"ז או"ח ח"ב סי' תכג סק"ב הוכיח שאא"פ לצאת חובת שמחה בשלמי חגיגה. וכ"כ באו"ש חגיגה פ"ב ה"י בסופה. ועוד. וגם בערוה"ש גופא שם סי' קצז סכ"א נסתפק בדבר, והביא דלא אישתמיט בשום מקום לומר שיוצא בזה. ואכ"מ בזה. ועוד להעיר מסברא מחודשת דשאני מצות שלמי שמחה בשבועות שלכו"ע ההמצוה בהקרבה דוקא כבהר"ב (ראה קובץ עלי אור חו' כא ע' ע"ג ע"פ פשוטן של כתובים).

- בסך הכל, מקריבים 24 בהמות (13 לקרבן שתי הלחם ו-11 לקרבן מוסף), כמנין כ"ד ספרים (13 ספרי תורה ונביאים, ו-11 ספרי כתובים) וכ"ד תכשיטי כלה (13 סוגים של זהב וכסף ו-11 מיני בגדים¹¹⁸).
 - בזמן שבית המקדש קיים אוכלין בשר שלמים לשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות¹¹⁹ שלדעת אדה"ז, ש"עיקר המצוה" דשמחת יום טוב (אצל אנשים) היא אכילת בשר שלמים, אין זו שמחה גשמית בלבד, אלא שמחה של מצוה, ושיש בה קדושה (אכילת קדשים), עיי"ש באורך¹²⁰.
- קצת דיני אכילת קדשים¹²¹:
- §הלכתא למשיחא: משעבר הרגל עמי הארץ חוזרין לטומאתן, שכל מה שנגעו בו עמי הארץ בשעת הרגל טמא למפרע. לפיכך, משעבר הרגל מעבירים כלי המקדש ממקומן להטבילן, שמטבילין במוצאי יום טוב כל הכלים שהיו במקדש, לטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל¹²².

118. מה שאין מזכירים בקריאת התורה ובמוספי היום פרשת שתי הלחם, נתבאר בארוכה בכינוס תורה אסרו חגה"ש תשע"ד.

119. חל"ג ע' 62 ואילך.

120. וידועה החקירה אם המצוה רק באכילה או גם בהקרבה. ולדעת הצ"ח - הובא שם - המצוה להקריב פעם א' בחג. ועוד מצוה באכילה במשך החג. [ולכאור' נ"ל לה"ר דתרווייהו איתנהו, מרמב"ם חגיגה פ"ב ה"ד, ממה שהצריך ב' הטעמים. ולע"ע ל"מ שיעירו מזה. ומצאתי בס' קול בן לוי ס"ג ד"ה ואת זה (בדפו"ח - קיג, א ואילך) שעמד בזה. ויל"ע במפתחות ברמב"ם פרנקל ואינו תח"י כעת. שוב עיינתי שם וראיתי שלא הביאו כלום זולת לד' קול לוי הנ"ל. ומ"מ י"ל שכיון שהמצוה שיהא בשר קרבן צ"ל ראוי לביאה. והרי אצל זביחה בשעת שמחה. וא"ש גם הקושיא שקק"ל נאכלין בכל העיר (ראה מפתחות הנ"ל). ואכ"מ כעת].

121. רשימה חלקית בלבד, ובכמה פרטים - כמה וכמה דעות, ולפעמים - שנוי במחלוקת הפוסקים מן הקצה אל הקצה. ותשבי יתרוץ ספיקות, ולכשיבוא - משה ואהרן עמהם. לא הובאו בכ"מ כל הדעות. ולפעמים - (משמעות) ההכרעה בדברי רבותינו נשיאנו לכאן או לכאן.

פרטי דיני שחיטת, הקרבת והכנת השלמים, לא נזכרו כאן כ"א השייך לאכילה בחג במיוחד.

122. משנה חגיגה כו, א. רמב"ם מטמאי מו"מ פי"א ה"י והי"א. ונת' בלקו"ש חל"ז פרשת שמיני (ע' 20 ואילך)

באורך.

תמוז:

שבעה עשר בתמוז:

- כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידיים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה¹²³. בקביעות שנה זו, אי"ה יהפך יום ח"י בתמוז ליו"ט¹²⁴.
- בשולחן ערוך (סוף הלכות תענית)¹²⁵: ולעתיד לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות¹²⁶, שלכן הובא בשו"ע להלכה בזמן הזה,

123. רמב"ם סוף הל' תעניות - נתבאר בלקוטי שיחות חלק טו ע' 412. ומעלתם תהי' גדולה יותר מכל המועדים שבזה"ז, שהרי המועדים שבזה"ז יבטלו לעת"ל, וגם נעלים יותר מימי הפורים שלא יבטלו לעת"ל - שה"ש תנש"א ח"ב ע' 686. וראה גם שיחת ש"פ פינחס תשמ"ז (תורת מנחם ח"ד ע' 99 הע' 17). שה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 530. תשמ"ט ח"א ע' 139. שם ע' 167. ובכ"מ.

ע"ד חיוב סעודה לעת"ל (ולא רק איסור הספד ותענית כבפירש"ר ר"ה יח, ב ד"ה יהיו לששון ולשמחה. ולהעיר מהשק"ו"ט בסעודות חנוכה אם הם סעודת מצוה): ראה מג"א ס' תקנ"ב סק"א (בנוגע לזמן בית שני, ושלכן מרבים בסעודה הראשונה בעת"ב לזכרון שהיפך במהרה בימינו לששון ולשמחה. וראה סידור יעב"ץ דיני ביהמ"צ שער שלכת אשנב סק"א. ובכ"מ שהמ"ט נהגו לעשות סיום במוצאי ת"ב, ובתשעת הימים בכלל - ראה דברי תורה (מונקאטש) תנינא ספ"ב. שלחן מלכים (לנדא) פתיחה להל' תפלין שלום ואמת סקט"ו - רסג, א). נחל אשכול על ס' האשכול ח"ב הל' ת"ב ע' 18 (דמחוייב בסעודה דאיתקש למועד כר"ח. אמנם, בר"ח אי בעי לא אכיל פת). שיחת ב' עשרה בטבת תשמ"ב (דששון ושמחה קאי על סעודת יו"ט בבשר ויין). שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב (סעודה גדולה ביותר כסעודת שלמה בשעתו).

ע"ד איסור מלאכה (שבששון הפסוק "מועדים טובים", והרי ר"ח איקרי מועד ולא איקדיש מועד בעשיית מלאכה. אבל בתוספתא סוף תענית, וכן ברמב"ם, יו"ט, ובבבבא מקומות יו"ט" היינו גם איסור מלאכה, ראה מגילה ה, ב (וידוע שכ"כ להוכיח נתן העזתי שר"י). וכ"ה בלשון הרמב"ם בכל מקום. אלא, ש"יו"ט" שבמג"ת הוא רק לענין הספד ותענית): הנה, בפירש"ר ר"ה שם משמע קצת שאין איסור מלאכה (אבל שם קאי רק בפ"י "ששון ושמחה"). וכ"ה בטו"א שם (ד"ה בזמן) בפשטות (לגבי זמן הבית. וראה גם הגהות חשק שלמה תענית פ"א מ"ד ד"ה וכשהי' "שו"ת בנין שלמה ח"ב ענינים שונים ס"ח). וכן מוכרח בשו"ת מהרש"ל סס"ד, שכשיבנה ביהמ"ק יקריבו תודה גם בת"ב. אבל ראה בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרע"ג בהגהות לשו"ע או"ח סי' תקפ (בשם הר"י איידליץ) שאסור במלאכה כבחוה"מ, עיי"ש. וראה דרשות חת"ס ח"א דרוש ל' טבת תקע"ד (פג, א - ד"ה כתיב. וכ"ה בתורת משה תנינא ס"פ יגש) בדרך אפשר (מטעם אחר, ע"פ המדרש "ולמועדים טובים כנגד מלאכת שבת"). שם דרוש לח' טבת תקפ"ט (פט, א ד"ה כתיב). וראה שו"ת עמק התשובה ח"ה בפתיחה ע' לא (מד"ע).

קרבת: בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 694 נזכר בין הדברים ע"ד קרבנות המועדים, כולל ימים אלו שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, ואולי הכוונה (נוסף לקרבנות מצד חנוכה ביהמ"ק - ראה עזרא ה, לג ואילך שהקריבו בכל יום, גם בת"ב) לקרבנות נדבה, שלמים ותודה (ראה שו"ת מהרש"ל סס"ד. מג"א (ושו"ע אדה"ז) סנ"א סק"א (ס"א). ולהעיר שבשו"ת מהרש"ל כתב רק בנוגע לעת"ל, ובמג"א שינה וכתב בל' עבר שהי' יו"ט בזמן המקדש, ואדה"ז השמיט ד"ז וכתב רק שהקריבו תודה ותו לא. גם לא נחית לבאר אם הכוונה בזמן בית ראשון או ב"ש. ולכאורה קאי בזמן ב"ר, ומה"ט לא כתב שהי' יו"ט). ולהעיר גם מקרבן עצים בת"ב (תוספתא בכורים פ"ב, ח. וראה ניצוצי אור (מרגליות) מגילה ה, א), וכן בת"ב נדחה, בעשירי באב (תענית פ"ד מ"ה. תענית יב, א. וראה שו"ת חת"ס או"ח ס' קנז. הנסמן בשו"ת יב"א ח"א סל"ד סק"ג).

כשמישיח בא באמצע התענית: וראה בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 832 (תוכן משיח צ"ח תנש"א) בנוגע לנתינת כח לדחיית הצום לגמרי לימות המשיח, שמקום לשקו"ט בנוגע לתעניות דרבנן אם משיח בא באמצע היום אם צריך להשלים התענית. וראה גם שם ח"א ע' 26 הערה 105 (שיחה הנ"ל).

124. ראה אצלנו בלוח לעשירי באב (בקביעות שנה זו). ובהנסמן שם נזכר (בחלקם) גם בנוגע ליו"ט בתמוז.

125. ועד"ז בטור שם (בשינויים. ונתבאר בלקוטי ש"טו שם ע' 414 הע' 19).

126. חט"ו שם ע' 416. וראה שם הע' 38.

שנוגע למעשה באופן התענית, שהתשובה ביום התענית היא באופן כזה שפועלת (עד) שהצום יהפך "לששון ולשמחה".

ר"ח מנחם אב:

- מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת).
- לעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה, אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו".
- ה' מנ"א:
- זמן הבאת עצי הכהנים והעם - בחמשה באב, בני פרעוש בן יודא (ממשפחת דוד המלך)¹²⁷.
- אי"ה בביאת משיח צדקנו בב"א - בקביעות שנה זו - יהפך יום עשירי באב ליו"ט ולששון ולשמחה¹²⁸.

127. תענית פ"ד מ"ה. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1105 הע' 9.

128. כ"ה בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 731. וכ"כ בתורת משה להחת"ס ס"פ דברים בדרוש לז' אב ד"ה מריש. נחל אשכול הל' ת"ב ע' 18. וראה ייטב פנים יפה לעינים אות י. אבל ראה לקו"ש חל"ג ע' 159 ואילך. ולהעיר מהתוועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 9-2418. התוועדויות תנש"א ח"ד ע' 103.

אלול:

כ' אלול:

- בעשרים באלול, זמן עצי הכהנים והעם לבני עדין בן יהודה. בני עדין בן יהודה הן הן בני דוד בן יהודה דברי ר"י, ר"מ אומר הן הן בני יואב בן צרוי¹²⁹.

ערב ראש השנה:

- מעשר בהמה:
- אין מעשרין מן הנולדים בשנה זו, על הנולדים בשנה אחרת. כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול מצטרפין, ומעשרין מאלו על אלו.
- קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה. ומשיגיע זמן מהן, אסור לו למכור או לשחוט עד שיעשר. וכל זמן מאלו, נקרא גורן מעשר בהמה. ואם שחט, הרי זה מותר. אחד הזמנים הוא ביום חמשה עשר קודם החג, היינו ביום אחרון מחודש אלול. ולמה קבעו הגרנות בימים אלו, כדי שתהיה הבהמות מצויות לעולי רגלים.

תרומת הלשכה:

- תורמים את הלשכה [=מוציאים כסף משלש הקופות הגדולות הנמצאות באחת מהלשכות שבמקדש ומניחים לתוך קופות הקטנות בכדי שיספיק להוצאות הקרבנות עד לפעם הבאה של תרומת הלשכה] בראש חודש תשרי קודם יום טוב או אחריו. ותיקנו בסדר תרומת הלשכה לפני חג הסוכות כדי לעשות פרוסום לדבר, שיתפרסם ויוודע שמהמקומות הרחוקים מירושלים צריכים להביא תרומתם לפני חג הסוכות.

טהרת הרגל:

- כתב הרמב"ם¹³⁰: כל ישראל מוזהרים להיות טהורים כל רגל מפני שהם נכונים להכנס למקדש לאכול קדשים. בנוגע לר"ה ויוהכ"פ (שאינן חיוב עלי' לרגל והקרבנות קרבנות היחיד) - ראה בהערה¹³¹.

129. נתבאר בלקו"ש ח"ד ע' 1104 ואילך. ח"ט ע' 86 ואילך. ושם בהערה 16, ע"ד המעלה בנדבת עציים בעשרים באלול על עשרים באב.

130. הובא ונתבאר בלקו"ש חל"ב פ' שמיני באורך.

131. ראה לקו"ש שם ע' 64. וש"נ. [וראה גם שבה"ל סרפ"ג. רא"ש יומא פ"ח סכ"ד (הובא שם בלקו"ש ע' 62

הע' 31). טור או"ח סתר"ג. שו"ת שאג"א סס"ז (הובא בלקו"ש שם). שו"מ ח"ג סקכ"ג].

פניני הקהל:

הקדמה:

הובאו כאן כמה ענינים השייכים ל"הקהל" ול"מבצע הקהל" על סדר השנה, בעיקר מקטעי שיחות קודש - מה ש"המלך הי' קורא", על "בימה של עץ בעזרה".

והוא ע"פ המבואר בכו"כ שיחות קודש שהענין ד"הקהל" הוא ענין שהזמן גרמא בכל השנה כולה, ושכלל הזדמנות יש לעורר אודות הענין ד"הקהל" בכל האופניים האפשריים, ולקשר כל ענין וענין לצו השעה - "הקהל" (ו"מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" - בריבוי שיחות קודש).

ובשיחת שבת בראשית תשמ"ח: "אז אלע עניני עבודה פון דעם יאר דארפן דורכגיין דעם "שער" און זיין דורכגענומען מיט דעם גייסט פון "הקהל"".

ובמק"א: נזכר שיש להקהיל ולקבץ עניני התורה שבהם נתבארו פרטי הענינים ד"הקהל" בנגלה דתורה, ובמיוחד - בפנימיות התורה כפי שנתבארה בתורת החסידות, בענינים המעוררים "ליראה את ה'". וכן נזכר² ע"ד לימוד "הלכות הקהל", בדוגמת הלכות חג בחג, ובענינו - ההלכות הרוחניות של המצוה המפורשים בתורת המוסר החסידות והקבלה.

כמובן אין בכך משום תחליף כלל ללימוד הענינים במקורם, ובפרט שהובאו כאן רק קטעים אחדים, והרי בשיחות ואגרות קודש בשנות הקהל כמעט שאפשר להמליץ ש"כל הספרים מלאים בדבר זה".

להרחבה בענין הקהל - ראה "קובץ הקהל"³. "קהל גדול": אוצרות מצות הקהל⁴. וראה גם "אנציקלופדיא תלמודית" ערך הקהל. "הקהל": קובץ למצות הקהל ובירור הלכות⁵ "ספר הקהל": מצות הקהל - אסופת מאמרים⁶.

שנת הקהל:

- "במוצאי שביעית בן דוד בא"⁷.
- "און דערפאר שטורעמט מען אז תשמ"א איז דאס ניט תשמ"מ, וואס דעמאלט איז ניט געווען שנת הקהל, איצטער איז דאס יא שנת הקהל"⁸.
- בשלשלת היחס שבהקדמה ללוח "היום יום", בשנת תשמ"א: מעורר שהשנה שנת הקהל - את האנשים והנשים והטף גו' לעשות את כל דברי התורה הזאת. ובשנת תשמ"ז: מעורר ששנה הבע"ל ועל כל ישראל לטובה (תשמח) הוא: א) שנת "הקהל" - שתוכנה וענינה ישמעו גו' ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת גו' כל הימים גו'. ובשנת תשמ"ח: מעורר ע"ד שכאו"א אנשים ונשים וטף ישתתפו בפעולות "הקהל" במשך שנה זו (שנת הקהל) ע"י שכאו"א מהם יאספו בני ובנות ישראל בסביבתם ויעוררו אותם לתורה ויראת שמים. ופעם בחודש יודיע כאו"א (למקום מרכזי) פרטי פעולתם. מעורר ע"ד הדגשת מצות הקהל ושמחה (שנת "תשמח") שתהיינה כל השנה כולה.
- במענה (מיום כ"ז חשוון תשמ"ח) למי שכתב שמרגיש תחושת ריקנות ללא שליחות - עיגל תיבת "שליחות", וציין: "!?. וכתב: "הריני **מרעיש** ע"ד פעולות הקהל - האומנם לא הגיע אליו?"
- בנוגע להתואר "שנת הקהל" - ראה בהערה⁹.
- מכתבים כלליים "אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם ה' עליהם יחיו" בקשר לשנת הקהל - ראה מכתב ח"י אלול ה'תשי"ב (באידיש ובלה"ק). ימי הסליחות ה'תשכ"ו [ובסיום שנת הקהל, ע"ד חשבון הנפש בשייכות להקהל - ימי הסליחות ה'תשכ"ז. וראה מכתב י"א ניסן ה'תשכ"ז]. ו' תשרי ה'תשל"ד. תחלת מ"ח ה'תשל"ד. ח"י אלול ה'תשמ"מ. ימי הסליחות ה'תשמ"מ. בין יום הכפורים לחג הסוכות ה'תשמ"א. ז' מ"ח ה'תשמ"א. חול המועד סוכות תשמ"א ("צו אלע אידישע קינדער פון פאר בר/בת מצוה ה' עליהם יחיו"). [וראה גם מכתבים כלליים: ר"ח שבט וי"א אדר שני תשמ"א. י"ג אייר תשמ"א]. וא"ו תשרי ה'תשמ"ח [וראה מכתב כללי י"א ניסן ה'תשמ"ח. ובסיומה - ח"י אלול ה'תשמ"ח].

7. השייכות ל"הקהל", כיון שמושיח ("בן דוד") "יקבץ נדחי ישראל" (הקהל) - נתבאר בשיחת ש"פ פקודי תשמ"א. ועוד.

8. משיחת כ' חשוון תשמ"א - מסרט הקלטה.

9. סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 682 [ובלקו"ש חל"ד ע' 329] הערה ד"ה שנת הקהל. וראה שיחת ש"פ לך תשמ"ח. אחו"ק תשמ"ח. [וראה בפתיחה לספר "קהל גדול" - בארוכה. וש"נ. וילה"ע מפ"י הראב"ע (וילך לא, יב) והחזקוני (שם): למען ילמדו כל השנה. לאידך, במענה (מו חשוון תשמ"ח) למחבר ספרים שלא מאנ"ש, האם לכתוב בהקדמת ספרו שהשנה שנת הקהל: "חשש שיעורר תמי' (ויהרא?) ללא תועלת, משא"כ אסיפות הקהל בד"ת."].

- כמה ממכתבים הנ"ל נדפסו בהוספות לספרי "לקוטי שיחות" (בדרך כלל - בכרכים של ספר דברים), בהוספות ל"ספר השיחות", ובכרכי סידרת "אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א". בספר "קובץ הקהל". בתרגום ללה"ק - בספר "אגרות מלך".

תשרי:

ראש השנה:

בקשר לקבלת מלכותו של הקב"ה בר"ה, בתקיעת שופר, ובשייכות לשנת הקהל, ש"המלך הי' קורא" - ראה מכתב כללי ימי הסליחות תשכ"ו, ובסיומו: ויהי רצון אז דער אויבערשטער - וועמען אידן קרוינען ראש השנה אלס מלך ישראל און אלס מלך על כל הארץ, זאל באגליקן יעדן איינעם און איינער דורכצופירן דאס אויבנדערמאנטע אין דער פולסטער מאס, און דאס וועט אויך מקרב זיין און צואיילן די צייט ווען מען וועט מקיים זיין די מצוה פון הקהל, מיט אלע פרטים, אין בית המקדש, בביאת משיח צדקנו בב"א.

- בשיחת ש"פ שובה תשמ"ח נתבאר בארוכה שהתוכן דר"ה - "תמליכוני עליכם" - הוא ענין של נקודה שכוללת הכל: הן בבני"ש שפועלים ההכתרה - שהעבודה ד"תמליכוני עליכם" היא ביטול והנחת כל עצמותו למלך, ונקודת הביטול כוללת ונמשכת בכל פרטי כוחות הנפש ("שופר" מלשון "שפרו מעשיכם", שחודר עד למעשה בפועל). ובנוגע להקב"ה שמקבל ההכתרה - עצם נקודת המלכות שלמעלה מהתפשטות המלוכה, שכוללת כל הפרטים. וזהו התוכן ד"הקהל" - ביטול ושילת ההתחלקות ד"אנשים נשים וטף" הנעשים מציאות אחת, נקודה הכוללת כל הפרטים באופן של נקודה¹⁰.

עשרת ימי תשובה:

רצוי שנוסף על כינוסי "הקהל" בימי הסוכות יזדרזו ויקדימו את הכינוסים גם במשך עשרת ימי תשובה - מכתב כללי ו' תשרי תשמ"ח. ובשיחת ו' תשרי תשמ"ח נתבאר שהכינוסים צריכים להיות ביומי דפגרא, החל מעשי"ת שהם בדוגמת חולו של מועד. [וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 310 ואילך, נעתק לעיל ביום ראשון, כ"ב אלול].

יום רביעי ג' תשרי:

- שיעור חומש היומי ע"ד הקהל, והשייכות לצום גדלי' - ראה בהערה¹¹.

10. וראה גם מכתב כללי ימי הסליחות תש"מ.

השייכות דר"ה ל"הקהל", ש"הקהל" מתחיל מיד "מקץ שבע שנים", וגם שהענינים דחג הסוכות ("יום חגנו") נמוצאים בהעלם ("בכסה") בראש השנה - נתבאר בשיחות יום ב' דר"ה ושבת שובה תשמ"א.

11. ראה שיחת צום גדלי' תשמ"ו. וראה עוד ע"ד השייכות לצום גדלי' לשנת הקהל - בשיחת צום גדליה תשמ"ח.

שבת (ת) שובה:

- השייכות דשבת שובה ל"הקהל" - לאחרי שנה השביעית, שכל השנה היא "שבת לה" - שהתיקון דכל השבתות שבשנה שעברה, והפעולה על כל השבתות דשנה הבאה, באופן נעלה יותר, ראה בהערה¹².
- כינוסי הקהל בשבת שובה - ראה מכתב כללי ו' תשרי תשמ"ח, חלקו הועתק לעיל ביום א' דראש השנה.
- דרשת שבת שובה ע"י הרבנים חברי הבד"צ בשעה 7:15 אחר הצהריים¹³.

ליל יום הכיפורים:

- ענינו של הקהל - שכל העם נעשה קהל אחד ומציאות אחת - מתבטא גם ביום הכפורים, אחת בשנה - ראה בארוכה במכתב כללי בין יוהכ"פ לסוכות תשמ"א.
- בשיחת ו' תשרי תשמ"ח שהכינוסים ד"הקהל" צריכים להיות במיוחד ביומי דפגרא, ועאכו"כ - ביום הכיפורים, "אחת בשנה".

יום ראשון, י"ד תשרי, ערב חג הסוכות

השייכות ד"הקהל" לארבעת המינים - ארבעה סוגים בבני ישראל, ולמצות סוכה - ראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת, ושענין זה מתחיל כבר בעשיית הסוכה, בערב החג - נתבאר בשיחות ערב חגה"ס וליל א' דחגה"ס תשמ"ח [וראה גם שיחת אור ליום ב' דחומה"ס, שמחת בית השואבה, תש"כ].

בשיעור חומש היומי (שהוא גם שיעור חומש ליום הושענא רבה): ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל - הענין ד"הקהל", אחדות כלל ישראל ע"י המלך - נתבאר בכ"מ (ראה שיחות צום גדלי', י"ג תשרי, ליל ב' דחגה"ס, ליל ד' וליל ה' דחגה"ס תשמ"ח).

טו תשרי:

בראש האושפיזין: אברהם אבינו והבעש"ט. השייכות ל"הקהל" ("אחד הי אברהם" ועד"ז הבעש"ט) - בשיחת ליל א' דחגה"ס תשמ"ח.

הקהל לעתיד לבוא ביו"ט ראשון או במוצאי יו"ט ראשון - ראה להלן בליל ב' דחגה"ס.

12. נתבאר בשיחות שבת שובה תשמ"ח. וראה באו"א בשיחת שבת שובה תשמ"א.ה.

13. ראה מכתב כללי י"ג אייר תשמ"א, ע"ד כינוסי תורה בשנת הקהל כהוראת הרב מורא דאתרא. ובכ"מ בשיחות קודש, ע"ד הפעולה ד"הקהל" ע"י כל רב בעירו (ע"ד המלך. וראה באזהרות רס"ג (נעתק במכתב כללי ח"י אלול תשי"ב. ימי הסליחות תשכ"ו) - "רב מוהיר יקרא ספר במועד שמיטת")

בשלשלת היחס שבהקדמת 'לוח היום יום' בשנת תשמ"ח: מעורר בכל הלילות דחה"ס ע"ד שמחת בית השואבה בכל הלילות ושנה זו במיוחד גם הדגשת מצות הקהל.

בשיחת ליל א' דחגה"ס תשמ"ח: הענין ד"הקהל צריך להתבטא, לכל לראש, בענין שהזמן גרמא - "כל יומא ויומא עביר עבידתי", ובנדוד"ד - שמחת בית השואבה: יש להקהיל רבים מישראל - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" - להשתתף בשמחת בית השואבה, הן בנוגע לאנשים, והן בנוגע לנשים [כמדובר כמ"פ וכו'], והן בנוגע לטף, לאחד את כולם בשמחת בית השואבה.

בזמן שביהמ"ק קיים, התחלת קיום מצות הקהל היא במוצאי יו"ט הראשון של חג, מצד כמה ענינים שאי אפשר לעשותם ביום טוב. אבל בזמן הגלות, ראוי להתחיל בהקהל - הקהלת אנשים נשים וטף - כבר מיום טוב הראשון, כלשון הגמרא (סוטה מא, רע"ב) "מאתחלתא דמועד". וע"ד שמחת בית השואבה שאפשר להתחיל בזמן הגלות כבר מליל יום טוב הראשון - שיחת ליל א' דחגה"ס תשמ"א.

בשיחת ש"פ בראשית תשכ"ז שהתחלת הפעולות בעניני הקהל - החדרת אהבת ה' ויראת ה' וכו' - צריכה להיות החל מחג הסוכות, "זמן שמחתנו", כי מצוה שמקבלים עליהם בשמחה מובטח שלא תבטל. עיי"ש.

בספר המנהגים-חב"ד: בשעת אמירת הלל אוחזים הלולב ולנענועים מצרפים אליו גם את האתרוג. בנוגע לשנת הקהל - ראה בשיחת ליל ה' דחגה"ס תשמ"ח, חלקה הועתקה בקטע הבא.

בשיחת ליל ה' דחג הסוכות תשמ"ח: ולכן, כדי להדגיש עד כמה נוגע הענין ד"הקהל", שזהו"ע עיקרי, פנימי, נפשי וגופני וכו', ככל התוארים שיכולים וצריכים לומר על הענין ד"הקהל" בכל אותיות האל"ף בי"ת - משנים המנהג לאחוז כל ד' המינים במשך כל זמן אמירת ההלל, דוקא בגלל הקושי שבשינוי זה, ודוקא בגלל היותו שינוי המעורר תמיהה אצל הרואים, ותמיהה צודקת! ובנוגע לענין ההתקשרות - סומכים על הודעת נשיא דורנו שלפני קבלת הנשיאות מאביו (למלא מקומו) סיכם עמו שהנהגתו תהי' בחסד וברחמים דוקא. ועאכו"כ בנוגע להנהגתו בקשר ובשייכות להתקשרות אליו - מכיון שגלוי וידוע לפניו (ובפרט שמסבירים זאת ברבים) שטעם השינוי אינו אלא כדי להדגיש את הענין ד"הקהל".

ליל שלישי, ליל ב' דחג הסוכות ("יום הקהל"):

בשיחת ליל ב' דחגה"ס תשמ"א נזכר שמכיון ששנה זו היא שנת הקהל צריכים להביא גם את הטף, כולל קטני קטנים, לשמחת בית השואבה.

מצות הקהל – הלכתא למשיחא:

מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת. ואימתי היו קורין? במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה שמינית, והמלך הוא שיקרא באזניהם, ובעזרת הנשים היו קורין, וקורא כשהוא יושב, ואם קרא מעומד הרי זה משובח.

מהיכן הוא קורא? מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ומדלג לזוהיה אם שמוע וגו' ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב ופוסק. כיצד הוא קורא? תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם, ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים, והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים לחג מתקבצין סביביו, וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך כדי להדרו ברוב בני אדם, והמלך מקבלו כשהוא עומד, ואם רצה ישב, ופותח ורואה ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת, וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות, ומוסיף שבע ברכות, רצה כו', מודים כו' אתה בחרתנו כו', על המקדש שיעמוד ("על התמדת השכינה במקדש ושיעמוד ה' הדרו" - פיה"מ יומא פ"ז מ"א), על ישראל, על הכהנים, כפי כוחו וחותרם הושע ה' את עמך גו'. חייבין להכין לבם ולהקטיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמוע מכיון לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא-ל.

בהשקו"ט בזמן הקהל במוצאי יום טוב ראשון, בלילה, או ביום השני, ביום - ראה לקוטי לוי"צ אגרות קודש ע' רמו. ובהערות כ"ק אד"ש למכתב הנ"ל (נדפסו בפ"ע) מביא מל' הפסוק בנחמי' ח, ג: "מן האור עד מחצית היום". ושלאיך, בתוס' (סוטה מא, א): לא ביום ב' ולא ביום ג' אלא במוצאי יו"ט הראשון. וכן מביא משירי קרבן לירושלמי סוטה ספ"ז שזמן הקהל בלילה (אחרי הבדלה של מוצאי יו"ט). וראה בלקוטי לוי"צ שם ס"ע רס ואילך, מש"כ במענה לההערות. וראה שיחת שמחת ביה"ש, י"ט תשרי, תשי"ג. ער"ה תשמ"ב (בשעה שחוגגים שמחת ביה"ש). ליל ב' דחגה"ס תשמ"ח (לילה זה). [וראה גם מנ"ח מצוה תריב. ולהעיר גם מלשון קרית ספר חגיגה פ"ג ה"ג: לא ביום הראשון ולא ביום השני ולא ביום שלישי של חול המועד אלא במוצאי יום

טוב הראשון. וראה תפא"י סוטה פ"ז מ"ח. ולהעיר מסהמ"צ להרמב"ם מ"ע טז: ביום השני. ועד"ז בפיה"מ סוטה שם. אבל במשנה תורה חגיגה פ"ג ה"ג כתב: במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד. ובסמ"ג מ"ע רל: ביום ראשון של חוה"מ. ובמאירי סוטה שם: מוצאי יום טוב הא' של חג, ר"ל יום שני של סוכות. וראה רש"י סוטה שם. קונטרס "זכר למקדש" להאדר"ת ע' מג].

הלכתא למשיחא: להדעה שהטעם שעושים הקהל במוצאי יו"ט ראשון הוא מן התורה, דילפינן מהיתור ד"במועד גו' בחג הסוכות", גם בביהמ"ק השלישי יהי' הקהל במוצאי יו"ט הראשון דוקא - שיחת ליל ב' דחגה"ס תשמ"ח. [ולטהעם שהוא מצד גזירת חכמים (שאינן תיקון הבימה דוחה שבת ויו"ט) - הנה, בשיחת שמחת בית השואבה תש"כ לגבי זמן בית ראשון, שהי' ביו"ט עצמו. וראה המובא לעיל בליל א' דחגה"ס משיחת ערב חגה"ס תשנ"ב בנוגע לחליל (שמחת בית השואבה) לעת"ל בליל יו"ט ראשון. ושם ע"ד השקו"ט בגזירות חכמים לעת"ל.

הלכתא למשיחא: מצות הקהל נוהגת בביהמ"ק ורק בזמן שישראל יושבין על אדמתם. ולכמה דעות - כש"כ כל יושביה עליה". והנה, בשנת היובל, אף שלדעת חכמים אינו נמנה במנין שנות השמיטה, נוהג "הקהל" (טו"א ר"ה ט, א. מנ"ח מצוה תריב. ולהעיר מלקו"ש חכ"ד ע' 200 ואילך ע"פ פשט"מ אם העיקר שנה ראשונה של שמיטה או שנה שמינית). ולפ"ז, יל"ע בנוגע לזמן "הקהל" מה"ת, כשיבוא משיח צדקנו תיכף ומיד ממש, לדעת הרמב"ם שבביאת משיח צדקנו יתחדש עוד פעם מנין שנות שמיטה מתשרי דשנה הבאה, כיון שכעת אינו "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה", מן התורה. אלא שבכמה שיחות קודש מובא בפשטות ע"ד קיום מצות הקהל מדאורייתא כשיבוא משיח צדקנו תיכף ומיד ממש. [ולהעיר מהשקו"ט בזמן בית שני, ששמיטה נוהגת רק מדרבנן, אם "הקהל" הוא מה"ת (ראה לקו"ש שם ע' 201)].

בשיחת ליל ב' דחגה"ס תשמ"ח: בעמדנו "במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות" - אזי "הימים האלה נזכרים ונעשים", היינו, שע"י הזכרון כדבעי חוזר ונעשה ("נעשים") הענין דקהל שהי' בבהמ"ק. ובנוגע לפועל: מתחילת השנה מרעישים אודות הענין ד"הקהל" [ואם ישנם כאלו שמסיבות שונות ומשונות לא עסקו עד עתה בענין זה - הרי לא שייך להקשות מהנהגה משונה, דאדרבה, הקושי הוא על ההנהגה המשונה!... ובכל אופן, עדיין לא אבוד, ויכולים לתקן כו' עי"ז שמכאן ולהבא יתעסקו מתוך "שטורעם" בהענין ד"הקהל"]. אמנם, מובן וגם פשוט שה"שטורעם" ד"הקהל" מתחילת השנה אינו בדומה ל"שטורעם" ד"הקהל" ביום הקהל ממש - "מוצאי יו"ט הראשון של חג הסוכות" - שאז צריך להיות הענין ד"הקהל" ביתר שאת וביתר עוז, באין ערוך.

מחידושי כ"ק אד"ש בענין מצות הקהל: שזוהי מצוות המלך (ולא על בי"ד או

על כל יחיד); מצוה כללית שתוכנה הוא "ליראה את הוי", ולכן גם הקטנים ועד קטני קטנים, גם אם "לא יצאו מכלל נפלים" מחוייבים בדבר (שזהו ספק דאורייתא); המצווה היא לא רק בשעת מעשה אלא גם פעולה נמשכת על כל השבע שנים שלאחרי זה; גם בזמן הזה ולא רק ברוחניות כמו בקרבנות; בטעם שאין עושים זכר להקהל כי הענין עצמו קיים; כל אחד הוא כמו "מלך", משפיע (ובפרט בזמנינו), ולכן צריך לפעול בפעולות דהקהל. לשלימות הענין בתורת כ"ק אד"ש - ראה באריכות בספר "קהל גדול".

מוצאי יום טוב:

בראש האושפיזין: יעקב אבינו ואדמו"ר הזקן. השייכות דהאושפיז ל"הקהל" נתבאר גם בשיחת ליל ג' דחגה"ס תשמ"ו, עיי"ש בארוכה. בשיחת ליל ג' דחגה"ס תשמ"ח, שמכיון שבחוף לארץ ישנו גם "יו"ט שני של גלויות", נמצא שהענין ד"הקהל" בפועל, שייך רק במוצאי יו"ט שני. בשיחת ליל ד' דחג הסוכות תשמ"ח [ובקביעות שנה הנ"ל, מוצאי שבת חול המועד]: הטעם ש"הקהל" צריך להיות במוצאי יום טוב ובמוצאי שבת דוקא - מפני הענינים שאי-אפשר לעשותם ביום טוב ושבת, כולל - "תקיעת החצוצרות" (דוגמת "החליל"), "תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם". ונמצא, שגם בנוגע ל"הקהל" יש עליו מיוחד בלילה זה, שאז יכולה להיות "תקיעת החצוצרות". על פי זה מובן החידוש הכפול בלילה זה - הן בנוגע ל"שמחת בית השואבה" ("החליל") והן בנוגע ל"הקהל" ("תקיעת החצוצרות") - בהוספה לגבי הלילות שלפני זה. ויש להוסיף ולקשר שני ענינים אלו - "שמחת בית השואבה" ו"הקהל" - שגם הענין ד"הקהל" צריך להיות מתוך שמחה, שהרי, החיוב ד"הקהל" הוא בחג הסוכות - "זמן שמחתנו", היינו, לא רק יום טוב סתם, "מועדים לשמחה", אלא יום טוב שכל ענינו הוא "זמן שמחתנו", ועד ש"שלוש שמחות כתיב בחג", ולאידך, גם השמחה צריך להיות באופן ד"הקהל", בפירסום הכי גדול. ובנוגע לפועל - שלאחרי כל ה"סטורעם" בעניני "שמחת בית השואבה" ו"הקהל" בלילות שלפני זה, צריך להיות עליו והוספה ביתר שאת וביתר עוז בלילה זה, שבו מתחילה שמחת בית השואבה ב"כלי זמר" ("החליל"), ו"הקהל" בפירסום הכי גדול על ידי התקיעה בחצוצרות.

ויש להוסיף: איתא בתוספתא: "אותו היום (דהקהל) כהנים עומדים בגדרים ובפרצות (היינו מקומות של פרהסיא) וחצוצרות של זהב בידיהם, תוקעין ומריעין ותוקעין, כל כהן שאין בידו חצוצרות אומרין דדומה שאין כהן הוא . . בו ביום ראה רבי טרפון חיגר עומד ומתריע בחצוצרות, משם אמרו חיגר תוקע במקדש". וכמה פרטים בדבר: א) התקיעה בחצוצרות היא חובה על כל כהן וכהן בפרטיות - אף-על-פי שמלבדו ישנם עוד עשרות כוהנים ש"תוקעין

ומריעין ותוקעין", כך, שגם בלעדי התקיעה שלו בודאי לא יחסר מאומה בפירסום הדבר. ב) התקיעה בחצוצרות היא לא רק על ידי הכהנים דבית אב שעובדים ביום זה, ולא רק על ידי הכהנים דהמשמר שעובדים בשבוע זה, אלא, על ידי כל הכהנים הנמצאים בירושלים, גם אם המשמר שלהם הוא בזמן אחר. ויתירה מזה - אפילו כהן בעל מום שאינו ראוי לעבודה כלל (לא רק להקרבת קרבנות ממש, אלא גם לעבודות שהן הכנה להקרבה או עבודות הבאות לאחרי ובהמשך להקרבה), תוקע ומריע ותוקע, כאמור, שאפילו "חיגר עומד ומתריע בחצוצרות". ג) התקיעה בחצוצרות הוא ענין הנוגע לכללות ענין הכהונה, עד כדי כך, ש"כל כהן שאין בידו חצוצרות, אומרין דומה שאין כהן הוא", כלומר, לא תתכן מציאות כזו שכהן אינו תוקע בחצוצרה, ובמילא, העובדה "שאין בידו חצוצרות", מוכיחה "שאין כהן הוא"!

ומכאן למדים הוראה בנוגע לאופן ההתעסקות בענין ד"הקהל" בזמן הזה. ובהקדמה: אף-על-פי שהתקיעה בחצוצרות היתה על ידי כהנים דוקא - הרי זה על דרך ובדוגמת כל עניני העבודה בבית-המקדש, שבזמן הזה נעשים (בעבודה הרוחנית) על ידי כל אחד ואחת מישראל. ומזה מובן גם בנוגע לכל המועדים, שכל פרטי הענינים שהיו בזמן שבית-המקדש הי' קיים ישנם גם (ברוחניות הענינים) בזמן הזה, ובחג הסוכות השתא - גם הענין ד"הקהל", כולל גם הפעולה ד"תוקעין בחצוצרות. . כדי להקהיל את העם", שהחיוב בזמן הזה הוא (לא רק לכהנים בלבד, אלא) על כל אחד ואחד מישראל, שצריך להודיע ולהכריז ולפרסם ("האלטן אין איין שטורעמען") אודות הענין ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף".

ובפרטיות יותר - ככל פרטי הענינים האמורים לעיל: א) חובת הפירסום וההכרזה על דבר "הקהל" מוטלת על כל אחד ואחד בפרטיות, כלומר, גם בהיותו ביחד עם כל הציבור, אשר, כולם עומדים ומריעים בחצוצרות שבידיהם, אינו יכול להשאר לעמוד מן הצד, אלא גם הוא צריך ליטול בידו חצוצרה של זהב [שבדאי נותנים לו מלמעלה (ככל הפירושים שבדבר), והראי' - שתובעים ממנו להשתמש בזה בעבודתו] ולתקוע ולהריע ולתקוע - להכריז על דבר "הקהל". ב) חובת הפירסום וההכרזה על דבר "הקהל" אינה תלויה בשלימות עבודתו בתורה ומצות, שכן, גם כאשר עבודתו בתרה ומצות אינה בשלימות, עד כדי כך, שהוא בדוגמת "חיגר", היינו, שאינו במעמד ומצב ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך", על ידי שלימות העבודה בקיום רמ"ח מצוות-עשה, כנגד רמ"ח אברים, ושס"ה מצוות-לא-תעשה כנגד שס"ה גידים, דמכיון ש"חיסר מצוה א' או פגם בה הרי נעשה מחוסר אבר חס ושלום" - אף-על-פי כן, גם הוא יכול וחייב לפרסם ולהכריז על דבר הקהל, כאמור, שאפילו "חיגר עומד ומתריע בחצוצרות". ג) הפירסום וההכרזה על דבר "הקהל" הוא ענין הנוגע לכללות עבודתו, עד כדי כך, ש"כל כהן שאין בידו חצוצרות, אומרין דומה שאין כהן

הוא", כי תכלית בריאתו היא "לשמש את קונו", "לא בראו אלא לכבודו" – על-ידי-זה שמקיים "דבר ה' זו הלכה", כולל גם "תקנות ומנהגות" שנתפשטו בישראל, שיש להם תוקף דמצות עשה ומצות לא תעשה, ובנידון דיין, הפעולה בעניני "הקהל",

[שהרי אין צורך בהתפשטות גדולה יותר מזו שבמשך ג' ימים (דהוי חזקה) מקהילים בבית הכנסת ובית המדרש, "מקדש מעט", אנשים נשים וטף, ומעוררים "ליראה את ה' אלקיכם", כפי שכבר נפעל אצל כמה וכמה, רובם ככולם, ויתירה מזה – "כל ישראל בחזקת כשרות", והתקוה חזקה שיפעל על כל משך הזמן שלאחרי זה, "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה"], ובמילא, אם אינו עוסק במילוי חובתו בפירסום והכרזה על דבר "הקהל" – "אומרים דומה שאין כהן הוא!" [ואם אינו מרגיש, או שנדמה לו (מצד ה"מלך זקן וכסיל" שבחלל השמאלי שבלב) שלא נפעל אצלו "ליראה את ה'" – אין זה המצב לאמיתתו, אלא, שמרמה את עצמו, ובכגון-דא יודע פתגם אדמו"ר מהר"ש: א קונץ א נאר אפצונארן!]

ובאותיות פשוטות - בנוגע למעשה בפועל ממש: לאחרי כל ה"שטורעם" בהענין ד"הקהל" בג' לילות הראשונים, עד להוראה דשיעור חומש דאתמול, "לעיני כל ישראל", שכאשר מסתכלים עליו, רואים בגלוי שכל מציאותו היא "הקהל", "יהודי של הקהל" ("א הקהל איד") - הנה, בבוא מוצאי שבת, צריך להיות "שטורעם" חדש לגמרי בענין ד"הקהל", על ידי התקיעה בחצוצרות, היינו, לא רק לאחוז החצוצרה בידו, ולא רק לתקוע תקיעה אחת, אלא "לתקוע ולהריע ולתקוע", להודיע ולהכריז ולפרסם שעתה הוא הזמן שצריך להיות "הקהל את העם האנשים והנסים והטף".

לכאורה, יכול מישהו לבוא ולטעון: מה רוצים ממנו?! הוא עומד מן הצד ואינו מבין מה קורה, אצלו לא מתקבל הדבר. ועל-אחת-כמה-וכמה שאינו מבין לשם מה צריכים אותו, הרי, מלבדו ישנם כבר ריבוי אנשים שאוחזים בידיהם חצוצרות ותוקעין ומריעין ותוקעין, ומה יתוסף עוד על ידו?! ונוסף לזה, הרי הוא גם "זקן ואינו לפי כבודו": אין זה לפי כבודו, שלפתע, באמצע הלילה, יעמוד לתקוע בחצוצרה... ולא עוד, אלא, שיכריז בתקיעה זו שבאמצע הלילה אודות דבר הידוע ומפורסם לכל, לאחרי שהרעישו כבר במשך ג' ימים רצופים. ויתירה מזה: הוא כבר "הוריד את עצמו" להשתתף ב"שטורעם" ד"הקהל" במשך ג' הימים שלפני זה, אבל, עכשיו הוא כבר עייף, ורוצה לנוח מעט, ובפרט שצריך לחשוב גם על דבר "מלוח מלכה", נוסף לכך שצריך לעסוק בלימוד השיעורים בתורה, וכיוצא בזה.

על כך אומרים לו: זה עתה התפללת ערבית, כנגד הקטר חלבים ואברים שלא הספיקו להקריב ביום, כלומר, עסקת בעצמך בעבודה של כהנים, וא"כ, היתכן שעכשיו תתהלך במנוחה ובשלוה, ותדבר אודות כל ענינים טובים

שבעולם, ותהי' מוכן, אפילו, שאם ישאלו אותך, "תעשה טובה" ותשיב גם בנוגע ל"הקהל" - היתכן, היכן היא החצוצרה של זהב?!... ולא יועיל התירון שיש לו את הספרים שמדברים אודות "חצוצרות של זהב", ויתירה מזה, יש לו חצוצרה של זהב בכיס המעיל ("אין בוזים"), כנגד לבו... - לא יועילו כל ה"חכמות" ו"הסברות" כו', מכיון שזוהי הלכה פשוטה וברורה שצריכים ליטול "חצוצרות של זהב בידיהם", והעיקר ש"תוקעין", ולא די בתקיעה בלבד, אלא "תוקעין ומריעין ותוקעין". וכאמור, שאינו יכול לצאת ידי חובתו בתקיעה של אחרים, אביו ורבו, או בנו ונכדו כו', כי, "כל כהן שאין בידו [בידו] - לא רק בנוגע לבעלות, חצוצרה שלו, אלא בנוגע לפעולת התקיעה, שהוא בעצמו תוקע ומריע ותוקע] חצוצרות אומרין דומה שאין כהן הוא!" וענין זה יכולים לבחון בפשטות - כי: בנוגע לימים שלפני זה יכול לטעון שעוסק הוא בענין ד"הקהל", ומדבר כו', בקרירות על כל פנים, או אפילו בחום והתלהבות כו'; אבל, בנוגע למוצאי שבת - הבחינה היא - אם מחזיק בידו חצוצרות של זהב ותוקע ומריע ותוקע, ואם לאו, חס ושלום, "אומרין דומה שאין כהן הוא!"

בשיחת ליל ה' דחג הסוכות תשמ"ח: ולכן, מרבים ולהרעיש אודות הענין דהקהל במשך כל ימי חג הסוכות, ומבקשים ומציעים - הצעה נפשית - שכל בני"י יתאחדו "כאיש אחד בלב אחד" בהענין ד"הקהל". ויתירה מזה: כאשר פוגשים יהודי, מקדימים לברכו בענין ד"הקהל" עוד לפני שמזכירים הענין ד"מועד", אע"פ שלשון הכתוב הוא "במועד גו' בחג הסוכות גו' הקהל את העם", תחלה "מועד" ואח"כ "הקהל" - כדי להדגיש ש"הקהל" הו"ע עיקרי בכללות המועד (לא רק ביום המיוחד שבו קיימו מצות הקהל בפועל), עד כדי כך ששלימות ה"מועד" תלוי ב"הקהל", היינו שע"י הפעולה ד"הקהל" באים גם לשלימות ה"מועד".

ותוכן הברכה שמברכים איש את רעהו בקשר לענין דהקהל - שתהי' הצלחה רבה בפעולות ד"הקהל", הן בנוגע לעצמו, להקהיל את כל פרטי עניניו, שהם בדוגמת "האנשים והנשים והטף", כולל גם "גרך אשר בשעריך", דקאי על הפעולה בחלקו בעולם ("שעריך"), והן בנוגע לפעולה עם הזולת, כל אלו שיש לו השפעה עליהם, להיותו המנהיג שלהם, בדוגמת ה"מלך" (כאו"א לפי ענינו), ובאופן שפעולה זו תשפיע על כל הימים שלאח"ז, כנ"ל.

ומובן שהתכלית והמטרה דאריכות וריבוי הדיבור בכל הנ"ל היא - המעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר", שכן, המעשה הוא "אבן הבוחן" שמאמת שהענין חדר בפנימיותו כו'. ומכיון שכן, הרי, לפי ערך אריכות וריבוי הדיבור צ"ל גם ריבוי המעשה - כלשון המשנה "רוב המעשה" (כפי שמבאר הרמב"ם בפירוש המשניות, ובתוספת ביאור - ע"י רבינו הזקן באגה"ק), כלומר, שלאחרי כל מה שעסקו בעניני הקהל עד עתה, צריכים להוסיף בזה עוד יותר, ובאופן של ריבוי כו'.

חי תשרי, ב' דחול המועד:

בראש האושפיזין: משה רבינו ואדמו"ר האמצעי. השייכות דמשה רבינו, שהוא מלך ("ויהי בישרון מלך"), ודאדמו"ר האמצעי שהתברך שכאשר שני אברכים נפגשים ("הקהל") ידברו אודות יחודא עילאה ("ליראה את ה"א כל הימים") ל"הקהל" ע"י המלך - נת' בשיחת ליל ד' דחגה"ס תשמ"ח.

בשיחת ליל ד' דחגה"ס תשמ"א, שלכמה דעות (טורי אבן מגילה ה, א) חוגגים הקהל עד יום הרביעי של חג.

יט תשרי, ג' דחול המועד:

בראש האושפיזין: אהרן הכהן ואדמו"ר הצמח צדק. השייכות ל"הקהל", שאהרן הכהן - ענינו אחדות ישראל, "אוהב את הבריות", נת' בשיחת ליל ה' דחגה"ס תשמ"ח.

בשיחת ליל ג' דחגה"ס תשמ"ח: זה כבר משך זמן ש"מרעישים" אודות הענין ד"הקהל", וממשיכים "להרעיש" שכל מה שעסקו בענין זה עד עתה, אינו מספיק, וצריכים להוסיף יותר ויותר כו'. ולכאורה, יכול לבוא מישהו ולטעון: כבר עסק בהענין ד"הקהל" - ומה תובעים ורוצים ממנו עוד?! . . . ואכן, השתדל לעסוק בזה בפועל ממש, ובמיוחד בקשר לשנת הקהל - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת", שהקהיל אנשים נשים וטף, ופעל עליהם להוסיף בעניני תורה ומצות במעשה בפועל [גם בנוגע לקטנים - שהרי מעשה דקטן חשיב מעשה, מה שאין כן בנוגע לקטני קטנים ממש, עד לתינוק בן יומו, שלא שייך אצלם ענין של מעשה, כי אם, עצם הענין ד"הקהל" (ובאופן של פעולה נמשכת כשיגדל)]. והמענה לזה - בסיום שיעור היומי בחומש (בסוף פרשת וזאת הברכה, סיום וחותרם כל התורה כולה) - "לעיני כל ישראל": לאחרי כל מה שעשה ופעל בענין ד"הקהל", אומרים לו, שענין זה צריך להיות באופן ד"לעיני כל ישראל", היינו, שכאשר מסתכלים עליו, רואים בגלוי שמהלך כאן "הקהל", "עס גייט ארום הקהל"!!! רואים אמנם ציור-קומה של אדם, בעל רמ"ח אברים כו', לבוש בגדי יום טוב ושבת, "א יום טוב'דיקער איד", "א שבת'דיקער איד", ובפרט שניכר בו העילוי שנעשה על ידי עבודתו בימים שלפני זה, החל מהעבודה דחודש אלול, ח"י אלול, ימי הסליחות, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, ד' הימים שבין יום הכיפורים לסוכות, עד ליום השלישי דסוכות, אבל אף-על-פי כן, עדיין תובעים ממנו להוסיף לעסוק ולהשתדל בענין ד"הקהל", עד כדי כך, שכאשר מסתכלים עליו, לא רואים ענין אחר, מלבד הענין ד"הקהל", היינו שניכר עליו בגלוי - "לעיני כל ישראל" - שכל מציאותו היא המציאות ד"הקהל"! וזוהי "אבן הבוחן" בנוגע למדת התעסקותו ב"הקהל" - אם ענין זה הוא באופן ד"לעיני כל ישראל".

שבת חול המועד סוכות:

אין נוהגים בקריאת מגלת קהלת בציבור. ובלשון הרב: "ולא שמעתי שילמדו (או יקראו) אותן ביחידות בבית וכיו"ב ביו"ט הנ"ל דוקא" [בקה"ר א, ב: למה נקרא שמו קהלת, שהיו דבריו נאמרים בהקהל. וראה בס' המנהיג (הל' חג סנ"ז) ששלמה ע"ה אמרו בחג בהקהל, ועל כן יתכן לאומרו בחג. ושם בנוגע לשמע"צ. ונת' בשיחת ש"פ בראשית תשכ"ז. וראה בגוכתי"ק שנדפס בסו"ס "קהל גדול" במילואים לפ"ו].

שבת חול המועד סוכות:

משיחת ליל הושענא רבא תשמ"ח: בהושע"ר צריך להוסיף בכל הפעולות ד"הקהל" ביתר שאת וביתר עוז. ושם: בקשר ובשייכות להושענא רבה, ענין הגאולה, צ"ל השתדלות יתירה בהענין ד"הקהל" בבחינת "ותלמודו בידו", כהכנה להקהל שיהי' בגאולה העתידה.

באור התורה (דברים ח"ד ע' א'תשסט. ועיי"ע שם ע' תשעח ד"ה ביום השמיני): ענין חותם דהו"ר ע' בפע"ח פ"ד ד"ה מכ"י הרח"ו שנעשה צירים ודלתות כו', והפי' שעושיין כלי היינו שיהי' בחי' יסוד דנוק' המקבל שיוכל לקבל טפה בשמ"ע וכו'. . . וי"ל דהיינו בשמ"ע מוריד הגשם, כמו"כ ענין מצות הקהל העם במו"ש [=במוצאי שביעית] בשמיני, כי הקהל ג"כ אסיפה תו' כו' [וראה אוה"ת שמות ח"ו ע' ב'צב השייכות ד"עצרת", "כנישין יהא לכוון" ל"הקהל", שתרגום "ויקהל" - "וכנס משה"].

שמיני עצרת — שמחת תורה:

בשמיני עצרת ושמח"ת מודגש ההמשך לחג הסוכות, ובענינינו - ההמשך בעניני הקהל - שיחת ליל שמח"ת תשמ"ח. ועיי"ש בהסימן פז"ר קש"ב והשייכות ל"הקהל" [ועד"ז בסה"ש תשמ"ח ח"א ע' 15 הע' 64].

לכמה דעות אפשר להשלים בדיעבד עכ"פ קיום המצוה ד"הקהל" בשמיני עצרת (מדין תשלומין כשם שיש תשלומין לראי'), ראה שיחת שבת בראשית תשמ"ח. וראה ט"ז סתרס"ח סק"א.

אמנם, בשיחת ש"פ בראשית תשכ"ז (ונתבאר בכינוס תורה בחוהמ"ס תשל"ד בביהכ"נ צמח צדק בעיר העתיקה ע"י הרה"ג הר"ש ז"ל זלמנוב, נדפס בקובץ יגדיל תורה צמח צדק גליון יג ע' 128) שלכל הדעות - גם להדעות שאפשר לקיים מצות הקהל בתוך המועד, היינו במשך כל ימי חג הסוכות - אי אפשר לקיימה בשמיני עצרת. ושם, שמ"מ התוכן דהקהל הוא פעולה נמשכת גם לאחרי זה, ולכן מצינו בספר המנהיג שהביא מנהג לקרוא קהלת בשמיני עצרת משום הקהל. ואדרבה - בשמיני עצרת ישנם כל התנאים-סימנים לזמן הקהל

שבכתוב, לבד מאחד הסימנים - "בבוא כל ישראל", "מאתחלתא דמועד" (ראה גוכתי"ק שנדפס בסוף ספר "קהל גדול" במילואים לפ"ו). [ולהעיר מלשון המשנה סוטה פ"ז מ"ח: בשמיני. אלא, שבגמ' סוטה (מא, א) "אימא בשמינית". ועיי"ש בתויו"ט. אבל בירושלמי הגי' "מוצאי יו"ט האחרון של חג בשמיני". ושקו"ט בכ"מ בפ"י הדברים. ובאברבנאל וילך (הספק הו'): "בחג הסוכות בלבד, ובאה בקבלתם ז"ל שבשמיני חג העצרת, לא קודם לזה בשאר ימי החג"].

בא' היומנים משנת תשל"ד: הקפות דליל שמע"צ. כ"ק אד"ש נכנס להקפות כמה רגעים לפני 9:00. ניגנו "הושיעה את עמך". ולאחרי הניגון - לפני "אתה הראת" - ציוה כ"ק אד"ש לרמ"פ הכהן כ"ץ להכריז: "אזוי ווי היי יאר איז א שנת הקהל, עמדו הכן כולכם אנשים נשים וטף, לקבל זמן שמחתנו של שמע"צ ושמח"ת". לאחרי אמירת "אתה הראת" בפעם השני, ציוה להכריז עוה"פ כנ"ל ("אזוי ווי היי יאר איז א שנת הקהל..."), ובהוספה, "אזוי ווי עמדו הכן איז פארבונדן מיט צבא ע"כ ניגנו ניגון של נצחון", וניגנו נאפאלעאנס מארש. לאחרי אמירת "אתה הראת" בפעם הג', ציוה להכריז עוה"פ כנ"ל ("אזוי ווי היי יאר איז א שנת הקהל..."), ובהוספה "און אזוי ווי עמדו הכן איז פארבונדן מיט צבא און א צבא איז פורץ מכל הצדדים זאל מען זינגען ופרצת מכל הצדדים".

בשיחת ליל שמח"ת תש"נ (סה"ש תש"נ ע' 60) נזכר [בהמשך לביאור י"ז פסוקי אתה הראת]: "ומסיימים" "אב הרחמים הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים, כי כך לבד בטחנו מלך א-ל רם ונשא אדון עולמים". וע"פ מנהג חב"ד בשנים האחרונות מוסיפים לאח"ז הפסוק "והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך" - שכל ענינים אלו נעשים באופן של פריצת גדר, ועד שנמשך ונפעל גם ב"כל משפחות האדמה".

ועד"ז נאמר בשיחת ליל שמח"ת תשנ"ב: ומוסיפים התפלה "אב הרחמים הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים כי כך לבד בטחנו א-ל מלך רם ונשא אדון עולמים". וע"פ מנהג חב"ד מוסיפים ומסיימים [וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בניגון דאמירת פסוקי אתה הראת, וכל הקהל אחריו, ג"פ]: "והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך".

ובקביעות שנה זו - שנת הקהל - ההנהגה בדרך כלל (כן נהגו ב-770. וכן הי' בשנת תשמ"א (ג"פ בליל שמע"צ ופ"א ביום שמח"ת). ובנוסף לזה, שלא בשנת הקהל: בתשכ"ח - פ"א ביום שמח"ת, ובתשל"ל - ג"פ ביום שמח"ת, וכן מכרו זאת בתשל"ג - ביום שמח"ת) להוסיף גם את הפסוק (ירמ' לא, ז) הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה ויולדת יחדיו קהל גדול ישובו הנה [פסוק הנ"ל נת' בדא"ח בכ"מ. ומהם, בד"ה הנני מביא דש"פ נח תשכ"ח].

בשיחת ליל שמח"ת תשמ"ח: ידוע המנהג בקהילות ישראל שבשמח"ת היו הולכים ומסבבים בבתים פרטיים, מבית לבית, ובכל בית היו אומרים "לחיים", טועמים מיני מזונות כו', ומנגנים ניגון שמח, עד לריקוד כו'. ויש לומר, שבזה מודגש תוכן הענין דפז"ר קש"ב - שכן, ההליכה מבית לבית היא באופן ד"פזר", "כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין", וביחד עם זה, מאחדים את כולם לענין אחד, "קשב", הקשבה אחת - לענין דשמח"ת [וראה עד"ז גם בסה"ש תשמ"ח ח"א ע' 15 הע' 64]. ונמצא, שבמנהג זה מודגש ביותר הקשר והשייכות דשמח"ת להענין ד"הקהל" - אחדותם של ישראל. ולהעיר, שגם בימינו אלו שלא רואים מנהג זה בפועל ממש - לא נשתנה בעצם הענין, אלא בצורה בלבד, כלומר, שענין זה ישנו גם כיום, אלא, בצורה שונה - שבמקום ללכת לבתים הפרטיים, באים כולם - "האנשים והנשים והטף" - למקום אחד, מקום קדוש, בית-כנסת ובית-מדרש, ובפרט בנדוד, ביהכנ"ס ובהמ"ד של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ושמחים בשמחת התורה כולם יחדיו, באופן ד"הקהל" כפשוטו.

בשיחת ליל שמח"ת תשל"ד: "מנהג ישראל תורה היא" - שבשמחת תורה שמחים אפילו הטף, וכנהוג שגם ילדים קטנים נושאים "דגלים" בידיהם ושמחים כו'. ואם הדברים אמורים בכל שנה ושנה, עאכ"כ בשנת הקהל, שכן ה"הקהל" נועד (לא רק לאנשים ונשים, אלא) אפילו לטף. ואע"פ שהקהל זמנו במוצאי יו"ט הראשון, מכל מקום, מצד הציווי "מעלין בקודש" [השייך גם לטף, שמיתוסף אצלם ב"מעלין בקודש" מצד ה"מעלין בקודש" שאצל האנשים והטף], מובן כי ענין ההקהל שייך ופועל פעולתו גם בשמחת תורה, ואדרבה: באופן של "מעלין בקודש".

באברבנאל (וילף), הובא בכמה שיחות קודש: "מכאן נשאר המנהג בימינו, שביום השמיני חג העצרת האחרון נקראים יום שמחת תורה, שבו ביום אנו משלימים את התורה, עומד הגדול שבקהל ומסיים אותה, והוא בעצמו קורא מבלי תורגמן פרשת וזאת הברכה, לדמיון מעשה המלך בזמן האלקי ההוא". ובשיחת ליל ד' דחג הסוכות תשמ"ח: להעיר מדברי האברבנאל וכו', אף שמפשטות הלשון משמע שכן הוא בכל שמח"ת, לאו דוקא בשנת הקהל. [וראה גם ר"ד ד' כסלו תשמ"ח (במענה לדברי הרה"ג הר"מ סאוויצקי שאולי בשמחת תורה ישנו הענין דהקהל): כך אמנם כותב האברבנאל. אמנם ע"פ נגלה צ"ע בדבריו, שכן חידוש גדול הוא לומר, כאשר מפורש בתושב"כ שהוא בחג הסוכות, ובתושבע"פ - שהוא בתחילת המועד, ועכ"פ לא יאוחר מחוה"מ. אבל להעיר מד' האברבנאל לפנ"ז, הספק הו': "בחג הסוכות בלבד, ובאה בקבלתם ז"ל שבשמיני חג העצרת, לא קודם לזה בשאר ימי החג].

במוצאי שבת בראשית (בהתוועדות ב' בהמשך לשמח"ת) שנת תשמ"ח (הקהל) לאחרי ברכת המזון מעריב הבדלה וחלוקת כוס של ברכה - אמר כ"ק

אדמו"ר שליט"א: הצלחה רבה ומופלגה לכל אחד ואחת ב"הקהל את העם האנשים והנשים והטף" - כמדובר לעיל בארוכה שכל אחד ואחת יכול וצריך ובודאי יצליח בפעולה ד"הקהל", במקומו, בשכונתו ובסביבתו. ופעולה זו תהי' "כלי", הכנה והקדמה הכי קרובה, לתכלית המכוון ד"הקהל" - "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", בגאולה האמיתית והשלימה. ונמשיך כל פעולות אלו - בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובבית-המקדש, "מקדש אדני-י כוננו ידיך" "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו" - לאחר שניעוף לשם באופן ד"אחישה", ובאופן ש"בשמחה תצאו ובשלוש תובלון", במהרה בימינו ממש. [טרם צאתו התחיל לנגן ניגון הקפות לאביו הרלוי"צ ז"ל].

בספר השיחות תשמ"ח ח"א עמוד 14 ואילך: עיקר עבודת הקהל בפועל מתחילה דווקא לאחר חודש תשרי, מכיון שבחודש תשרי, המרובה במעדות. . ו"הוא משובע בכל, גתות בתוכו ברכות בתוכו כו", נמצאים בני ישראל באחדות, והם עסוקים במצוות ותפילות לה' - "ליראה את ה' אלקיכם". מה שאין כן לאחר חודש תשרי נעשה "ויעקב הלך לדרכו", כל יהודי למקומו, מחולק משאר בני ישראל [למעליותא - "בטח בדד", "כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין כו"; או, ח"ו לגריעותא]. לכן דרושה אז עוד יותר, ופועלים אז בעומק יותר - את ענין ה"הקהל את העם", לאסוף את בני ישראל המפוזרים למען "ליראה את ה' אלקיכם" - ואזי בטוחים שההקהל והאחדות חדורה בבני ישראל גם כאשר הם במצב של פיזור. ולזאת זקוקים לעבודה חזקה יותר.

שבת בראשית:

השייכות ד"שבת בראשית", שכל פרטי הבריאה כלולים בנקודה אחת, ל"הקהל" - נת' בשיחת שבת בראשית תשמ"ח. ושם, שהכח להמשכת הענין ד"הקהל" בעניני חול בא משבת מברכים חשון, עיי"ש.

בשיחת ש"פ בראשית תשמ"ח (הנ"ל), ע"ד השייכות דמכירת המצוות (עבור החזקת ביהכ"נ) ל"הקהל", כיון "שהקהל" נעשה במקום קדוש, בבית המקדש, ועד"ז בנוגע בית הכנסת וביהמ"ד, "מקדש מעט". ושם: ויה"ר, שמכירת המצוות תהי' בהצלחה רבה ומופלגה, הצלחה שתתבטא בממון רב עבור בית-הכנסת. והעיקר - שבקרוב ממש נוכח לזמן שלא יהי' צורך במכירת מצוות מכיון שיהי' ריבוי כסף וזהב. . . באופן ד"אשפור". ואז יהי' גם ענין הציבור בתכלית השלימות - "קהל גדול", כולם יחדיו, הן אלו שלובשים "שטריימל" בגשמיות והן אלו שלובשים "שטריימל" ברוחניות - ישובו הנה, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, ולבית המקדש, ובאופן ש"לא עיכבן המקום כהרף עין".

במכתב כללי מ"תחלת מ"ח ה'תשל"ד" (נדפס בלקו"ש ח"י ע' 192 ואילך) ש"בבואנו מחודש תשרי" ישנה נתינת כח מיוחדת של שנת הקהל על כל

השנה כולה. עיי"ש באורך.

ב"יחידות" להאורחים שיחיו, כ"ו תשרי תשמ"ח נאמר: השליחות המיוחדת, של כל אחד ואחת מאתנו, ושל כל כלל ישראל, בשנה זו, שנת "הקהל" (כאמור) - לחפש הזדמנויות לפעול ב"הקהל", דהיינו שלא להמתין עד שיעוררוהו פעם אחר פעם, אלא כל אחד ואחת, האנשים הנשים והטף, צריך ללכת ולחפש בעצמו הזדמנויות לאסוף חברים (והנשים - חברות) שביכלתו להשפיע עליהם. ולכל לראש - על ידי היותו דוגמא חי' לכל, למבוגרים ולקטני קטנים, מה הם חיים יהודיים, וכמו כן השפעה בדיבור, ובודאי יצליח, שהרי "דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב" ופועלים פעולתם, ובפרט שגם כל הנמצאים בסביבתו עושים כן ואף הם פועלים בכיוון זה. ובפרטיות יותר: כל אדם, יהי' מי שיהי' הוא בעל השפעה על מספר מסויים של אנשים או ילדים וביכלתו לפעול עליהם שיוסיפו יותר בכל עניני יהדות (וכאמור - התחלת ההשפעה היא שיהי' דוגמא חי'). ובודאי יצליח בזה בהצלחה רבה ומופלגה, הרבה יותר מן המשוער (כפי שדובר בארוכה בהתוועדויות שלפני זה). ו"המעשה הוא העיקר": עתה, כאשר כל אחד ואחת חוזר למקומו, בא הזמן למעשה בפועל, שהרי כל אחד ואחת נוסע לעירו, לשכונתו ולחוג שלו, ששם הוא בעל השפעה, וממילא מוטלת עליו החובה לעסוק בזה בפועל. ולהוסיף דהפעולה בזה לא צריכה להיות, חס ושלום, מפני שמישהו מכריח לעשות, אדרבה - הוא עצמו מרגיש ברגש פנימי, דרישה ותאוה גדולה ביותר, להקהיל יהודים לעניני יהדות, לעשות טובה ליהודי ולהשפיע (על ידי היותו דוגמא חי') על עוד יהודים, החל מביתו ומשפחתו ועד לכל השכונה, ולשאר השכונות והערים עד לכל המדינות. ועד אשר פעולות אלו יביאו לידי כך שבמהרה בימינו ממש יסיים הקדוש-ברוך-הוא את ה"הקהל" שלו ויקויים, בפועל ממש, "ואתם תלוקטו לאחד אחד", היינו שהקדוש-ברוך-הוא לוקח את כל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, וקטני קטנים בכלל, בידו ומוביל את כולם ביחד, לקראת הגאולה.

בשיחת ש"פ לך לך תשמ"ח (בסה"ש תשמ"ח): ענין נוסף שבקשתי שיפרסמוהו - בקשר ובשייכות לשבעה במר-חשון:

א. נתינת יישר-כח לכל האורחים שליט"א, אשר, הרגש החסידי שלהם האיר בהם בגילוי ובא לידי פועל ממש, לקיים ה"לך לך מארצך גו'", כדי להיות בד' אמותיו (בית-כנסת ובית-מדרש) של נשיא הדור, כבוד קדושת מו"ח אדמו"ר במשך הזמן ד"הקהל", "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (חג הסוכות) - על כל פנים שעה אחת או יום אחד, ועל-אחת-כמה-וכמה אלה שהיו כל משך חג הסוכות, ובמיוחד - גם המשכו עד שבעה במר-חשון.

[ובר"ד שם: ישנם אמנם כאלו שלא באו, אלא נשארו לשבת ב"חור" שלהם ("געבליבן זיצן בא זיך אין קאטוך"), בדמיינם לעצמם שיושבים בארמון המלך . . וכך "העבירו" ("אפגעשמאכטעט") את כל משך "זמן שמחתנו". הסיבה

לכך שיכול להיות מצב זה (לשבת ב"חור" ולחשוב שנמצאים ב"ארמון המלך") היא - חשכת הגלות. אבל, מה שייך חושך הגלות לאלו השייכים לנשיא דורנו, שמכריז שכבר סיימו כל העבודה, כולל גם "צחצוח הכפתורים"?!... ומובן גודל הרחמנות עליהם, ובמילא, גדול יותר הצורך לעודדם כו' שלא יפלו ברוחם כו', ואדרבה - שיהי' אצלם הענין ד"כפלים לתושי". ובכל אופן - כל זה שייך לצד השמאלי, אבל, העיקר הוא - מה שנעשה בצד הימני, כאמור, להביע יישר-כח לכל האורחים כו'.

כסלו:

י"ט כסלו: מברק לרגל י"ט כסלו דשנת הקהל - תשכ"ז, תשמ"ח.

פרשת וישב: הקשר בין פרשת וישב להקהל, ראה שיחת ש"פ וישב תשמ"ח (ספר השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 164 הערה 90): להעיר מהשייכות ד"הקהל" לפרשת השבוע - "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", "מגורי לשון אסיפה וכניסה, כמו אוגר בקיין" (או"ת לה"מ סנ"א), ו"מגורי הוא לשון יראה, וגם לשון אוצר. . יראת ה' היא אוצרו" (תו"א פרשתנו כז, ב) - אסיפה וכניסה דכל ישראל (יעקב - שנשמתו כלולה מכל הנשמות שבישראל (אגה"ק ס"ז)) "ליראה את ה' אלקיכם כל הימים". ובפרטיות יותר: (א) "והנה אנחנו מאלמים אלומים גו' תסובינה אלומתיכם ותשתחוון לאלומתי" (פרשתנו לז, ג), קיבוץ ואסיפה י"ב השבטים, ע"ד הענין ד"ויקהל משה", "בהתאסף ראשי עם יחד שבט ישראל", ע"י הביטול דהשתחוואה כו' (אוה"ת פרשתנו רדע, ב ואילך), (ב) "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי" (פרשתנו שם, ט) - שהשתחווייה והביטול היא אצל האנשים (שמש) והנשים (ירח) והטף (כוכבים), ע"ד "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' ליראה את ה' אלקיכם" (ראה אוה"ת שם רעו, ב ואילך).

בשיחת וישב תשמ"ח (סה"ש ח"א ע' 165): ידוע שעיקר הנס דחנוכה הי' בנוגע לענינים רוחניים, לימוד התורה וקיום המצוות, "בטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות", "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ולכן, גם הנצחון הוא בעיקר נצחון רוחני, "קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה", וגם זכרון הנס נקבע בהדלקת הנרות, "נר מצוה ותורה אור" ("זכרון הנס נתקן בעניני עבודת ה'"). ומזה מובן, שימי חנוכה מסוגלים ביותר להוסיף עידוד וחזוק בלימוד "תורתך" ובקיום "חוקי רצונך", "נר מצוה ותורה אור", ובאופן ד"פירסומי ניסא", "ברוב עם", שזהו גם התוכן ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' ליראה את ה' אלקיכם". ושם בהערה 100: התכלית ד"תורתך" ו"חוקי רצונך" - "ויצוונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו" (ואתחנן ו, כד. וראה תניא ספכ"ג). ולהעיר גם מהדיק ד"תורתך"

ו"חוקי רצונך", שמלחמת היוונים היתה (לא על לימוד התורה וקיום המצוות עצמם, אלא) שלא להזכיר שהתורה היא תורת ה', "תורתך", ושהמצוות הם חוקי רצונו ית', "חוקי רצונך" ("היום יום" ב' טבת. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 238. וש"נ) – הדגשת הענין ד"ליראה את ה'" בתומ"צ גופא. וענין זה שייך במיוחד לבחי' ה"שמן" שבתורה, פנימיות התורה, ובפרט כפי שנתבארה בתורה חסידות חב"ד – שע"ז באים "ליראה את ה'", דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם" (דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב).

בשיחת יום א' דחנוכה (אחרי הדלקת נרות בבית הכנסת) תשמ"ח נאמר: אף שלא מצינו שבימי חנוכה יקהילו קהילות ברבים לדרוש בעניני חנוכה [ואדרבה: ידוע שכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג (כמו אביו) להדליק נר חנוכה בביתו פנימה, במעמד בני המשפחה בלבד] – מ"מ, מכיון שכבר התאספו והתקהלו כו"כ עשירות מישראל לתפלה והדלקת נר חנוכה בבית הכנסת [נוסף לכך שכאו"א מדליק נר חנוכה בביתו, באופן ד"פירסומי ניסא" וכו'], ולא עוד, אלא, שרצונם וחפצם של המתאספים לשמוע מעניני דיומא (בהלכה או באגדה וכו') – אין סיבה שלא (ואדרבה, דבר טוב ונכון ביותר) לנצל מעמד זה כדי להוסיף ב"פירסומי ניסא" ע"י הדיבור בעניני חנוכה. ובהדגשה יתירה בשנה זו: שנת הקהל, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' ליראה את ה' אלקיכם" – שיש לנצל כל הזדמנות להקהיל אנשים ונשים וטף כדי לעוררם בעניני יהדות, תורה ומצוותי', "נר מצוה ותורה אור". שנקודתם ותוכנם – ליראה את ה' אלקינו".

ולהעיר שמצות הקהל זמנה בחג הסוכות, והרי, ימי חנוכה שייכים לחג (הסוכות: א) במספרם (דבר הכי בולט) – שמונה ימים, כמו חג הסוכות, שמלבד שבעת ימי הסוכות ישנו גם המשכם ב"שמיני עצרת" (משא"כ חג הפסח – שבעה ימים, וחג השבועות (וכן פורים) – יום אחד). ולהעיר, שבשניהם גומרים את ההלל בכל הימים – לפי שחנוכה חלוק בנרותיו כמו חג הסוכות שחלוק בקרבנותיו (שבלי הלפט סקע"ד. הובא בב"י או"ח סתרפ"ג. ועוד). ב) בתוכנם – "חנוכה" ע"ש חנוכת המזבח והמקדש (בבית שני), והרי, חנוכת ביהמ"ק הראשון היתה בחג הסוכות (מ"א ח, מה). ג) באופן הדלקת הנרות – כנגד פרי החג" (שבת כא, ב), ו"ב"ה לא פליג רק משום מעלין בקודש" (אוה"ת חנוכה (כרך ה') תתקמב, ב). והקשר והשייכות ד"נר חנוכה" ל"פרי החג" – שבשניהם נעשה המשכת המקיפים העליונים כו' (תו"א מקץ לד, א. וראה בארוכה ד"ה ת"ר מצות נ"ח תשל"ח. וש"נ).

בשיחת פרשת וישב תשמ"ח: כדאי ונכון שבמשך ימי חנוכה יערכו בכל מקום ומקום התוועדויות ומסיבות ("הקהל") של שמחה, הן לאנשים והן לנשים והן לטף, שבהם יעוררו אודות עניני תורה ומצוותי', "נר מצוה ותורה אור", ועד לראשית העבודה ועיקרה ושרשה – "ליראה את ה' אלקיכם".

בשיחת יום ז' דחנוכה לילדי צבאות ה' תשמ"ח: יחודה של שנה זו - היותה "שנת הקהל": כשביהמ"ק עמד על מכונו, הנה, בחג הסוכות שלאחרי שנת השמיטה, היו מתאספים כל ישראל, האנשים והנשים והטף, לבית המקדש, והיו קורין לפניהם פרשיות מן התורה, לעוררם בעיני יראת ה' - כמ"ש "מקץ שבע שנים במועד חג השמיטה בחג הסוכות גו' תקרא את התורה גו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ליראת את ה' אלקיכם כל הימים". והנה כל הענינים שהיו בזמן שביהמ"ק הי' קיים, צ"ל ויש דוגמתם גם בזמן הזה - כפי שמצינו בענין הקרבנות, "תפלות כנגד תמידין תקנום". כמו תפלת מנחה שהתפללנו זה עתה, שמזכירה ובאה במקום קרבן של בין הערביים. ומזה מובן גם בנוגע לשאר הענינים שבביהמ"ק שאינם שייכים בכל יום ויום, אלא בזמנים מיוחדים, שאז היו נעשים בכל ה"שטורעם", כמו הענין ד"הקהל" - שצ"ל דוגמתו גם בזמן הזה. וזהו החידוש המיוחד בכינוס דימי חנוכה בשנה זו - שנת הקהל: "כינוס" - הו"ע של "הקהל", ובפרט כשמשתתפים בו אנשים ונשים וטף - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף". ותוכנו של הכינוס - להוסיף חיזוק בכל עניני יהדות, תורה ומצוות, ובפרט כשמתקיים בימי חנוכה, שבהם מודגש הענין ד"נר מצוה ותורה אור" (כנ"ל ס"ד), הוא - ע"ד ובדומת התוכן ד"הקהל", "למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת גו' ליראה את ה' אלקיכם". ושייכות מיוחדת - לכינוס של "צבאות השם": היסוד של הצבא הוא - משמעת, ביטול למפקד העליון (הרמטכ"ל) של הצבא, ובנוגע ל"צבאות השם" - יראת ה' (כפי שאמרתם זה עתה "והנה ה' נצב עליו כו' ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי"), שזהו גם תוכן הענין ד"הקהל" - ליראה את ה' אלקיכם.

וזוהי ההוראה המיוחדת מכינוס של "צבאות השם" בימי חנוכה דשנת הקהל - שכאו"א מכם, מאיתנו, צריך לנצל את הימים דשנה זו, שנת הקהל לפעול בענין ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף", החל מילדי ישראל השייכים ל"צבאות השם" - שצריכים לאסוף ולהקהיל שאר ילדי ישראל, ולומר בפניהם דברי תורה שיעוררום ליראה את ה' ולפעול עליהם שגם הם יצטרפו ל"צבאות השם" וישפיעו על ילדים נוספים כו', וכן לאסוף ולהקהיל את הוריהם אחיהם ואחיותיהם הגדולים ולעוררם שגם הם יאספו ויקהילו אנשים ונשים מבוגרים (שלילדים קשה יותר לפעול עליהם) ויעוררום "ליראה את ה'".

ומכיון שהתורה אומרת שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה - הרי הפעולה בענין ד"הקהל את העם" ממחרת עוד יותר את הזמן שבו יוכלו לקיים מצות הקהל בביהמ"ק השלישי, ע"י מלך המשיח, עדי קיום היעוד "והיתה לה" המלוכה, גילוי מלכותו של הקב"ה בכל הבריאה כולה.

דמי חנוכה: בשיחת פרשת וישב תשמ"ח הערה 105: ולהעיר, שענין זה שיך גם להאמור ע"ד המנהג דנתינת דמי חנוכה – כי: נתינת דמי חנוכה פועלת שמחה, וגם, כשמודיעים ע"ד חלוקת דמי חנוכה – מתקבצים ומתקהלים רבים, וכשמוסיפים בדמי חנוכה, ניתוסף גם במספר המתקהלים כו'.

בשיחת שבת חנוכה, ש"פ מקץ תשמ"ח נאמר: הדגשה מיוחדת בשנה זו – שנת הקהל ושנת תשמח: "הקהל": נוסף על כללות ההדגשה שעניני חנוכה צריכים להיות באופן של "פרסומי ניסא", "על פתח ביתו מבחוץ" – הרי, בשנת הקהל ניתוסף הדגשה מיוחדת לפעול בכל עניני חנוכה (שתוכנם ונקודתם "נר מצוה ותורה אור") באופן ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו". ובהמשך השיחה שם: וכרגיל – יכריזו אודות תוכן המאורע, הזמן והמקום כו', ויזמינו את כל המסובים כאן (עכ"פ – באי כחם) להשתתף בהמסיבות וההתוועדויות ויחלקו מהמשקה כו'. ויה"ר שהתוועדויות אלו – "הקהל" מתוך "שמחה" – יוסיפו עוד יותר בהזירוז והמהירות ד"הקהל" ו"שמחה" העיקריים, כאשר "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", קהל גדול ישובו הנה" – לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, ו"שמחת עולם על ראשם". במהרה בימינו ממש.

טבת:

ה' טבת:

בשיחת ש"פ ויגש ה' טבת תשמ"ח: ובהמשך לזה, הצעתי, שיתדברו עם מוכרי הספרים והמו"לים – להכריז על הנחה מיוחדת על ה"שולחן ערוך" ושאר ספריו של הבית יוסף, לרגל שנת החמש מאות להולדתו, מתוך מטרה להקל ולעודד את רכישת הספרים, ועי"ז – הלימוד בהספרים, "ולמדה גו' שימה בפייהם". ו"מצוה גוררת מצוה" – הנחה מיוחדת על שאר הספרים בכל מקצועות התורה, בקשר ובשייכות עם שנת הקהל, "תקרא את התורה הזאת גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת", ע"י הלימוד בהספרים שעל ידם יודעים "פי' המצוות והדינים על בוריים".

השייכות להקהל בשיחת ה' טבת תשמ"ח (בארוכה בסה"ש תשמ"ח).

עשרה בטבת:

השייכות לשנת הקהל – ראה בשיחת עשרה בטבת תשמ"א.

פורים:

תענית אסתר: השייכות ד"הקהל" לתענית אסתר שבו "נקהלו היהודים" "לעמוד על נפשם" - ראה שיחת תענית אסתר תשמ"א.

פורים: השייכות ד"הקהל" לפורים - ראה לקו"ש ח"ו ע' 382. שיחת פורים תשכ"ז. מכתב כללי י"א אדר שני תשמ"א (נדפס בלקו"ש חכ"א ע' 488 ואילך. ושם ע' 490 הערה ד"ה כינוסים. מועדים פורים ח"ב ע' קעב ואילך. ושם ע' קעה הערה ד"ה כינוסים. אגרות מלך ח"א ע' רמ ואילך. ושם ע' רמד בהערה). שיחת תענית אסתר ופורים תשמ"ח, סה"ש ח"א ע' 292 ואילך. ועיי"ש ע' 301.

וזלה"ק שם: שטייענדיק ביום הפורים, ווען "הימים האלה נזכרים ונעשים" ווערט אופגעטאן פון דאס-ניי און באנייט (ביז חדשים) דער "קיימו מה שקבלו כבר" בא מתן תורה. . דארף מען נעמען פון די ימי הפורים א תוספת חיזוק וקיום אין לימוד התורה - נגלה דתורה און פנימיות התורה, ובמיוחד - ווי מ'לערנט זיי אלס א תורה אחת ... און אז דער לימוד התורה זאל זיין בהקדמת עבודת התפלה - דער חיבור פון ביידע קוים, תורה ועבודה.

ובפשטות, מוסיף זיין אין לימוד התורה, סיי בכמות און סיי באיכות (מיט א נייעם חיות וכו'), ביז מתוך מסירת נפש פון "לא ידע", וביחד עם זה - באופן אז דאס נעמט דורך דעם מענטשן, אויך זיין גוף הגשמי, אז זיין הארעוואניע אין תורה פועל"ט א שינוי אין זיין גוף והנהגתו.

און נוסף צו דער עבודה מיט זיך אליין, איז מען זיך אויך משתדל מגלה זיין דעם כח המס"נ (גילוי יחידה) ביי אנדערע אידן, ביז אז מ'איז דורך דעם מאחד אלע אידן מיט וועמען מ'קומט אין פארבינדונג - דורך "כנוס את כל היהודים", כאטש אז מצ"ע געפינט מען זיך "מפוזר ומפרד בין העמים" ובהדגשה מיוחדת - שטייענדיק אין א שנת הקהל, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת גו' כל הימים אשר אתם חיים על האדמה",

ביז - אויך טאן די עבודה בחלקו בעולם, צו מקבץ זיין ומאחד זיין אלע ניצוצי קדושה וועלכע געפינען זיך "מפוזר ומפורד בין העמים" ...

מבצע פורים:

הדגשה מיוחדת במבצע פורים בשנת הקהל - ראה לקו"ש ח"א ע' 323. מכתב כללי י"א אדר שני תשמ"א (נדפס בלקו"ש חכ"א ע' 488 ואילך. לקו"ש מועדים פורים ח"ב ע' קעב ואילך. אגרות מלך ח"א ע' רמ ואילך)

פסח:

חג הפסח: בשיחת ליל ב' דחגה"פ תשכ"ז נאמר, שכיון ששנה זו היא שנת הקהל, יש לקשר את כל עניני השנה עם הענין ד"הקהל", ובפרט ענין המועדים שמהם נמשך על כל השנה, כמו חג הסוכות שממנו נמשך הענין ד"הקהל" על כל השנה, ועאכו"כ חג הפסח, שהוא "ראש השנה לרגלים" (כדאיתא בגמרא במסכת ר"ה), הרי בודאי שיש לקשרו עם הענין ד"הקהל", עיי"ש.

השייכות ד"יציאת מצרים" שפעולתה נמשכת תמיד, ל"הקהל" שפועלת על "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה" - ראה סד"ה הא לחמא תשמ"א.

קרובן פסח: השייכות ד"הקהל" וקרובן פסח שיש לו גם גדר קרובן ציבור, "דאתי בכנופיא" ("הקהל") - ראה שיחת ליל ב' דחגה"פ תשכ"ז. שיחת ש"פ תולדות תשמ"ח (סה"ש ח"א ע' 103 הע' 71, ובהנחה מההתוועדות). וראה עד"ז במכתב כללי לחגה"פ תשמ"ח (לקו"ש חל"ב ע' 214 בהערה. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 695 בהערה).

הא לחמא עניא: השייכות ד"הא לחמא עניא וכו'" ל"הקהל" - ראה בשיחת ליל ב' דחה"פ תשכ"ז.

שביעי של פסח: השייכות דמעלת האחדות בשביעי של פסח ביחס לשאר ימי חגה"פ ו"הקהל" - ראה שיחת אחש"פ תשכ"ז.

אחרון של פסח: באחרון-של-פסח מאיר גילוי הארת משיח. בשנה זו, שנת הקהל, ניתוסף חידוש מיוחד מצד העילוי דכללות השנה, מוצאי שביעית, זמן המסוגל לביאת בן דוד - ראה שיחת אחש"פ תשמ"ח.

שרוי': השייכות דאחרון של פסח, שמקילים בשרוי', באופן דאחדות ישראל שמשותוים המקילים והמחמירים, ל"הקהל" - ראה שיחת אחש"פ תשכ"ז.

שבועות:

זמן מתן תורתנו:

בכמה שיחות קודש נת' השייכות ד"הקהל" ומתן תורה, שכל ענינו של "הקהל" הוא שמזמן לזמן צריכים לחיות מחדש (איבערלעבען) מעמד הר סיני (ראה בארוכה לקו"ש חל"ד ע' 189 ואילך. ועוד. ובשיחת ש"פ נשא תשמ"ח: הקהל - לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לפעולה על הזולת, עד לכללות ישראל היינו, להקהיל ולאחד את כל בני"ב בלימוד התורה - בהתאם לתוכנה של מצות הקהל כפשוטה, ועד למעמד הראשון של "הקהל" - במתן תורה, "יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים גו'", "יום הקהל", הקהלת כל בני",

לא רק בדור ההוא, אלא גם כל נשמות ישראל עד סוף כל הדורות). [וראה גם במכתבים שבלקו"ש חל"ג ע' 20-218].
זכירת מעמד הר סיני מ"ע של תורה¹⁴, וטוב לזכרו אצל קריאת שמע, שכשיאמר "ובנו בחרת" יזכור מתן תורה "וקרבנתנו" להר סיני¹⁵.

מבצע עשרת הדיברות:

בכמה מקומות נת' השייכות ל"הקהל". ולהעיר שבשנת תשמ"א (הקהל) הייתה התעוררות מיוחדת לעשות כינוסי ילדים שישמעו את עשרת הדברות. התוועדות יום ב':

במאמר יום ב' דחג השבועות תשמ"ח: והנה המשכות אלו שנמשכו בחג השבועות לכאו"א מישראל כנ"ל נותנים לו כח בעבודתו בימים הבאים וכשחסר ח"ו בעבודתו הרי המשכות הנ"ל אינם נותנים לו מנוחה ודוחפים אותו לעבוד עבודתו בימים הבאים בתכלית השלימות, מתחיל מימי התשלומין דחג השבועות עד י"ב סיון ועד בכלל (שבימים אלו אין אומרים תחנון, כמ"ש אדמו"ר הזקן בסידורו, מכיון שהם ימי הקרבת הקרבנות דחגה"ש), ועד שממשיכים ענינים אלו במשך כל השנה כולה. ועי"ז תהיה שנה הכוללת כל הברכות הנרמזים בכל אותיות הא"ב, עד לשנת תורה כו'. ובפרט שעומדים בשנת הקהל, שנת תשמח (פועל עומד) ותשמח (פועל יוצא). ועד לברכה העיקרית שיהיה הענין דהקהל בפשטות, באופן דמראה באצבעו ואומר זה, הקהלת כל ישראל בארץ הקודש, בירושלים עיר הקודש, ובבית מהקדש ובעזרה, שאז קורין פרשיות שבתורה והרי זה כאילו שומע אותן מפי הגבורה, עד שזה פועל ליראה את ה' כל הימים גו'.

משיחת ט' סיון תשמ"ח ("יחדות כללית"): אם הדברים אמורים בכל יום טוב ויו"ט, עאכו"כ בחג השבועות זמן מתן תורתנו, שבו מודגש ביותר ענין האחדות, וכמ"ש "ויחן שם ישראל נגד ההר" – ויחן לשון יחיד, כי בני"ו היו אז במצב של "כאיש אחד בלב אחד", שזה היה כבר בר"ח סיון, וכ"ש וק"ו בעת מ"ת עצמה, שבנ"י היו במצב של אחדות גמורה ושלימה, וכולם כאחד אמרו "נעשה ונשמע", וקבלו עליהם לעשות ולשמע (ולהבין) כל דברי התורה הזאת (כולל ה"כלל גדול" ד"ואהבת לרעך כמוך").

14. והוא כנגד חגה"ש (כ"ה בכתבי האריז"ל) (שעה"כ ענין כוננת יוצר. ועוד), שד' הזכירות כנגד פסח שבועות וסוכות ור"ה. וראה שו"ת מנח"א ח"ב סע"ח סק"ב).

15. ובשעה"כ שם: זכרון מעמד ה"ס וקבלת התורה. ועד"ז הוא בשל"ה בחלק דרך חיים פ' יתרו: לזכור בכל יום ויום במעמד הר סיני ובמ"ת. וראה גם מג"א סי' ס סק"ב. וכבר נתחבטו רבים בביאור ב' הפרטים: מתן תורה ומעמד הר סיני. ולהעיר מולקו"ש חל"ד ע' 190. שם ע' 192. ואכ"מ. ולהעיר גם מנוסח דיינו בהגש"פ: אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן וכו'.

ו"הימים האלה נזכרים ונעשים", שבכל שנה ושנה, בבוא זמן מתן תורתנו – החל מר"ח סיון, ימי ההכנה לחג השבועות – חוזר וניעור הענין של אחדות ישראל, "כאיש אחד בלב אחד", באופן של פעולה נמשכת על כל השנה כולה, שכאו"א ירגיש אחדותו עם כאו"א מבנ"י בכל מקום שהם (ובפרט עם אלו שאתם חגג יחד (כפשוטו) את החג דזמן מתן תורתנו), אשר, כ"ז הוא גם מצד עצם זמן היו"ט, ועאכו"כ כאשר בנ"י מקיימים את מצוות החג, ואף עושים פעולות מיוחדות לחזק את ענין האחדות – הרי ודאי הדבר שתהיה זו פעולה נמשכת על כל השנה כולה.

ויתר על כן בשנה זו, שהיא שנת הקהל – המסוגלת ביותר לאחדות ישראל, אנשים ונשים וטף.

סיום שנת שמיטה:

מכתב כללי בקשר לט"ו באב דשנת השמיטה והכנה לשנת הקהל - ראה בהערה¹⁶.

בכמה שיחות ואגרות קודש נזכר ע"ד ההכנות לשנת הקהל בסיום שנת השמיטה¹⁷, ומהם:

בשיחת ט"ו באב תשמ"ז: יש להתחיל כבר בהכנות לשנת הקהל - כדי שהענין ד"הקהל" יהי' באמיתיות ובכל ה"שטורעם". וההכנה לזה - מעין ודוגמת זה - להקהיל קהילות ברבים, "ברוב עם" (ענין של התוועדות) לשם התחזקות והוספה בלימוד התורה (ולימוד מביא לידי מעשה - תוספת הידור בקיום המצוות)¹⁸.

במכתב כללי מערב ח"י אלול תשמ"מ¹⁹: שטייענדיק ביים אפּשלוס פון יאר . . אין די לעצטע טעג פון צוגרייטונג צום נייעם יאָר, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, איז כדאי זיך אָפּצושטעלן אויף א נקודה וואס איז פארבונדן דערמיט, וואס כאטש זי איז שוין בארירט געווארן מערערע מאל, איז דאך אבער דער ענין איצטער ספעציעל צייטיג און אקטועל; אקטועל אויך בנוגע למעשה שהוא העיקר. און דאס איז אין צוזאמענהאנג דערמיט וואס דער יאר וואס ענדיקט

16. ראה לקו"ש ח"י"ד ע' 206 ואילך.

17. ובכמה מקומות נתבאר הקשר והשייכות (והחילוק) בין שמיטה והקהל, וההכנה להקהל בכוח (וע"י) שנת השמיטה - ראה לקו"ש ח"י"ד ע' 200 ואילך. מכתב כללי ר"ח מרחשון ה'תשמ"ז. ד"ה אתם נצבים תשמ"ז. שיחת ג' דחזה"מ סוכות, שמחת בית השואבה, ה'תשי"ג. ועוד. וראה רשימה מהתוועדות שמחת ביה"ש תרצ"ב. וראה גם בהמובא בס' 'קהל גדול' פ"ה. וש"נ.

18. ועד"ז בכ"מ. וראה גם שיחת יום ג', י"ט סיון תשמ"ז בסופה (סה"ש תשמ"ז ח"ב).

19. נדפס בלקו"ש ח"י"ט ע' 611 ואילך.

זיך איז א שמיטה-יאר, שבת לה', און דער יאר וואס קומט - איז א יאר פון הקהל. . אז מ'האלט ביים אריינגיין אין דעם יאר פון הקהל, נאך די צוגרייטונג פון שמיטה-יאר. . דאָרף מען זיך ערנסט אריינטראכטן אין דעם אינהאלט און צוועק פון דער דאזיגער מצוה, וואס דאס איז, ווי די תורה זאגט: למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת; ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם - כדי מען זאל הערן, און כדי מען זאל לערנען, און מורא האבן פאר ג-ט אייער ג-ט, און היטן צו טאן די אלע רייד פון דער דאזיגער תורה; און זייערע קינדער וואס ווייסן (נאך) ניט, זאלן הערן און לערנען מורא צו האבן פאר ג-ט אייער ג-ט. עס איז אויך קלאר צו זען ווי שטארק די מצוה פון הקהל אונטערשטרייכט דעם חינוך פון קינדער, דערפון איז אויך פארשטאנדיק בנוגע ניט נאָר קליינע קינדער (טף) אין איינפאכן זין, נאר אויך דערוואקסענע אין יאָרן וועלכע זיינען אָבער נאָך "קינדער" אין אידישקייט, די אלע וואס ווייסן ניט, די וואס צוליב וואס פאר א סיבה עס זאל נאר זיין, האָבן זיי ניט באקומען דעם ריכטיקן אידישן חינוך, און אפילו די וועלכע זיינען פון דעם סוג פון "שאינו יודע לשאול", זיי ווייסן ניט, זיי פילן ניט - אז זיי פעלט און זיי דארפן פרעגן און בעטן - אויך זיי דארף מען איינזאמלען און לאזן זיי הערן און לערנען וואס תורה איז, וואס א מצוה איז, און לערנען אזוי אז זיי זאלן ווערן דורכגעדרונגען מיט יראת השם, און דער עיקר - אז זיי זאלן היטן און טאן אלע רייד פון דער דאזיגער תורה, ווארום לא תהי' מוחלפת - נאר ווי געגעבן מסיני. און דאס אלץ אין אן אופן כאילו מפי הגבורה שומעה.

ימי הסליחות:

בשיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול תשל"ג²⁰: מאחר שהשנה הבע"ל היא שנת הקהל, בה נאמר "הקהל את האנשים והנשים והטף", הנה דבר טוב ונכון שבימי אלול ובפרט בימי הסליחות יארגנו "הקהל" לילדי ישראל דהיינו לאסוף ילדים קטנים ("טף") בין בנים ובין בנות, ועאכו"כ אלו שגדולים מטף, ולהסבירם המשל המובא בלקו"ת שבחדש אלול הקב"ה הוא כמשל מלך שקודם בוא לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה וכו'.

20. נדפס בלקוטי שיחות ח"ד ע' 262. וראה בהמשך השיחה שם פרטי התוכנית דהכינוס. וראה עוד במכתב מתאריך "בתר שבתא דח"י אלול, שנת השבע התשל"ג", ל"כבוד עסקי החינוך הכשר אשר בכל אתר ואתר" (לקו"ש שם ע' 265) עוד פרטים הן בקשר לכללות ההוראה והן בקשר לאופני ופרטי הכינוס.

בשיחת י"ד אלול, תש"מ²¹: הצעה ובקשה, בקשר ל"הקהל", לעשות ג' כינוסים לילדים, ויתעסקו ב"חוט המשולש", תורה תפלה וצדקה לילדים, לפני ראש השנה, במשך עשי"ת, ובימי חול המועד סוכות.

כ"ה אלול:

במכתב כללי מיום כ"ה אלול תשמ"ז נתבאר שהחילוק בין כ"ה אלול וראש השנה הוא בדוגמת החילוק בין שנת השמיטה לשנת הקהל, עיי"ש באורך.

ערב ראש השנה:

בקשר לסליחות דהיום, סיום שנת השמיטה, יש להעיר מסה"ש תש"נ²²: "ל' הכתוב (ראה טו, ג) "ואשר יהי' לך את אחיך תשמט ידיך", כמשנ"ת כמ"פ הרמז בזה, שהקב"ה ("אחיך") משמט כל החובות דבנ"י (ראה גם פיוט "אנא עוררה" בסליחות דערב ראש השנה)".

21. נדפסה בלקו"ש חכ"ד ע' 310 ואילך.

22. ח"ב ע' 724 הערה ד"ה תשמ"ט - "תשמט ידיך".